

Sprawozdanie Komisji Zarządu Związku Miast Polskich wybranej dla rozpatrzenia projektu rządowego Ustawy o Gminie Miejskiej i Ustawy o Ordynacji Wyborczej dla miast.

Związek miast jako instytucja, mająca na celu obronę interesów miast polskich, nieomal od zarania swej działalności zwracał pilną uwagę na stworzenie takiej polskiej ustawy miejskiej, która gwarantowałaby rozwój samodzielny miastom. Jeżeli wszędzie miasta mają dla kultury narodu pierwszorzędne znaczenie i jeżeli wszędzie jest koniecznością dać miastom taki ustrój, by mogły zadośćuczynić skomplikowanym warunkom życia, to w Polsce tembardziej działalność w tym kierunku musi być wyętzona, stuletnie bowiem zaniedbanie miast i rządy biurokratyczne pozostawiły miasta nasze w stanie urągającym obecnemu poziomowi cywilizacji zachodniej.

To też już z czasów okupacji niemieckiej widzimy prace nad ustrojem miast i ich stosunkiem do państwa.

Niestety, przy układaniu projektu dekretu o samorządzie miejskim nie powołano Związku miast do wyrażenia opinii i aczkolwiek niektórzy działacze samorządowi brali udział w naradach, głos ich nie został należycie uwzględniony.

Dwuletnia jednak praktyka już w r. 1921 wykazała braki dekretu, wobec tego że w r. 1922 kończyć się miała kadencja rad miejskich, powołanych na jego zasadach, Związek Miast przystąpił z inicjatywy piszącego te słowa do stworzenia projektu ustawy, który mógłby ciała prawodawczemu dać miarę życzeń samorządów, opartych na doświadczeniu bezpośrednim.

20 Marca 1920 r. na posiedzeniu zarządu związku poraz pierwszy sprawa weszła na porządek obrad w formie dyskusji nad opracowanym podówczas przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych projektem ordynacji wyborczej dla gmin miejskich.

Widząc skutki powszechnego prawa wyborczego do gmin, departament samorządowy opracowywał projekt ordynacji opartej na systemie kurjal-

nym — łączenia interesów gospodarczych wspólnych. Na miesiąc przedtem koło miast małopolskich proponowało podział wyborców na 3 koła: inteligencji, opodatkowanych i nieopodatkowanych, Wielkopolska zachowując zasadę pięcioprzymiotnikowego głosowania, pragnęła dać przywileje prowadzącym przedsiębiorstwa własne i właścicielom realności. Obie grupy wysunęły nadto przesunięcie wieku dla wyborcy do 24 lat. Ówczesny prezydent m. Warszawy p. Drzewiecki wysunął koncepcję własną, mianowicie, wyboru 40% radnych przez nowoobraną radę, 60% zaś w głosowaniu powszechnem obywateli. Wszyscy wypowiadali się za nadaniem prawa wyboru czynnego obywatelom, zamieszkałym w gminie od roku. Do wniosków realnych nie doszło natomiast Związek wyraził protest przeciw pomijaniu opinii Związku w tak ważnej sprawie i wyłonił delegację, która w imieniu Związku złożyła dezyderaty. Sprowadzały się one do utrzymania pięcioprzymiotnikowego głosowania i przedłużenia czasu zamieszkania w gminie do 1 roku, pozostałe wnioski upadły.

Te zmiany zostały przyjęte przez departament samorządowy, który nadto przesunął wiek wyborców do 25 lat i zaprojektował wprowadzenie okręgów wyborczych.

Po długich dyskusjach wreszcie w lutym 1921 r. Zarząd Związku Miast przyjął następujące tezy do przedstawienia Zjazdowi w Poznaniu:

Protokół posiedzenia Zarządu z dn. 12/II — 1921 roku.

Po wyczerpującej dyskusji Zarząd Związku Miast uchwalił następujące tezy zasadnicze do ordynacji miejskiej:

I. Rady miejskie wychodzą z pięcioprzymiotnikowych wyborów. Podział ludności na kurje jest niedozwolony. Kadencja Rad Miejskich trwa 6 lat.

Czynne prawo wyborcze przysługuje wszystkim pełnoletnim mieszkańcom gminy, bierne — mieszkańcom, którzy ukończyli 30 lat, zamieszkałym w gminie przynajmniej od roku. Radni otrzymują wynagrodzenia za udział w posiedzeniach.

II. Rada Miejska obiera na czas trwania swej kadencji Magistrat, który jest jedyną administracyjną władzą miejscową na terenie gminy.

Magistrat składa się: z prezydenta wzgl. burmistrza, vice-prezydentów wzgl. vice-prezydenta lub zastępcy burmistrza oraz ławników, liczbę których określa ustawa miejscowa.

Prezydent względnie vice-prezydenci lub zastępca burmistrza wybierani są absolutną większością głosów. Ławnicy wybierani są na zasadach proporcjonalnego głosowania.

Wszyscy członkowie Magistratu są płatni i mają prawo do emerytury na ogólnych zasadach emerytalnych.

Ustawa miejscowa uchwalona przez Radę Miejską większością $\frac{2}{3}$ głosów, przepisywać może, że obok prezydenta i vice-prezydentów względnie

zastępcy burmistrza, obiera się do Magistratu absolutną większością głosów pewną liczbę fachowców-urzędników, na dłuższy przeciąg czasu niż trwa kadencja Rady Miejskiej.

U w a g a: Do ostatniego zdania tezy drugiej zgłosili votum separatum pp.: Jaworowski, Śliwiński, Zawadzki, Koerner, Toeplitz.

III. Członkowie Rady, Miejskiej obrani do Magistratu nie tracą praw Radnych Miejskich.

IV. Rada Miejska jest władzą uchwalającą, kontrolującą i wybierającą.

Do kompetencji rady miejskiej należą i podlegają jej uchwałom następujące sprawy:

1) Ustanawianie zasad Zarządu oraz sposobu użytkowania majątku gminy, zakładów i instytucji do niej należących, lub przez nią zarządzanych.

2) Nabywanie i pozbywanie nieruchomości, obciążanie majątku gminy, przyjmowanie darowizn i zapisów, zaciąganie pożyczek, lokowanie kapitałów.

3) Uchwalanie preliminarza budżetowego oraz wydatków, nieobjętych preliminarzem, dokonywanie w niem zmian.

4) Zamiana powinności naturalnych na pieniężne.

5) Umarzanie należności miejskich w razie niemożności ściągnięcia.

6) Ustanawianie i kasowanie posad służbowych.

7) Uchwalanie etatów dla członków magistratu i pracowników miejskich.

8) Ustanawianie taks za korzystanie w obrębie miasta z dorożek, tramwajów, wozów motorowych i konnych, oraz innych publicznych środków przewozowych.

9) Zatwierdzanie ugód umarzających spory, dotyczących nieruchomości i przyzwalanie na odstąpienie od procesu.

10) Nadawanie obywatelstwa honorowego.

11) Uchwalanie zmian w granicach gminy z zachowaniem praw gmin sąsiednich.

12) Zatwierdzanie planu regulacyjnego gminy, planów na budowy i zmian w tych planach.

13) Uchwalanie regulaminów dla siebie oraz Komisj Radzieckich.

14) Kontrola nad czynnościami Zarządu Miejskiego, sprawdzanie rachunków.

15) Wybór prezesa, jego zastępców i sekretarzy Rady, członków Magistratu i t. p.

V. W sprawach podlegających uchwale Rady Miejskiej inicjatywę ma Magistrat lub Rada miejska.

VI. Kolegjalna władza nadzorcza, w której skład wchodzi przedstawiciele samorządu z wyboru, kontroluje, czy administracja lokalna odbywa się zgodnie z ustawami; w zakresie poruczonej działalności — samorząd podlega przepisom dotyczącym władz państwowych.

Prot. posiedzenia z d. 30/IV 1921 r.

Zgodnie z uchwałami V Zjazdu, po przeprowadzeniu dyskusji Zarząd Związku Miast Polskich postanowił wystąpić z propozycją następujących poprawek do projektu ustawy:

Do art. 3 ust. a) „przed dniem zarządzenia wyborów ukończyły 30 lat“. Do poprawki tej dołączona będzie uwaga, iż w sprawie powyższej uchwały V Zjazdu przedstawiciele lewicy złożyli *vorum separatum*.

Do art. 4 ust. c) „karane sądownie za lichwę lub spekulację“.

Ust. e) „utrzymywane, jako ubodzy w ostatnim roku z funduszków gminy lub dobroczynności publicznej“.

Do art. 8 ust. 1) „każda gmina miejska tworzy zasadniczo jeden okręg wyborczy; podział na okręgi może być dokonany na podstawie statutu miejscowego;“ w sprawie powyższej uchwały V Zjazdu przedstawiciele lewicy złożyli *votum separatum*.

Do art 11 ust. 3) „Skargi o unieważnienie wyborów rozstrzygają sądy administracyjne w toku instancji“.

W ust. 5) zamiast słowa „władzy“, należy wstawić słowo „sądu“.

Do art. 13. „Kadencja rad miejskich wynosi lat sześć“.

Do art. 15 a) „do czasu utworzenia sądów administracyjnych, skargi o unieważnienie wyborów rozstrzygają władze administracyjne w toku instancji, od orzeczenia których służy wyborcom prawo apelacji do Sądu Najwyższego“.

Na Zjeździe w kwietniu 1921 r. tezy te referował w imieniu Zarządu Związku autor ich Dr. J. Zawadzki, koreferentem był prezydent Drwęski.

Zjazd poświęcił im szczególną uwagę, rzecz można, że stanowiły one oś, około której obracało się zainteresowanie ogólne. Sekcja administracyjna i ogólne zebranie skupiły się około referatu.

Z ożywionych dyskusyj główne tezy Zarządu wyszły naogół zwycięsko, a wprowadzone zmiany miały charakter pogodzenia rozbieżnych dążeń dzielnicowych przez formę fakultatywną spornych punktów.

Główny nacisk, zarówno koreferent ś. p. Drwęski jak i przedstawiciele miast Wielkopolski i Pomorza, kładli na dłuższą kadencję magistratów i uniezależnienie ich od rad miejskich i ta teza ostatecznie pozostała rozstrzygnięciem sprawy radom miejskim, którym nadała prawo wybierania członków magistratów na czas dłuższy niż kadencja rady miejskiej przez zawieranie odpowiednich kontraktów.

Jak widać z załączonych tez, zatwierdzonych przez Zjazd, różnice w poglądach udało się uzgodnić.

Tezy Zjazdu w Poznaniu:

1. Rady Miejskie wychodzą z pięcioprzymiotnikowego głosowania.

Podział ludności na okręgi wyborcze jest dozwolony na podstawie Statutu miejscowego.

Czynne prawo wyborcze służy wszystkim pełnoletnim mieszkańcom gminy, bierne—mieszkańcom, którzy ukończyli 30 lat, jednym i drugim zamieszkałym w gminie przynajmniej od roku.

U w a g a. Pierwotna redakcja drugiego zdania tezy pierwszej przedstawiona przez Sekcję Ordynacji miejskiej dopuszczała podział ludności nie tylko na okręgi lecz i na Koła wyborcze. Na wniosek przedstawicieli ugrupowań lewicowych w sprawie skreślania słów „i koła” odbyło się imienne głosowanie, w wyniku którego 120 głosami przeciwko 111 (przy 15 unieważnionych głosach) skreślono zakwestjonowane słowa. Przedstawiciele ugrupowań lewicowych założyli „votum separatum” przeciwko dopuszczalności podziału ludności na okręgi wyborcze i uzależnienia biernego prawa wyborczego od ukończenia 30 lat wieku.

2. Kadencja Rad Miejskich trwa 6 lat.

Rada Miejska wybiera Magistrat, który jest władzą miejscową na terenie gminy. Wybór na członka Magistratu nie wymaga zatwierdzenia władzy nadzorczej. Członkowie Magistratu nie mogą być członkami Rady Miejskiej.

Ze względu na istniejącą różnorodność ustrojów miast polskich Ustawa Państwowa, winna zawierać postanowienia ramowe, które pozwolą miastom z biegiem czasu dostosować swój ustrój do zasady ogólnej.

3. Magistrat może się składać z członków płatnych i niepłatnych, stosownie do uchwały Rady Miejskiej, powziętej na zasadzie ustawy miejscowej.

4. Płatni członkowie Magistratu mogą być obierani na okres dłuższy niż kadencja Rady i mają prawo do emerytury.

5. Płatnym członkiem Magistratu nie wolno uprawiać zawodu poza urzędem w celu zarabkowania.

6. Kolegjalna władza nadzorcza, w której skład wchodzi przedstawiciele samorządu z wyboru, kontroluje, czy administracja miejscowa odbywa się zgodnie z ustawami.

W zakresie poruczonej działalności samorząd podlega przepisom dotyczącym władz państwowych.

W razie niemożności prawnej przeprowadzenia tej sprawy w sposób wyżej podany władzę nadzorczą stanowią Sądy Administracyjne.

Natychmiast po uchwaleniu też Zarząd Związku Miast zajął się opracowaniem na ich zasadzie ustawy miejskiej.

Na redaktorów ustawy wybrano ś. p. Drwęskiego i J. Zawadzkiego, którzy przy pomocy sił fachowych winni byli złożyć projekt na następny Zjazd we Lwowie w r. 1922.

W międzyczasie zmarł ś. p. Drwęski i cały ciężar redakcji spadł na d-ra Zawadzkiego.

Tymczasem rząd złożył sejmowi ustawodawczemu swój projekt ordynacji wyborczej do gmin miejskich, odkładając opracowanie ustawy na później.

Projekt ten znany pod nazwą projektu ministra Downarowicza, przewidywał podział wyborców na koła mieszane: inteligencji wraz z jej służbą, fabrykantów i kupców wraz z ich robotnikami i pracownikami, właściciele domów łącznie ze stróżami domów i t. p. Na posiedzeniu komisji administracyjnej sejm u zaproszono w charakterze rzeczoznawców delegatów Związku pp. Diamanda i J. Zawadzkiego. Po ich przemówieniu komisja wyraziła pogląd, iż projekt nie nadaje się do rozpraw szczegółowych, a przedstawiciel rządu p. Beck projekt wycofał z sejm u.

Z uwagi jednak na kończącą się kadencję rad miejskich wszczęto starania ze strony Związku o szybkie uchwalenie ustaw — ewentualnie o przedłużenie ustawowe kadencji rad miejskich.

Związek przedewszystkiem stanął przy zasadzie, że ordynacja wyborcza musi stanowić część ustawy o ustroju gminy i że obie ustawy muszą być uchwalone spółcześnie.

Teza ta broniona przez d-ra J. Zawadzkiego w komisji administracyjnej Sejm u zyskała poparcie wszystkich stronnictw sejm u i owocem jej była uchwała sejm u ustawodawczego następującej treści:

Ustawa z dnia 30 marca 1922 r.—w przedmiocie przedłużenia okresu urzędowania organów samorządowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Art. 1.—Sejmiki i wydziały powiatowe, rady miejskie i magistraty oraz rady gminne i zarządy gminne, których okres wyborczy według obowiązujących dotychczas przepisów już upłynął lub upływa, winny sprawować swe czynności do czasu objęcia urzędowania przez nowe organy, wybrane w ich miejsce na zasadzie nowych ordynacji wyborczych, jakie uchwali Sejm Ustawodawczy.

Art. 2.—Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 3.—Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek: *Trampeczyński.*

Prezydent Ministrów: *Antoni Ponikowski.*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Kamieński.*

Tem samem sprawa nagłości uchwalenia przez Sejm Ustawodawczy ustaw samorządowych upadła.

Ale Związek Miast nie ustawał w pracy. Opartą na zasadach uchwalonych przez Zjazd w Poznaniu w r. 1921 ustawę zredagowano w ostatecznej formie i przedstawiono następnemu Zjazdowi we Lwowie do zatwierdzenia. Projekt ten został wydrukowany w „Samorządzie Miejskim” i złożony rządowi oraz Sejmowi.

Jednocześnie Zjazd we Lwowie zajął się raz jeszcze sprawą ordynacji wyborczej do gmin miejskich, a nadto dał wyraz dążeniom gmin do

objęcia całokształtu administracji na terenie gminy przez samorząd w szeregu powziętych uchwał.

Tezy te podajemy w całości:

1) Ustrój administracyjny Rzeczypospolitej zgodnie z przepisem art. 65 konstytucji winien być opartym na rozległym celowo i zgodnie z tegoczesnymi pojęciami i potrzebami zbudowanym samorządzie miejscowym. Wskutek tego, zgodnie z zasadą dekoncentracji w organizacji administracji państwowej, wyrażonej w art. 66 ustawy Konstytucyjnej, należy uczynić rozdział władzy wykonawczej w gminach miejskich miast wydzielonych z powiatu między władze państwowe i samorządowe, natomiast wszystkie kompetencje państwowej władzy administracyjnej powiatowej (starosty) powierzyć Magistratom gmin miejskich miast wydzielonych z powiatów i w ten sposób całą władzę administracyjną w mieście skoncentrować w jednym organie administracyjnym. Wskutek tej organizacji władza administracyjna na terenie miejskim będzie dzięki dokładnej znajomości miejscowych stosunków znacznie sprawniejszą a zarazem oszczędniejszą; odpadnie bowiem potrzeba ustanawiania władzy starościńskiej dla miast wydzielonych z powiatów, oraz kumulacja kompetencji starostwa i Magistratu.

Magistraty działające w powyższym zakresie będą miały charakter i kompetencje starostw grodzkich i w tym zakresie czynności będą podlegały władzom wojewódzkim i Minist. Spr. Wewn.

2) Warunkiem wprowadzenia tego ustroju jest wydanie jednolitej dla całej Rzeczypospolitej ustawy administracyjnej dla miast wydzielonych z powiatów, opartej na zasadzie:

- a) Rady Miejskie będą ciałami uchwalającymi i kontrolującymi.
- b) Cała władza wykonawcza w gminie będzie powierzona wybieranym przez Rady Miejskie Magistratom złożonym z burmistrza i ławników.
- c) Sprawa kwalifikacji ławników będzie ustaloną w statutach miejskich.

3) Magistratom miast liczących wyżej dziesięć tysięcy a niżej 25 tysięcy mieszkańców, które posiadają odpowiednie przygotowanie i organizację Magistratów może Ministerstwo Spraw Wewnętrznych na wniosek Rady Miejskiej przyznać kompetencje administracji państwowej przewidziane dla miast wydzielonych z powiatów liczących ponad 25 tysięcy mieszkańców.

4) W miastach liczących ponad 500.000 mieszkańców władza polityczna w drugiej instancji będzie należała do starszego Prezydenta miasta jako Wojewody grodzkiego, oraz grodzkiej Rady Wojewódzkiej wybieranej przez Radę Miejską.

W sprawie ordynacji do Rad Miejskich.

1) Ordynacja wyborcza do Rad Miejskich stanowić winna nierozłączną całość z ustawą dla gmin miejskich i może być rozpatrywana w Sejmie tylko łącznie z tą ostatnią.

2) Ordynacja wyborcza do Rad Miejskich i Ustawa dla gmin miejskich winny obowiązywać we wszystkich gminach miejskich Rzeczypospolitej, ale winny uwzględniać zarówno warunki miejscowe jak i stopień przygotowania ludności do życia samorządowego i dlatego winny być ramowe oraz

pozwałać w granicach ustaw na odchylenia, zależne od uchwały Rady Miejskiej zatwierdzonej przez Radę Ministrów.

3) W ustawach miejscowych może być uwzględniony podział terenu wyborczego gminy na okręgi wyborcze z określeniem liczby mandatów dla danego okręgu.

Tereny podmiejskie za zgodą ich mieszkańców mogą być włączone do terenu wyborczego gminy.

4) W ustawach miejscowych musi być zachowana zasada wyborów równych, powszechnych, bezpośrednich, tajnych i proporcjonalnych.

5) Prawo wybierania mają mieszkańcy gminy miejskiej i będący obywatelami Rzeczypospolitej, którzy ukończyli przed dniem ogłoszenia wyborów 21 lat życia, mieszkają stale w gminie przynajmniej od roku.

Nie mają prawa wybierania wojskowi w służbie czynnej.

Pozbawieni są prawa wybierania: utrzymujący się z dobroczynności publicznej, oraz osoby pozbawione prawa wybierania do Sejmu Rzeczypospolitej.

6) Prawo wybieralności przysługuje osobom mającym prawo wybierania, o ile ukończyły 25 lat przed dniem ogłoszenia wyborów i umieją czytać i pisać po polsku.

Nie mogą być wybierani urzędnicy państwowi należący do władz nadzorczych.

7) Zasadniczo wybory odbywają się co lat 6 w drugą niedzielę września tego roku, w którym kończy się kadencja Rady Miejskiej.

Rada wybrana w międzyczasie urzęduje do końca kadencji okresu normalnego i przez okres 6-cio letni.

8) Główna komisja wyborcza pozostaje pod przewodnictwem sędziego wydelegowanego przez prezesa sądu okręgowego i składa się z 4 (dla miast do 50.000 ludności) do 12 (dla miast powyżej 200.000) członków; $\frac{3}{4}$ liczby członków Komisji Głównej wybiera ustępująca Rada Miejska, $\frac{1}{4}$ liczby członków powołuje przewodniczący Komisji z pośród wyborców.

9) Wybory odbywają się dnia 60 od chwili ogłoszenia wyborów. Liście kandydatów zgłaszać należy na dzień 40 po ogłoszeniu wyborów.

10) Zblokowanie list kandydatów jest przed terminem wyborów dopuszczalne.

11) Mianowanie Komisarza rządowego w razie rozwiązania Rady Miejskiej przed terminem nie jest dopuszczalne. Zarząd miastem w tym wypadku znajduje się w rękach Magistratu, wybranego przez ustępującą Radę Miejską. Ustępująca Rada Miejska pełni swe obowiązki aż do czasu 1-go organizacyjnego zebrania nowoobranej rady.

12) Liczba radnych określa się w sposób następujący:

w miastach poniżej	10.000	ludności	21 radnych
"	od 10.000 —	25 000	" 24 "
"	" 25.000 —	40.000	" 30 "
"	" 40.000 —	50.000	" 36 "
"	" 50.000 —	75.000	" 42 "
"	" 75.000 —	100.000	" 48 "
"	" 100.000 —	150.000	" 60 "

na każde następne 15.000 ludności dodaje się 3 radnych aż do liczby 90.

Liczbę 90 radnych mają miasta: Lwów, Kraków, Poznań, Wilno.

" 100 " ma miasto Łódź.

" 120 " ma miasto Warszawa.

Tymczasem sejm ustawodawczy rozwiązał się i nastąpiły wybory do sejmu i senatu. Rząd winien był złożyć nowym ciałom ustawodawczym ustawę.

Przedtem jeszcze raz Związek ustalił swoje stanowisko w sprawie ustroju samorządu miejskiego na Zjeździe w Katowicach w r. 1923. Tezy te będące w zasadzie powtórzeniem dawniejszych, przytaczamy poniżej:

Wnioski i rezolucje uchwalone przez VII Ogólne Zebranie Związku Miast Polskich.

I. Sekcja Prawno-administracyjna.

1) Za miasta wydzielone z powiatu uznać należy miasta powiatowe oraz te niepowiatowe, które posiadają więcej niż 10.000 ludności.

2) Magistraty składają się z przewodniczącego (prezydenta, burmistrza), jego zastępcy oraz członków magistratu wybieranych przez radę miejską na czas trwania jej kadencji.

Radzie miejskiej przysługuje prawo zawierania z poszczególnymi kandydatami na członków magistratu kontraktu na czas dłuższy niż kadencja rady miejskiej.

3) Członkowie magistratu, wybierani z pośród radnych nie tracą mandatu radnego i po opuszczeniu magistratu powracają do rady miejskiej.

4) Wybór prezydenta (burmistrza) jego zastępców i członków magistratu nie wymaga zatwierdzenia władzy nadzorczej.

5) Kadencja rady miejskiej trwa lat 6. Nowa kadencja dla wszystkich rad miejskich rozpocznie się przed 1 stycznia 1925 r. i do tego czasu muszą być dokonane w całym Państwie wybory na zasadzie nowej ordynacji.

6) Dla nadzoru nad miastami tworzą się przy wydziale wojewódzkim komitety samorządowe według projektu zawartego w projekcie Związku Miast.

7) Miasta wydzielone z powiatu wiejskiego samorządowego uzyskują stanowiska i uprawnienia samodzielne powiatu samorządowego i administracyjnego.

W zakresie administracji państwowej prezydentom miast przysługuje prawo starosty.

8) Do miast, których prezydenci otrzymują stanowiska starosty a zarządy tych miast stanowisko państwowej władzy administracyjnej I instancji podległej bezpośrednio wojewodzie, zaliczone zostają ustawą miejską miasta: Łódź, Lwów, Kraków, Poznań, Wilno i te wszystkie miasta, które już te prawa posiadają (Bydgoszcz, Grudziądz, Toruń i t. d.), jakoteż wszystkie miasta b. zaboru rosyjskiego, których zarządy jako władze administracji państwowej nie podlegały władzy powiatowej t. j. miasta gubernjalne.

(Naczelne zasady ustaw samorządowych ustalone przez Komisję dla reformy administracji w dniach 14—17 marca 1923 r.).

Rezolucje:

1) Potwierdzając zasadniczo uchwały zjazdu miast polskich we Lwowie w r. 1922, zjazd przyjmuje zasadę, iż w funkcjonowaniu rad miejskich musi być zachowana ciągłość pracy.

Widzimy z powyższego, jak gruntowną podstawę zyskał rząd do opracowywania projektów ustaw w uchwałach Związku Miast. Mając gotowy projekt samej ustawy oraz szczegółowe tezy do ordynacji wyborczej mógł rząd szybko ukończyć prace i zadośćuczynić palącej już potrzebie uporządkowania tej sprawy w Państwie, które dotąd ma szereg ustaw niejednolitych, śladów przebytej niewoli, i szereg rad miejskich, zdekompletowanych, wybranych jeszcze przed wojną.

Jakoż w końcu 1923 roku departament samorządowy miał gotowy projekt ustaw samorządowych dla gmin miejskich i wiejskich oraz dla związków powiatowych, jak również ordynację wyborczą do tych ciał.

Poprzedziła tę pracę ankietą administracyjna i opracowane przez nią zasady ustroju administracyjno-samorządowego, która była podstawą dla projektu. Projekt departamentu samorządowego zaaprobowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych został zmodyfikowany przez Radę Ministrów, szczególnie w zakresie ordynacji miejskiej, złożony sejmowi w początku 1924 r.

Związek Miast i tu odrazu zajął stanowisko właściwe. Już bowiem 27 stycznia 1924 r. Zarząd wyłonił komisję specjalną do opracowania tych zmian w projektach rządowych, które odpowiadałyby interesom miast polskich.

Komisja pod przewodnictwem D-ra J. Zawadzkiego, złożona z p. p. Chłamca, Ratajskiego, Ilskiego, Cynarskiego, Jaworowskiego, Zielińskiego, Koerner, Reiner, Mrozowski, Bobrowski i Jerzykiewicz odbyła w ciągu 1924 r. 6 posiedzeń i rozpatrzyła w 3 czytaniach ustawę o gminie miejskiej i ustawę o ordynacji wyborczej do rad miejskich.

Komisja ta nie chciała się oprzeć jedynie na dawniejszych uchwałach zjazdów Związku, ale pragnęła wysłuchać opinii o nowych projektach rządowych grup miast, mających interesy odrębne.

Prezydium Związku w porozumieniu z odpowiednimi miastami brało bezpośredni udział w zjazdach dzielnicowych.

Pierwszy taki zjazd odbył się w Poznaniu, następny w Grudziądzu, w Krakowie, później kolej przysłała na Piotrków, gdzie zjechali się przedstawiciele b. kongresówki. Z kolei Lublin urządził zjazd miast z województw południowo-wschodnich, ostatni we wrześniu zjazd odbył się w Wilnie dla miast województw północno-wschodnich.

Zjazdy te, których tezy podajemy poniżej, dały cenny materiał piszącemu te słowa, jako przewodniczącemu i referentowi Komisji Zarządu Związku Miast, do ostatecznego sformułowania tekstu ustaw.

Tezy te, dotyczące ustawy o gminie miejskiej i ordynacji wyborczej dla rad miejskich, dajemy w formie poprawek do poszczególnych artykułów obu ustaw.

Uchwały dzielnicowych Zjazdów delegatów miast w sprawie Ustawy miejskiej.

Tytuł I.

Art. 1.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

1) W tytule I zamieścić postanowienia dotyczące języka urzędowego, pieczęci urzędowej gmin miejskich.

2) Skreślić w art. 1 ustęp zamieszczony pod b) „Przepisy niniejszej ustawy obowiązują te gminy, które ustawy wojewódzkie uznają za miejskie“, a zamieścić postanowienia:

„Przepisy niniejszej ustawy obowiązują wszystkie gminy uznane na zasadzie dotychczasowych postanowień za miasta“.

Piotrków.

Do ustawy dołącza się w formie aneksu, jakie gminy są miejskimi.

Wilno.

Art. 1). 1) Zjazd wypowiada się za podziałem miast według projektu opracowanego przez Związek Miast.

2) Należy zmodyfikować ustęp b) art. 1 projektowanej ustawy w sposób następujący:

„Przepisy niniejszej ustawy obowiązują te gminy, które zostały uznane na zasadzie dotychczasowych postanowień za gminy miejskie, jak również i te, które ustawy wojewódzkie uznają w przyszłości za miejskie“.

Art. 2.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

W art. 2 zamieścić ogólne postanowienia o zmianie granic miast, zwłaszcza o przyłączeniu gmin podmiejskich do miast ze szczególnem uwzględnieniem wypadków, w których przyłączenie to ma nastąpić z urzędu ze względu na administracyjne i gospodarcze interesy miast i państwa.

Art. 3.

Poznań.

- 1) Wydzielenie m. Poznania z pod władzy wojewódzkiej.
- 2) Wydzielenia z powiatów wszystkich miast będących siedzibą starostw lub liczących więcej niż 10 tys. mieszkańców.
- 3) Wyjęcie z pod nadzoru wydziału powiatowego wszystkich miast bez wyjątku, a podanie nadzorowi wydziału wojewódzkiego.

Grudziądz.

- 1) Wydzielenie wszystkich miast pomorskich z pod nadzoru wydziałów powiatowych, a postawienie ich pod nadzór wydziału wojewódzkiego, gdyż miasta te podlegały dotąd nadzorowi władz administracyjnych II instancji.
- 2) Wydzielenie z powiatu pod względem administracyjnym tych miast, które stanowią samodzielne ośrodki kulturalne i przemysłowo-handlowe.

Kraków — Koło Miast Małopolskich

W art. 3 ustalić i sprecyzować kodyfikacyjnie różnicę pod względem organizacji między miastami niewydzielonymi z powiatu, a miastami o ludności wyżej 15.000 mieszkańców, lub będącymi uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej i ustalić stosunek jednych i drugich do powiatu i województwa.

Piotrków.

Miasta ponad 25.000 mieszkańców winny na mocy ustawy otrzymać prawo miasta-powiatu.

Lublin.

Art. 3 projektu ustawy o gminie miejskiej, traktujący o podziale miast, ustalić zgodnie z poprawką Komisji Zarządu Związku Miast, a mianowicie, że gminy miejskie dzielą się na:

I. Miasta niewydzielone z powiatów i to: 1) miasta których władzą nadzorczą jest wydział powiatowy, 2) miasta których władzą nadzorczą jest wydział wojewódzki.

Do ostatniej kategorii zalicza się miasta: a) liczące ponad 10.000 mieszkańców, b) będące siedzibą starostwa, c) stojące dotychczas pod nadzorem wydziału wojewódzkiego, d) będące uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej.

II. Miasta wydzielone z powiatu tworzące samodzielne okręgi powiatowe, tak dla administracji państwowej jak i samorządowej, uznane jako takie na mocy uchwały Rady Ministrów powziętej na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych i to: 1) miasta których władzą nadzorczą jest wydział wojewódzki, 2) Miasta których władzą nadzorczą jest Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, — do ostatniej kategorii zalicza się miasta: Kraków, Lwów, Łódź, Poznań, Wilno, Lublin i Bydgoszcz.

III. Miasta wydzielone z województwa tworzą samodzielne okręgi wojewódzkie, dla administracji państwowej i samorządowej. Miastem tej kategorii jest Warszawa. Inne miasta mogą być uznane za samodzielny okręg wojewódzki tylko drogą ustawy państwowej. Miasta stojące pod nadzorem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych mają prawo do uzyskania osobnej ustawy miejskiej oraz ordynacji wyborczej na podstawie własnego projektu, opracowanego w granicach przepisów niniejszej ustawy. Wszystkie inne miasta wydzielone z powiatów mają prawo do uzyskania osobnej wspólnej dla nich wszystkich ustawy miejskiej na podstawie projektu opracowanego przez nie w granicach przepisów niniejszej ustawy.

Art. 4.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

Odnosnie do artykułu 4 i następnych znieść postanowienie o członkostwie gmin i zastąpić je przepisami o stosunku mieszkańców miasta do gminy, oraz przepisami o stosunku gminy do jej mieszkańców w szczególności obowiązkach gminy względem mieszkańców, o stosunku osób prawnych na terytorjum gminy istniejących do miasta,—których to postanowień w projekcie ustawy gminnej brak, co nie wyklucza zastrzeżeń jednorocznego zasiedzenia dla uzyskania praw wyborczych i oparcia praw z tytułu opieki społecznej na kryterjach ściślejszych od samego faktu zamieszkania. Odnosnie do opieki ubogich należałoby zdążać do systemu przyjętego w Niemczech, przyznającego prawo do świadczeń z dziedziny opieki społecznej od gminy zamieszkania dopiero po upływie 3 lat, w braku tegoż warunku prawo to istnieje w stosunku do związku wojewódzkiego.

Piotrków (Dr. Nowak).

Ustalić brzmienie pierwszego ustępu w poniższy sposób:

Członkami gminy miejskiej są obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy w granicach gminy miejskiej mają miejsce zamieszkania przynajmniej od roku“.

Ustępy drugi i trzeci skreślić.

(p. Zbrożyna).

Ustalić brzmienie artykułu 4-go:

„Członkami gminy są obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy w gminie zamieszkują od 6 miesięcy.

Ustępy drugi i trzeci skreślić.

Wilno.

Art. 4 należy zmodyfikować w sposób następujący: „Członkami gminy miejskiej są wszyscy obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy w granicach gminy miejskiej mają miejsce zamieszkania przynajmniej od roku.

Art. 10.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

(vide art. 4) skreślić również ostatnie zdanie art. 10 o t. zw. prawie obywatelstwa.

Piotrków.

art. 10 skreślić p. a).

W myśl uchwały zjazdu miast małopolskich i śląska cieszyńskiego z d. 3/IV 24 r. wprowadzić do ustawy o gminie miejskiej:

- 1) przepisy o stosunku członków gminy miejskiej i mieszkańców jej nie będących członkami gminy — do gminy;
- 2) przepisy o stosunku gminy do członków gminy i jej mieszkańców nie będących członkami gminy;
- 3) przepisy o stosunku osób prawnych na terytorjum gminy istniejących, do miasta.

Art. 11.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

W art. 11 ustęp 2 zamiast „choroby” zamieścić „brak zdrowia”, ustęp 5 uznający sprawowanie opieki w najogólniejszym tego słowa pojęciu za powód zwolnienia od obowiązku przyjęcia urzędu gminnego zupełnie skreślić.

Piotrków

Art. 11 skreślić.

Art. 14.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

Oдноśnie do postanowienia art. 14 łącznie z art. 63 określić szczegółowo jakie dziedziny życia gospodarczego i administracji miejskiej mogą być regulowane statutami miejscowymi. Określić również w art. 64 jakość środków przymusowych i wysokość kar za przekroczenie przepisów statutów miejscowych, nie pozostawiając określenia tychże osobno wydać się mającym przepisom.

Art. 18.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

Oдноśnie do postanowienia art. 18, to wobec przyjęcia pełnoletności przez ustawodawstwo polskie na lat 21 przy wymogu rocznego zasiedzenia, prawo wyborcze czynne przysługiwać może osobom mającym 22 rok życia ukończony w chwili zarządzenia wyborów, o ile od roku stale zamieszkują w danej gminie.

Piotrków (wniosek p. Nowaka).

Art. 18, zamiast 21 rok życia ustalić 25 rok życia.

(p. Zbrożyny) prawo wyborcze czynne od 21 lat życia, bierne również od 21 lat życia, cenzus zamieszkania 6 miesięcy.

Art. 20.

Piotrków (Dr. Nowak).

Art. 20 skreślić „25 lat życia” i wstawić „30 lat życia i ma w gminie przynajmniej od dwóch lat miejsce zamieszkania”.

(p. Zbrożyna) Art. 20 zamiast „25 lat życia” ustalić „21 lat”.

Art. 22.

Piotrków.

Art. 2 p. a) skreślić słowa „członka Magistratu”.

Wilno.

Art. 22 „radny wybrany na członka magistratu zachowuje mandat radnego. Członek magistratu wybrany z poza rady miejskiej staje się członkiem rady miejskiej”.

Art. 23.

Piotrków (p. Zbrożyna).

Art. 23 zamiast 4 — 3 lata.

Wilno.

Art. 23 „Rada Miejska wybiera się na lat 6” (ustawa przewiduje 4-letnią kadencję).

Art. 25.

Piotrków (p. Nowak).

Art. 25 w p. 1 skreślić „i po przyjęciu zrzeczenia ze strony Rady Miejskiej”.

Art. 26.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

Postanowienie art. 26 ustęp 2 znieść, a uzupełnić brak postanowienia na wypadek, gdyby Rada miejska wskutek zupełnego ubytku członków i zastępców zdekompletowała się w sposób wykluczający możliwość powzięcia legalnego uchwał.

Piotrków (p. Zbrożyna).

W art. 26 ustęp 2 skreślić i wstawić „w razie wyczerpania listy zastępców i braku członków Rady ponad 10% radnych, przewodniczący zarządza wybory uzupełniające”.

Art. 29.

Piotrków.

Art. 29 ustęp 2 słowo „przewodniczącego” — skreślić.

Art. 34.

Piotrków (p. Zbrożyna).

Art. 34 ustęp 4 skreślić słowo „nie” (nie uwzględnia się).

Art. 38.

Piotrków.

Art. 38 ustęp 3 skreślić słowa „dwóch radnych i t. d.”.

Art. 39.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

Skreślić artykuł 39, zawierający postanowienia, że wszelkie uchwały Rady miejskiej mają być w odpisie przesłane władzy nadzorczej.

Tytuł III.

Poznań — (do tyt. III).

4) Nadanie istotnej władzy magistratom, a nie ograniczanie ich funkcji do roli wykonawców uchwał Rady miejskiej, na które członkowie Magistratu podług projektu rządowego żadnego nie mają wpływu, ponosząc za nie pełną odpowiedzialność, a to w formie zgody Magistratu na uchwały Rady Miejskiej, zamiast przewidzianego w art. 58 projektu rządowego zawierania uchwał Rady Miejskiej; 5) nadanie przełożonym Magistratu władzy dyscyplinarnej w stosunku do wszystkich podwładnych; 6) wykluczenie właściwości Rady miejskiej w postępowaniu dyscyplinarnem.

Grudziądz (do tytułu III).

4) Zaprowadzenia języka polskiego, jako urzędowego w Magistratach i Radach Miejskich tak pod względem urzędowania jak i obradowania i spisywania protokołów.

5) Zapewnienia interesu Państwa przez zatwierdzanie zawodowych członków Magistratu, jako sprawujących zadania zlecone, a mianowicie policji.

6) Oddanie policji miejscowej tak administracyjnej jak bezpieczeństwa publicznego przewodniczącym Magistratów. (W miastach niewydzielonych pod nadzorem starostów) niedopuszczenia, aby bieżące sprawy policyjne mogły być załatwiane przez Magistraty kolegalnie; jedynie miejscowe rozporządzenia policyjne obowiązujące w całym mieście winny uzyskać zgodę Magistratu.

7) Pozostawienia miastom dowoli, czy chcą mieć zawodowych płatnych zastępców burmistrzów.

8) Wybieralności zawodowych członków Magistratu przynajmniej na 10 lat.

9) Nadanie przełożonym Magistratu władzy dyscyplinarnej w stosunku do podwładnych urzędników i funkcjonariuszów.

11) Nadanie prawa definitywnego złożenia z urzędu członka Magistratu Woj. Trybunałowi Dyscyplinarnemu po przeprowadzeniu śledztwa.

12) Domagamy się, a to jest jedynym z najważniejszych postulatów naszych, aby w ustawie utrzymana została zasada przewidziana w projek-

cie, że Magistraty składają się z członków zawodowych (płatnych) i niezawodowych (honorowych). Uważamy przepis ten jako decydujący o przyszłości miast naszych.

Ścisłego rozgraniczenia kompetencji Magistratów i Rad Miejskich tak, aby Magistraty stały się rzeczywiście zarządami miasta i posiadały całą pełnię władzy wykonawczej i prawo zatwierdzania uchwał Rad Miejskich. W komisjach rewizyjnych winni brać udział członkowie Magistratu.

Lublin.

4. a) w myśl uchwał zjazdu przedstawicieli miast Wielkopolski zjazd uznaje za konieczność nadanie istotnej władzy Magistratom, a nie ograniczenie ich funkcji do roli wykonawcy uchwał Rady Miejskiej, na które członkowie Magistratu podług projektu rządowego nie mają wpływu ponosząc za nie pełną odpowiedzialność, a to w formie zgody Magistratu na uchwały Rady Miejskiej zamiast przewidzianego w art. 58 projektu rządowego zawieszania uchwał Rady Miejskiej.

b) wnioski przedłożone zjazdowi:

1. Władze naczelne Magistratów (Prezydenci, Vice-prezydenci, Burmistrzowie i Vice-burmistrzowie) oraz zawodowi ławnicy powinni być powoływani przez Rady Miejskie w drodze konkursów uzdolnienia i kwalifikacyj fachowych, osób, któreby chciały objąć te stanowiska niezależnie od miejsca zamieszkania tych osób, ale posiadających prawo bierne (wybieralności) w jakiegokolwiek gminie Rzeczypospolitej. Zawodowi członkowie Magistratu są powoływani na okres dłuższy od kadencji Rady Miejskiej. Państwowa władza administracyjna w drugiej instancji posiada prawo weta definitywnego odnośnie do nich. Rozwiązanie stosunku służbowego względem powyżej wymienionych osób, jakoteż nakładanie kar wyższych od kar porządkowych dokonuje się w drodze postępowania sądowego, lub w drodze dochodzenia dyscyplinarnego wdrożonego przez państwową władzę nadzorczą z własnej inicjatywy, lub też na skutek uchwały Rady Miejskiej, powziętej zwykłą większością głosów ogólnej liczby członków Rady Gminnej.

Zjazd jest przeświadczony, że zmuszanie Rady Miejskiej do obsadzania stanowisk kierowniczych w Magistratach wyłącznie drogą konkursów, nie jest celowe, natomiast wita z uznaniem te przepisy, które określają kwalifikacje członków Magistratu.

Piotrków.

W myśl uchwał zjazdu Koła Miast Pomorskich w Grudziądzu.

1) nadać prawo definitywnego złożenia z urzędu członka Magistratu Wojewódzkiemu Trybunałowi dyscyplinarnemu po przeprowadzeniu śledztwa.

Art. 42.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

a) określić cyfrowo ilość zastępców przełożonego Magistratu w art. 42 dla miast o własnych statutach na 3-ch, dla miast wyłączonych z powiatu na 2-ch, dla burmistrzów na 1.

Art. 43.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

b) uchylić podział członków Magistratu na zawodowych i niezawodowych.
Piotrków. (Dr. Nowak).

Art. 43 w drugim ustępie skreślić: „zaś niezawodowi pełnią funkcje rzeczoznawców interesów członków gminy na posiedzeniach Magistratu i jego Komisyj”, wzamian wstawić: „zaś niezawodowi biorą tylko udział w posiedzeniach Magistratu i jego Komisyj”.

(p. Zbrożyna) art. 43 ławnicy są wybierani w głosowaniu proporcjonalnem. Kandydaci na ławników muszą posiadać odpowiedni cenzus ustalony przed wyborami przez Radę miejską i pełnią funkcję na czas kadencji Rady.

Uchyła się podział na fachowych i nefachowych członków Magistratu.
Wilno.

Art. 43 istnienie niezawodowych (honorowych) członków Magistratu uznaje się w zasadzie za zbyteczne. Poszczególnym Radom miejskim ma przysługiwać prawo wybierania lub niewybijerania niezawodowych (honorowych) członków Magistratu. Zawodowi członkowie Magistratu nie mają prawa zajmować innej stałej płatnej posady lub oddawać się podobnemu zajęciu.
Ławników wybiera Rada Miejska na lat 6.

Art. 45.

Piotrków.

Art. 45 — skreślić ustęp d).

Art. 46.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

c) określić w art. 46 ustawowo kwalifikacje naukowe i fachowe ławników zawodowych i nie pozostawiać określania tychże ustawodawstwu wojewódzkiemu.

Piotrków.

1) określić w art. 46 ustawowo kwalifikacje naukowe i fachowe ławników zawodowych.

Art. 47.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

d) ilość ławników podwyższyć z proponowanej liczby 10% radnych na 15%.

Art. 48.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

e) ławników zawodowych w prawach emerytalnych zrównać z urzędnikami.

Art. 52.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

f) poddać rewizji postanowienie w art. 52 co do prawa głosowania na posiedzeniach magistratu ławników niezawodowych, którym prawo to przysługiwać nie powinno.

W osobnem postanowieniu ująć prawa przełożonego Magistratu, przysługujące mu z tytułu jego naczelnego stanowiska, odnośnie do personelu urzędniczego i służbowego gminy. Prawa te przysługiwać powinny wyłącznie przełożonemu Magistratu.

Art. 53.

Piotrków.

Art. 53 dodać punkt „przełożony Magistratu jest kierownikiem Magistratu i reszta członków Magistratu podlega służbowo władzy przełożonego Magistratu”.

Art. 54.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

g) przyznać głos stanowczy w art. 54 zastępcom ławników zawodowych.
Piotrków — (p. Nowak).

Art. 54 skreślić — „członek magistratu nie głosuje nad sprawą przez siebie przedstawioną”.

(p. Zbrożyna).

Art. 54 p. a) ustęp 5 skreślić.

Art. 56.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

h) w art. 56 ustosunkować i poddać władzy służbowej i porządkowej prezydenta miasta zawodowych członków magistratu, pod względem zaś dyscyplinarnym poddać tychże członków orzecznictwu organów dyscyplinarnych gminy.

Piotrków.

2) w osobnem postanowieniu ująć prawa przełożonego magistratu przysługujące mu z tytułu jego kierowniczego stanowiska względem personelu urzędniczego i służbowego gminy,—prawa te przysługiwać powinny wyłącznie przełożonemu magistratu.

Art. 58.

Wilno.

Art. 58 w razie gdyby magistrat był przeciwny uchwale rady miejskiej, musi uchwałę swoją zaopatrzoną w motywy podać w terminie 14-dniowym do wiadomości rady miejskiej.

Zakwestjonowana uchwała rady miejskiej uważaną jest za ostateczną, jeżeli zostanie przyjęta powtórnie na drugim posiedzeniu.

Art. 59.

Piotrków.

Art. 59 w końcu przedostatniego ustępu skreślić „na wniosek lub po wysłuchaniu zdania Magistratu” i wzamian wstawić „za zgodą Magistratu”,

Tytuł VI.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

13) Zmienić w tytule VI postanowienia dotyczące nadzoru państwowego w kierunku większego usamodzielnienia we własnym zakresie działania przynajmniej większych miast, miast wyłączonych z powiatu, a to przez usunięcie przepisu zezwalającego władzom nadzorczym badania celowości uchwał gminnych i ograniczenia tegoż prawa wyłącznie do legalności zapadłych uchwał i to w razie wniesionego odwołania, następnie uchylenia przy zatwierdzaniu członków magistratu, arbitralności podmiotowej władz nadzorczych i ustawowego ograniczenia wypadków niezatwierdzania jedynie co do wyboru osób, które wedle ustawy wybrane być nie mogą, uchylenia następnie postanowień dotyczących zatwierdzenia w miastach wyłączonych z powiatu, miastach o własnych statutach, uchwał dotyczących spraw ściśle majątkowych, uchylenia prawa veta odnośnie do budżetów, wreszcie uchylenia przepisów o zatwierdzaniu statutów miejscowych.

14) Przyznania miastom w sprawach ich własnego zakresu działania i sprawach poruczonych prawa pełnej egzekutywy administracyjnej narówni z władzami państwowymi.

Lublin.

6) Zjazd stwierdza konieczność przyznania miastom w sprawach ich zakresu działania tak własnego jak i poruczonego prawa zupełnej egzekutywy administracyjnej narówni z władzami państwowymi.

Piotrków.

3) przyznania miastom w sprawach ich własnego zakresu działania i w sprawach poruczonych prawa pełnej egzekutywy administracyjnej narówni z władzami państwowymi.

Art. 76.

Kraków.

W konsekwencji zasad powyżej przedstawionych zmianę przepisu art. 76, wedle którego każdy dodatkowy kredyt wymaga wyraźnego lub milczącego zatwierdzenia władzy nadzorczej, jako zbyt uciążliwy dla gospodarki miejskiej i dający szerokie pole do szykan ze strony władz nadzorczych.

Art. 79.

Kraków.

Ustalenie zgodnie z Konstytucją w samej ustawie o gminie miejskiej podstaw skarbowości gminnej.

Tytuł VII.

Kraków.

Przyznanie miastom w sprawach ich własnego zakresu działania i w sprawach poruczonych prawa pełnej egzekutywy administracyjnej narówni z władzami państwowymi.

Lublin.

Zjazd stwierdza konieczność przyznania miastom w sprawach ich zakresu działania tak własnego jak i poruczonego prawa pełnej egzekutywy administracyjnej narówni z władzami państwowymi.

Art. 80.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

Odnosnie do tytułu VII w art. 80 ad 3 skreślić ostatnie zdanie.

Art. 81.

Kraków.

W postanowieniu ad 3 a) zamiast słów: „i wymiar” zamieścić „zasad”; b) punkt 5 po słowie „ustalenie” wstawić słowo „etatu”; c) punkt 18 zatwierdzenie nie „umów” ale „zasad umów”, bo poszczególne umowy są rzeczą bieżącej administracji i nie mogą czekać tygodniami na zatwierdzenie przez Radę Miejską.

Art. 81 skreślić kwalifikacje dla funkcjonariuszy miejskich w miastach poniżej 25.000 mieszkańców.

Art. 82.

Kraków.

W art. 82 ustawa powinna przynajmniej jedną komisję obligatoryjnie ustanowić a to komisję nadzorczą dla kasy miejskiej, określić jej skład zakres czynności i sposób działania.

Art. 83.

W art. 83, 84 sprecyzować postanowienia o władzy porządkowej

i dyscyplinarnej nad personelem miejskim, przekazując ją w całości przewodniczącemu Magistratu.

Piotrków.

W art. 83 i 84 sprecyzować postanowienia co do władzy porządkowej i dyscyplinarnej nad personelem miejskim, przekazując ją w całości przewodniczącemu Magistratu.

Art. 85.

Kraków.

Do art. 85 — w osobnem postanowieniu ująć prawa przełożonego magistratu, przysługujące mu z tytułu jego naczelnego stanowiska odnośnie do personelu urzędniczego i służbowego gminy. Prawa te przysługiwać powinny wyłącznie przełożonemu magistratu.

Tytuł VIII.

Art. 87.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

W art. 87 — zdanie drugie skreślić.

Art. 89.

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

W art. 89 określić dokładnie kto jest odpowiedzialnym czynnikiem zarządu miejskiego za czynności w zleconym zakresie działania przed władzami państwowymi.

Piotrków.

W art. 89 określić dokładnie kto jest odpowiedzialnym czynnikiem zarządu miejskiego za czynności w zleconym zakresie działania przed władzami państwowymi.

Wilno.

Art. 89 odpowiedzialność przed władzami państwowymi za zadania zlecone ponosi magistrat.

Art. 90.

Kraków.

W art. 90 powinny być zadania policji miejscowej oraz prawa i obowiązki gmin w związku z wykonaniem tejże szczegółowo i ściśle określone.

Piotrków.

W art. 90 powinny być zadania policji miejscowej oraz prawa i obowiązki gmin w związku z wykonaniem tejże szczegółowo i ściśle określone.

Tytuł X.

Poznań — Zjazd Miast Wielkopolskich.

Ograniczenie nadzoru państwowego do wyjątkowych konieczności w myśl zasad przyjętych w art. 70 Konstytucji Polskiej.

Grudziądz — Zjazd Miast Pomorskich.

Ograniczenia kompetencji władz nadzorczych do najkonieczniejszych rzeczy, a mianowicie skreślenia przepisu o zatwierdzaniu budżetów miast niewydzielonych (uchylanie uchwały przez Władzę Nadzorczą).

Kraków — Koło Miast Małopolskich.

Zmienić postanowienia dotyczące nadzoru państwowego w kierunku większego usamodzielnienia we własnym zakresie działania przynajmniej większych miast, miast wyłączonych z powiatu, a to przez usunięcie przepisu zezwalającego władzom nadzorczym badania celowości uchwał gminnych i ograniczenia tegoż prawa wyłącznie do legalności zapadłych uchwał i to w razie wniesionego odwołania, następnie uchylenia przy zatwierdzaniu członków magistratu arbitralności podmiotowej władz nadzorczych i ustawowego ograniczania wypadków niezatwierdzania jedynie co do wyboru osób, które wedle ustawy wybrane być nie mogą, uchylenia następnie postanowień dotyczących zatwierdzania w miastach wyłączonych z powiatu, w miastach o własnych statutach, uchwał dotyczących spraw ściśle majątkowych, uchylenia prawa weta odnośnie do budżetów, wreszcie uchylenia przepisów o zatwierdzaniu statutów miejscowych.

Lublin.

Utrzymując zasadę konieczności nadzoru określenia okresu i stopnia zgodnie z art. 70 Konstytucji przekazać Zarządowi Związku Miast.

Wilno.

Zjazd uznaje wykonanie faktycznego nadzoru państwowego oraz wyższych sił samorządowych nad działalnością gmin miejskich za konieczne, tak ze względu na dobro gmin, jak i dobro Państwa.

Art. 97.

Piotrków — (Dr. Nowak).

Art. 97 — skreślić ostatni ustęp: „Delegatowi przysługuje prawo głosu doradczego poza kolejną mówców“.

Art. 101.

Piotrków — (p. Zbrożyna).

Po słowie „osiągnąć“ dodać „władza nadzorcza winna rozwiązać radę i zarządzić nowe wybory“.

(Dr. Nowak) Art. 101 skreślić.

Art. 102.

Piotrków.

Art. 102 skreślić w punkcie 1 w ustępie czwartym słowa: „lub celowość“.

Art. 103.

Piotrków.

(p. Zbrożyna) powody niezatwierdzania prezydenta winna władza nadzorcza podać do wiadomości Rady. Burmistrze miast niewydzielonych

nych zatwierdzeniu nie podlegają. W ustępie pierwszym skreślić słowa: „i ławników“.

Art. 105.

Piotrków.

(p. Nowak) Art. 105 w p. b. skreślić zdanie „powyższy okres 3 miesięczny może być na podstawie orzeczenia władzy rozwiązującej przedłużony“.

Art. 106.

Piotrków.

Art. 106 skreślić ustęp poczynający się od słów: „komisarz rządowy, któremu przysługuje“ i t. d. aż do zdania „koszta komisarycznego zarządu“.

Uchwały dzielnicowych zjazdów delegatów miast w sprawie ordynacji miejskiej.

Lublin—(wniosek p. Skrzyńskiego przekazany komisji Zw. M. P.).

Ordynacja wyborcza do rad miejskich, winna być odmienną od ordynacji wyborczej do Sejmu, aby umożliwić wybór do rad gminnych ludzi mających realne kwalifikacje do kierowania gospodarką miejską i aby w największej mierze była uwzględniona w ordynacji miejskiej zasada przedstawicielstwa różnorodnych interesów miejskich.

Może to być używane w drodze utrzymania prawa pluralności z wykluczeniem warunku posiadania dzieci i głosowania na listy indywidualne ogłaszane w okręgach wyborczych przez kandydatów na stanowiska radzieckie względnie przez grupy wyborcze z tych okręgów.

Wilno—(wnioski p. Studnickiego przekazane komisji Zw. M. P.).

1) Zjazd samorządowy wypowiada się w celu rozszerzenia praw wyborczych w tym duchu, by zamiast wyborów na listy N. N. partyjne zostały wprowadzone głosowania na kandydatów, aby w ten sposób zamiast balastu bezwartościowego dla prac samorządowych, wprowadzonego przez ogonki partyjne, wchodziły do ciał samorządowych—wybitniejsze jednostki.

2) Partje i grupy zgłaszają swych kandydatów w oznaczonych terminach. Nazwiska i imiona wszystkich kandydatów drukowane są na jednej liście w porządku alfabetycznym ze wskazaniem ich profesji i grup zgłaszających poszczególne kandydatury. Z takiej listy drukowanej na odrywających się blankietach wyborca odrywa w lokalu wyborczym w oddzielnym gabinecie przeznaczonym do głosowania, nazwiska tych kandydatów, ilu ma być wybranych lub na mniejszą liczbę. Ta zmiana prowadzenia wyborów zapewnia wyborcom prawdziwą tajność.

3) Jednym ze sposobów wprowadzenia do samorządów wybitniejszych jednostek, Zjazd uważa za wskazane wprowadzenie głosów kumulacyjnych.

4) Dla podniesienia poziomu fachowego radnych miejskich i ciągłości w pracy dla rad miejskich, Zjazd wypowiada się za udzieleniem radom miejskim prawa dokooptowania do rady miejskiej członków komisji po wyprobowaniu ich pożytecznej pracy w komisji przynajmniej przez $\frac{1}{2}$ roku.

Dokooptowanych członków nie może być ponad 10⁰/₀ ogólnej liczby radnych.

5) W celu zahamowania akcji demagogicznej Zjazd wypowiada się za wprowadzeniem przy wyborach do rad miejskich na ziemiach wschodnich odrębnej kurji żydowskiej. Wypowiada się jednak przeciwko odrębnej kurji narodowościowej białoruskiej ze względu, że wśród szerokich mas nie skryształizował się jeszcze proces całkowitego wyodrębnienia białorusów od polaków.

Kraków — (zjazd dzieln. d. 5/IV 1924 r.).

Art. 2. Odnośnie do zasad ordynacji wyborczej zmiany proponowanej pluralności przy utrzymaniu tej zasady przez przyznanie dalszych głosów dodatkowych.

1) Cenzusowi inteligencji, obejmującemu ukończenie szkół średnich i szkół wyższych (łącznie z głosem zasadniczym)—maksymalnie 3 głosy.

2) Udziałowi w polskiej kampanji wojennej, otrzymanym odznaczeniem wojskowym, wypadkom utraty męża, ojca, lub dziecka w czasie wojny polskiej (łącznie z głosem zasadniczym)—maksymalnie 3 głosy.

3) Opłacającym z tytułu bezpośrednich podatków państwowych 300 złotych rocznie (łącznie najwyżej 2 głosy); z tem, że ogólna liczba głosów z tytułu wyżej ad 1, 2, 3 wymienionych nie może przekraczać liczby 3-ch.

Piotrków — (p. Nowak). Ustalić brzmienie artykułu w sposób następujący:

Każdy wyborca ma w zasadzie prawo do oddania jednego głosu. Ponadto każdy wyborca ma prawo do oddania głosu dodatkowego, jeżeli posiada następujące warunki:

a) ukończył 40 rok życia.

b) 1) brał udział w kampanji wojennej polskiej, jako ochotnik.

2) otrzymał za udział w kampanji wojennej polskiej odznaczenie wojskowe.

3) utracił w czasie wojennej kampanji polskiej męża, ojca lub dziecko

4) jest zaliczony do weteranów.

c) włada językiem polskim w słowie i piśmie.

d) ukończył szkołę średnią ogólno-kształcącą, lub jej równorzędną.

Warunki wymienione w każdym z powyższych punktów a, b, c, d, (pozycje 1, 2, 3, 4 punktu b) przyjmują się za jeden punkt (uzasadniają prawo do jednego głosu dodatkowego z tem ograniczeniem, że wyborca mimo posiadania większej ilości warunków ma prawo do oddania razem z głosem zasadniczym najwięcej czterech głosów).

Piotrków (p. Zbrożyna).

Art. 2 skreślić.

Wilno.

1) Prawo wyborcze czynne winno przysługiwać osobom, które w dniu zarządzenia wyborów ukończyły 25 rok życia.

2) Należy uznać, że ilość dzieci nie daje dodatkowego głosu.

3) Należy dać głos dodatkowy osobom, które ukończyły wyższy lub średni zakład naukowy.

Piotrków — (p. Zbrożyna).

Komisarzem z reguły jest sędzia.

Lublin — Prawo czynne wyborcze określa się na 25 lat, prawo bierne na 30 lat.

Lublin — Art. 21 — Zjazd oświadcza się przeciwko systemowi głosowania na listy numerowane, domaga się natomiast systemu głosowania na osoby przy zachowaniu zasady proporcjonalności.

Wilno — Zjazd oświadcza się przeciwko systemowi głosowania na listy numerowane, który powinien być zastąpiony głosowaniem na osoby w kilkumandatowych okręgach.

Lublin — Art. 72 — Zjazd stwierdza, że przewidziane przez artykuł 72 i następne projektu ordynacji wyborczej dla gmin miejskich, wprowadzenie okręgów wyborczych jest trafne, lecz do inicjatywy w tworzeniu takowych nie należy powoływać Rad Miejskich, a władzę nadzorczą.

Lublin — Zjazd jest przeświadczony, że zmuszenie rad miejskich do obsadzania stanowisk kierowniczych Magistratów wyłącznie drogą konkursu nie jest celowe, natomiast wita z uznaniem te przepisy ustawy, które określają kwalifikacje członków Magistratu.

Piotrków — (p. Nowak). — Art. 87.

W ustępie pierwszym dodać: „kandydatów na zastępcę prełożonego Magistratu, należy wezwać drogą rozpisania konkursu”.

Tym sposobem Komisja miała ułatwioną pracę. Na posiedzeniach poszczególnych po dyskusji ogólnej opracowywano każdy artykuł ustaw w 3 czytaniach, rozpatrzono w końcu zasady ordynacji wyborczej w zastosowaniu do projektu rządowego.

Pracę swą Komisja składa Zarządowi Związku w chwili, gdy komisja sejmowa rozpatruje projekty ustawy o gminie wiejskiej i prosi Zarząd o rychłe rozpatrzenie projektu z tem obliczeniem, by jeszcze przed rozpoczęciem obrad w Komisji Sejmowej nad ustawą o gminie miejskiej można było zwołać Zjazd Związku i złożyć projekt związku ciałom prawodawczym.

Nie chcemy wdawać się w teoretyczne uzasadnianie zmian w projekcie rządowym, dokonanych przez Komisję, ani tembardziej uzasadniać naszych zmian takim lub innym poglądem na istotę samorządu. W większości wypadków zmiany polegają na dostosowaniu ustawy do poprzednich uchwał Zjazdów miast oraz na doświadczeniu, zaczerpniętem z życia samorządowego.

Nie chcemy mieć ani samorządu angielskiego, ani pruskiego, ani austriackiego, chcemy mieć samorząd polski, odpowiadający duchowi narodu i jego zwyczajom. Braki i zalety dotychczasowych ustaw dały działaczom samorządowym dostateczny materiał w tym względzie.

Staraliśmy się, o ile można, zachować ustawom charakter ramowy, wstawiając możność zmieszczania się w ramach ustawy przyzwyczajeniom dzielnicowym, które jednak bynajmniej nie przeczą ogólnym zasadom usta-

wy. Staraliśmy się rozdzielić władzę wykonawczą od uchwalodawczej i kontrolującej, zachowując pierwszej szeroki zakres zarządu i wykonawstwa, drugiej zaś możliwość określania zasad zarządu i kontroli. Staraliśmy się ustalić stosunek władz samorządowych do władz nadzorczych, nadając tym ostatnim tylko takie prawa, jakie są konieczne w interesie państwa i rozwoju samorządu, a więc nadzór nad legalnością uchwał i prawo ingerencji w wypadkach oporu władz samorządowych w chwilach dla ludności groźnych. W sprawach zleconych poddajemy czynności samorządu całkowitej ingerencji odnośnych władz rządowych, uważając w tym zakresie gminę li tylko za wykonawcę zadań państwowych, a więc całkowicie mu podległą.

Wreszcie ustalamy konieczność ustawowego pojęcia czym jest gmina miejska i podział gmin miejskich oraz nadzór nad nimi.

Oddajemy Zarządowi Związku pracę Komisji przemyślaną, omówioną wielokrotnie, możliwie uzgodnioną w najważniejszych punktach, z uczuciem, iż prace związku w tej dziedzinie są nie tylko aktualnym wyrazem dążeń miast polskich do uzyskania ram, w których mogłyby rozwijać się skutecznie, ale stanowią dorobek i w nauce o samorządzie; nie kierowaliśmy się bowiem czczem naśladownictwem wzorów obcych, ale patrzyliśmy pod kątem tylko interesów rodzimego samorządu.

Referent: *Dr. J. Zawadzki.*

USTAWA

o gminie miejskiej.

z dnia 192 r.

Projekt ustawy w brzmieniu ustalonym przez Komisję Zarządu Związku Miast Polskich.

TYTUŁ I.

Gmina miejska, jej obszar, członkowie, zadania i organa.

Art. 1.

Gmina miejska stanowi korporację terytorjalną, powołaną do sprawowania administracji publicznej w zakresie przepisany ustawami.

Gmina miejska może nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, oraz pozywać i być pozwaną.

Przepisy niniejszej ustawy obowiązują gminy wymienione w dołączonym wykazie.

Wszystkie inne gminy (miasteczka, osady) rządzą się ustawą o gminie wiejskiej.

Art. 2.

a) Każda nieruchomość gruntowa, która nie wchodzi w skład gminy wiejskiej, musi należeć do gminy miejskiej.

b) Obszar poszczególnych gmin miejskich, jak również warunki i tryb postępowania przy dokonywaniu zmian granic tych gmin określają przepisy o administracyjnym podziale Państwa.

Art. 3.

Gminy miejskie dzielą się na:

1. Miasta niewydzielone z powiatu i to:

- 1) miasta, których władzą nadzorczą jest wydział powiatowy,
- 2) miasta, których władzą nadzorczą jest wydział wojewódzki.

Do ostatniej kategorii zalicza się miasta:

- a) liczące ponad 10.000 mieszkańców,
- b) będące siedzibą starostwa,
- c) stojące dotychczas pod nadzorem wydziału wojewódzkiego,
- d) będące uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej.

Spis miast (ad. 2) oznaczy rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

II. Miasta wydzielone z powiatu, tworzące samodzielne okręgi powiatowe, tak dla administracji państwowej jak i samorządowej, uznane jako takie na mocy uchwały Rady Ministrów, powziętej na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, a to:

- 1) miasta, których władzą nadzorczą jest wydział wojewódzki,
- 2) miasta, których władzą nadzorczą jest Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Do ostatniej kategorii zalicza się miasta: Kraków, Lwów, Łódź, Poznań, Wilno, Lublin, Bydgoszcz, Katowice.

III. Miasta wydzielone z województwa, tworzące samodzielne okręgi wojewódzkie dla administracji państwowej i samorządowej.

Miastem tej kategorii jest Warszawa.

Inne miasta mogą być uznane za samodzielne okręgi wojewódzkie tylko drogą ustawy państwowej.

Miasta stojące pod nadzorem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych mają prawo do uzyskania osobnej ustawy miejskiej oraz ordynacji wyborczej na podstawie własnego projektu, opracowanego w granicach przepisów niniejszej ustawy.

Wszystkie inne miasta wydzielone z powiatu mają prawo do uzyskania osobnej wspólnej dla nich wszystkich ustawy miejskiej, na podstawie projektu, opracowanego przez nie w granicach przepisów niniejszej ustawy.

Art. 4.

Członkami gminy miejskiej są obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy w granicach gminy miejskiej mają od roku miejsce zamieszkania.

Art. 5.

Żona dzieli członkostwo gminne męża. To ustawowe członkostwo gminne żony ustaje w razie śmierci męża, w razie unieważnienia małżeństwa, rozvodu, rozłączenia małżonków od stołu i łoża albo sądowego rozwiązania wspólnoty małżeńskiej. W każdym z tych przypadków miarodajnym dla oceny członkostwa gminnego żony staje się przepis art. 4 niniejszej ustawy.

Art. 6.

Do czasu dojścia do pełnoletności lub uzyskania własnowolności dzieci ślubne dzielą członkostwo gminne ojca, nieślubne — matki, a przysposobione — przysposabiającego. Z dojściem do pełnoletności lub uzyskaniem własnowolności zatrzymują powyższe członkostwo do czasu, aż go prawnie utracą.

Art. 7.

Członkostwo gminne chorych lub niedorozwiniętych umysłowo osób pełnoletnich zależy od miejsca, w którym faktycznie mają mieszkanie wyznaczone im na stałe przez ustawowego lub sądowego ich zastępcę.

Osoby umysłowo chore i niedorozwinięte umysłowo, umieszczone w specjalnych zakładach leczniczych lub retencyjnych, zachowują na czas pobytu w zakładzie członkostwo gminne, które im przysługiwało przed umieszczeniem w zakładzie.

Art. 8.

Urzędnicy i pracownicy państwowi i samorządowi tudzież wojskowi zawodowi stają się członkami tej gminy, w której mają miejsce stałej służby lub stałego przydziału.

Wojskowi, którzy służą w wojsku w wypełnieniu powinności wojskowej, zachowują członkostwo, które im przysługiwało przed rozpoczęciem służby wojskowej do czasu, aż go prawnie utracą.

Art. 9.

Członek gminy, który swe mieszkanie w gminie utraci wskutek pożaru, powodzi, działań wojennych lub innych wydarzeń nadzwyczajnych, zachowuje dotychczasowe członkostwo gminne do czasu, aż go prawnie utraci.

Art. 10.

Członkom gminy miejskiej, posiadającym warunki przepisane niniejszą ustawą, służy prawo wybierania i wybieralności do przedstawicielstwa miejskiego (art. 18, 20), jak niemniej prawo sprawowania urzędu z wyboru w zarządzie miejskim.

Członkowie gminy miejskiej, posiadający prawo wybierania, są obywatelami miejskimi, a przysługujące im prawa stanowią miejskie prawo obywatelskie.

Art. 11.

1) Każdy członek gminy, posiadający prawo wybieralności, jest obowiązany przyjąć bezpłatny urząd z wyboru w gminie (prócz mandatu radnego — art. 20) i sprawować go conajmniej przez lat cztery.

2) Od obowiązku przyjęcia lub dalszego sprawowania urzędu zwalnają ważne powody uznane przez radę miejską za usprawiedliwiające (wiek, długotrwała choroba, zajęcie połączone z częstem lub dłuższem wydalaniem się z gminy, sprawowanie w gminie urzędu z wyboru w ostatnio ubiegłym czterolecu, sprawowanie obowiązku opiekuna, u kobiet wychowywanie więcej niż dwojga dzieci lub prowadzenie większego gospodarstwa domowego i t. p.).

3) Istnienie warunków, zwalnających od przyjęcia lub sprawowania urzędu w gminie, stwierdza rada miejska lub organ przez nią do tego upoważniony.

(Za powyższą poprawką punktu 3-go wypowiedziało się 5 głosów za i 5 głosów przeciw).

4) Kto bez powodu uznanego za usprawiedliwiony wzbrania się przyjmując urząd lub przyjęty dalej sprawować, może być pociągnięty do świadczeń pieniężnych na rzecz gminnej opieki społecznej na czas od 1—4 lat, do wysokości $\frac{1}{5}$ bezpośrednich podatków komunalnych, przypadających od niego na rzecz odnośnej gminy. O wysokości powyższych świadczeń orzeka ostatecznie rada gminna lub organ przez nią do tego upoważniony.

Art. 12.

Gmina miejska może wybitnie zasłużonym osobom nadać prawo obywatelstwa honorowego, które na obdarzonego niem nie nakłada z tego tytułu osobnych obowiązków wobec gminy.

Art. 13.

Zadania gminy miejskiej w zakresie administracji publicznej (art. 1) są:

1) samorządowe, t. j. te samodzielnie i we własnem imieniu spełniane zadania, które niniejsza lub inne ustawy czynią przedmiotem obowiązkowej działalności gminy miejskiej, lub które gmina miejska, w braku prawnego zastrzeżenia ich innym związkom prawnó-publicznym, uczyni dobrowolnie przedmiotem swojej działalności, jako nadające się do podniesienia gospodarczego i kulturalnego rozwoju swoich członków i ogólnego dobrobytu miasta;

2) zlecone, t. j. te gminie ustawami przekazane zadania państwowe, które ona spełnia jako organ wykonawczy Państwa.

Art. 14.

W ramach określonych ustawami gminy miejskie mają prawo wydawania miejscowych przepisów prawnych, na obszar miasta, zwanych statutami miejskimi (art. 64, 67).

Art. 15.

Zadania swoje gminy miejskie spełniają za pomocą utworzonych w tym celu organów.

a) Organami tymi są w miastach wykazanych w art. 3 niniejszej ustawy:

1) rada miejska jako organ stanowiący i kontrolujący,

2) magistrat jako organ zarządzający i wykonawczy.

b) Ustrój i zakres działania organów miejskich w mieście stołecznem Warszawie określony zostanie osobną ustawą.

c) Ustrój i zakres działania organów gminy miejskiej, będącej uzdrowiskiem o charakterze użyteczności publicznej, określają przepisy niniejszej ustawy oraz ustawy o uzdrowiskach z dn. 23 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 254).

TYTUŁ II.

Rada miejska.

Art. 16.

Radnych wybierają obywatele miasta (art. 10). Radnych nie wiążą żadne instrukcje wyborców. Powinni oni w swojej działalności, związanej z piastowanym mandatem, kierować się jedynie względami na dobro Państwa i miasta.

Art. 17.

W skład rady miejskiej wchodzi w poszczególnych gminach miejskich, zależnie od liczby mieszkańców 12—120 radnych.

W szczególności składa się rada miejska:

w miastach liczących do		2.000	mieszkańców—z		12 radnych	
"	"	od 2.000 do	5.000	"	"	15 "
"	"	" 5.000 "	10.000	"	"	21 "
"	"	" 10.000 "	25.000	"	"	24 "
"	"	" 25.000 "	40.000	"	"	30 "
"	"	" 40.000 "	50.000	"	"	36 "
"	"	" 50.000 "	75.000	"	"	42 "
"	"	" 75.000 "	100.000	"	"	48 "
"	"	" 100.000 "	150.000	"	"	60 "
w miastach: Lwów, Kraków, Poznań, Wilno i Katowice				"	"	90 "
w Łodzi				"	"	100 "
w m. st. Warszawie				"	"	120 "

(Dla uzdrowisk o charakterze użyteczności publicznej liczbę ludności dla ustalenia liczby radnych powiększa się o 50%.

Co do liczby mieszkańców miarodajnym jest ostatni powszechny spis ludności.

Art. 18.

Prawo wybierania do rady miejskiej ma, z wyjątkiem osób pozostających w służbie wojskowej czynnej, każdy członek gminy miejskiej, bez różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów ukończył 25 rok życia, ma w gminie przynajmniej od roku miejsce zamieszkania i co do którego nie zachodzi żaden z wypadków, pociągających za sobą utratę prawa wybierania w myśl ordynacji wyborczej do Sejmu.

Członek gminy miejskiej, mający w dniu zarządzenia wyborów przynajmniej od roku w kilku gminach miejsce zamieszkania, może wykonać prawo wybierania na dany okres wyborczy tylko w jednej z nich, wedle własnego wyboru.

Art. 19.

Zasady prawa wyborczego i sposób przeprowadzenia wyborów określa miejska ordynacja wyborcza.

Art. 20.

1) Prawo wybieralności do rady miejskiej ma każdy obywatel miasta, który w dniu zarządzenia wyborów liczy co najmniej 30 lat życia i włada językiem polskim w słowie i piśmie.

2) Podjęcie się obowiązków radnego jest dobrowolne. Zrzec się mandatu radnego po złożeniu przyrzeczenia (art. 27) można tylko za zgodą rady miasta (art. 11).

Art. 21.

Na radnego wybranym być nie może:

- 1) kierownik i urzędnik władz sprawujących bezpośredni nadzór nad gminą miejską,
- 2) urzędnik prokuratury i policji państwowej.

Art. 22.

a) Radny nie może równocześnie zajmować stanowiska urzędnika albo pracownika miejskiego.

b) Urzędnicy i pracownicy miejscy, wybrani do rady miejskiej, otrzymują z urzędu bezpłatny urlop na czas pozostawania w radzie.

Lata pracy przebyte w charakterze radnego liczą się do lat służby powyższych urzędników i pracowników miejskich.

Art. 23.

Radnych wybiera się na lat 6. Wybrani sprawują swoje czynności, z wyjątkiem wypadku przewidzianego w art. 105, aż do objęcia ich przez następców.

Art. 24.

Radny ulega z samego prawa zawieszeniu w czynnościach związanych z piastowanym mandatem:

- 1) w przypadku odbywania ćwiczeń wojskowych, na czas tej służby;
- 2) w przypadkach przewidzianych w art. 101 niniejszej ustawy, tudzież w przypadkach upadłości, aż do ukończenia postępowania;
- 3) gdy wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, dopóki trwa wymieniony stosunek i dopóki rachunki zeń wynikające nie będą dostatecznie uregulowane. Wyjątek stanowią stosunki prawne, wynikające z najmu pomieszczeń gminnych dla celów mieszkaniowych lub handlowo-przemysłowych oraz z dzierżawy drobnych parcel gminnych, nie większych niż $\frac{1}{2}$ ha.

Art. 25.

Poza przypadkami, przewidzianymi w art. 22 p. a., 30, 101, radny traci mandat:

- 1) wskutek pisemnego zrzeczenia się mandatu i po przyjęciu zrzeczenia ze strony rady miejskiej (art. 20);
- 2) wskutek utraty prawa wybieralności;
- 3) wskutek odmowy złożenia przysięgi (art. 27).

Art. 26.

W miejsce radnego, który uległ zawieszeniu w czynnościach (art. 24) lub utracił mandat (art. 25) oraz na opróżnione przez śmierć radnego miejsce, przewodniczący rady miejskiej powoła kandydata z tej listy kandydatów, z której wybrany został odnośny radny, według zasad ustalonych w ordynacji wyborczej dla miast. Jeżeli lista kandydatów, z której ma być powołany zastępca, jest wyczerpana, rada miejska wybiera z pośród członków gminy, posiadających prawo wybieralności, bezzwłocznie zastępcę, większością głosów obecnych na posiedzeniu (art. 34).

W razie równości głosów rozstrzyga los wyciągnięty przez przewodniczącego.

Zastępca radnego powołany lub wybrany w miejsce radnego, który uległ zawieszeniu w czynnościach, sprawuje je do czasu ustania przyczyny zawieszenia, jednak nie dłużej, jak do końca bieżącego okresu wyborczego rady miejskiej. Do końca tego okresu piastuje również mandat radnego zastępcy powołany lub wybrany z innych przyczyn w czasie bieżącego czteroletnia.

Art. 27.

Radni składają do rąk przewodniczącego rady miejskiej przysiężenie, że będą gorliwie, sumiennie i zgodnie z ustawami spełniać obowiązki,

związane z piastowaniem mandatu i kierować się przytem dobrem Rzeczypospolitej Polskiej i interesem gminy.

Rotę przyrzeczenia ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 28.

Radni sprawują swe czynności bezpłatnie.

Radnym służy prawo żądania od gminy zwrotu wydatków, poniesionych w sprawach miasta wskutek zlecenia rady miejskiej.

Bliższe określenie wysokości i sposobu zwracania tych wydatków ustali rada miejska.

Art. 29.

Posiedzenie rady miejskiej zwołuje jej przewodniczący w miarę potrzeby, conajmniej jednak raz na dwa miesiące.

Rada miejska musi być nadto zwołana na żądanie przewodniczącego magistratu, tudzież na pisemny umotywowany wniosek $\frac{1}{4}$ ustawowej liczby radnych.

Zwołanie rady miejskiej, poza wypadkami nagłymi, nastąpić powinno conajmniej na dwa dni przed posiedzeniem za pomocą pisemnego zaproszenia z podaniem porządku obrad.

Art. 30.

Radni obowiązani są regularnie uczęszczać na posiedzenia rady miejskiej.

Radny nieuczęszczający na posiedzenia bez usprawiedliwionego powodu traci mandat.

Art. 31.

Posiedzenia rady miejskiej są publiczne. Na wniosek przewodniczącego zarządu miejskiego lub conajmniej $\frac{1}{5}$ obecnych członków może rada miejska uchwalić większością głosów tajność obrad.

Posiedzenia rady miejskiej, których przedmiotem obrad jest budżet, sprawozdanie z wykonania budżetu lub obciążenie gminy względnie jej mieszkańców, muszą być publiczne.

Art. 32.

Przewodniczącym rady miejskiej jest prezes lub jeden z jego zastępców, przyczem w miastach niewydzielonych z powiatu może być wybranym na przewodniczącego rady miejskiej burmistrz.

Pierwsze posiedzenie nowowybranej rady miejskiej zwołuje przełożony magistratu, a przewodniczy na niem—do chwili dokonania wyboru burmistrza lub prezesa rady miejskiej — najstarszy wiekiem radny.

Przewodniczący rady miejskiej otwiera i zamyka posiedzenie rady

miejskiej, kieruje obradami, przestrzega na nich spokoju i porządku, może zarządzić usunięcie publiczności z sali obrad, w razie zakłócenia przez nią spokoju lub niestosowania się do jego zarządzeń.

Art. 33.

Do powzięcia uchwał przez radę miejską potrzebną jest obecność conajmniej połowy ustawowej liczby radnych.

Do powzięcia uchwał o zaciąganiu pożyczek, których amortyzacja przewidziana jest na okres dłuższy niż lat 5, o zbywaniu lub zamianie nieruchomości wchodzących w skład majątku gminy i udzielaniu koncesji na okres dłuższy niż 10 lat, potrzebna jest obecność conajmniej $\frac{2}{3}$ części ustawowej liczby radnych.

Jeżeli z powodu braku wymaganego kompletu radnych, rada miejska nie jest zdolną do powzięcia prawomocnych uchwał, to na następnem posiedzeniu zwołanem z tym samym porządkiem dziennym, lecz w innym dniu niż ten w którym posiedzenie do skutku nie doszło, rada miejska zdolną jest do powzięcia wszelkich uchwał bez względu na liczbę obecnych radnych.

Przy powtórznem zwołaniu należy na to postanowienie wyraźnie zwrócić uwagę.

Art. 34.

Uchwały rady miejskiej zapadają zwykłą większością głosów obecnych. W razie równości głosów wniosek upada.

Przewodniczący rady miejskiej w miastach niewydzielonych z powiatu nie ma prawa głosowania, prezesowi rady miejskiej prawo to przysługuje.

W razie równości głosów przy wyborach rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Głosowanie odbywa się przez oświadczenie się obecnych za wnioskiem lub przeciw.

Wstrzymujących się od głosowania uważa się za obecnych, lecz nie uwzględnia przy ustalaniu wyniku głosowania.

Art. 35.

Głosowanie jest jawne. Na żądanie $\frac{1}{3}$ obecnych musi być zarządzone głosowanie tajne. Na żądanie więcej niż połowy obecnych odbywa się głosowanie imienne.

Przy wyborach głosowanie jest tajne; jednakże w wypadkach przewidywanej jednomyślności dozwolone jest dokonanie wyboru na wniosek przewodniczącego przez podniesienie rąk.

Art. 36.

Radny nie może uczestniczyć w rozprawach i głosowaniu nad sprawami, które dotyczą interesu prywatnego jego własnego, lub jego małżonka, krewnych lub powinowatych do trzeciego stopnia włącznie. O tem, czy okoliczności takie zachodzą, rozstrzyga ostatecznie rada miejska poza porządkiem dziennym.

Art. 37.

Rada miejska może powierzać uprzednie rozpatrywanie spraw oraz ostateczne ich rozstrzyganie stałym lub doraźnym komisjom złożonym z radnych. Do komisyj mogą być powoływani rzeczoznawcy z głosem doradczym. Na posiedzeniach mogą być obecni członkowie magistratu.

Członkowie rady miejskiej nie powołani do komisji mają jedynie prawo obecności na posiedzeniach komisji bez prawa głosu.

Art. 38.

Z każdego posiedzenia rady miejskiej musi być spisany protokół.

Do protokołu wpisuje się nazwiska obecnych na posiedzeniu: przewodniczącego, radnych i ławników, sekretarza prowadzącego protokół; porządek dzienny i uchwalone zmiany porządku dziennego, zgłoszone wnioski, powzięte uchwały (w dosłownem brzmieniu z podaniem liczby głosów za, a przy wyborach liczbę głosów oddanych na poszczególnych kandydatów), vota separata poszczególnych radnych, wreszcie nazwiska radnych, którzy nie usprawiedliwili swej obecności na posiedzeniu.

Protokół, który sporządza się najpóźniej w ciągu 6 dni po posiedzeniu, powinien być podpisany przez przewodniczącego, sekretarza oraz 2 radnych, którzy byli obecni na posiedzeniu.

Radni mają prawo przeglądania protokołu.

Art. 39.

Uchwały rady miejskiej winny być podane do publicznej wiadomości w sposób przez radę miejską uchwalony i dostarczone w odpisie władzy nadzorczej wraz z odpowiednimi załącznikami.

Art. 40.

Rada miejska ma prawo uchwalić regulamin, określający w granicach ustaw bliżej sposób załatwiania czynności przez radę miejską, jak i przez jej komisje.

W regulaminie w szczególności można przewidzieć:

1) nakładanie przez radę gminną lub przewodniczącego kar pieniężnych na radnych za spóźnienia się na posiedzenia i nieusprawiedliwione opuszczanie ich przed zamknięciem posiedzenia;

2) wykluczanie na 1 — 3 posiedzeń radnego, który, mimo kilkakrotnego przywołania do porządku przez przewodniczącego, zakłóca obrady, lub zachowuje się w sposób nieodpowiadający godności radnego. Od nałożenia kar pieniężnych względnie wykluczenia niema odwołania.

TYTUŁ III.

M a g i s t r a t.

Art. 41.

Magistrat jest na terenie gminy miejskiej władzą wykonawczą gminy odpowiedzialną przed radą miejską.

Przełożony magistratu jest na terenie gminy państwowo-miejsową władzą administracyjną.

W tym zakresie obowiązkiem jego jest załatwianie spraw zleconych mu przez właściwe ustawy i na nich oparte rozporządzenia władz zwierzchnich.

Oдноśnie do powyższych spraw, przełożony magistratu odpowiedzialny jest przed właściwymi władzami państwowymi.

Magistrat wykonuje swe zadania zapomocą utworzonego przy nim miejskiego urzędu, złożonego z mianowanych przez przełożonego magistratu urzędników oraz pracowników miejskich, przyjętych przez przełożonego magistratu drogą umowy.

Art. 42.

Magistrat składa się z przełożonego i jednego lub kilku zastępców oraz odpowiedniej liczby ławników.

Przełożonym magistratu jest:

- 1) W miastach, w których władzą nadzorczą jest wydział powiatowy — burmistrz,
- 2) w innych miastach — prezydent.

[Art. 43.

- a) Członków magistratu wybiera rada miejska.
- b) Zasady i sposób dokonywania wyborów członków magistratu określi ordynacja wyborcza dla gmin miejskich.
- c) Członkowie magistratu mogą być po ukończeniu urzędowania ponownie wybrani, czynności swe sprawować mają aż do objęcia urzędowania przez następców.
- d) Przyjęcie obowiązków członka magistratu jest dobrowolne.

Art. 44.

Na członka magistratu może być obrany każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, któremu w jednej z gmin leżącej w granicach Rzeczypospolitej przysługuje prawo wybieralności od rady gminnej.

Od kandydatów na przełożonego magistratu lub jego zastępcę wymaganiem jest, prócz ogólnych warunków obowiązujących kandydatów na ławników, posiadanie odpowiedniego wykształcenia i kwalifikacji do kierownictwa magistratem.

Kandydaci na przełożonego magistratu winni posiadać w miastach wskazanych w art. 3 p. 1 a) wykształcenie ogólne w zakresie szkoły powszechnej, zaś w miastach wskazanych w art. 3 p. 1 b) conajmniej średnie, a w miastach uznanych za samodzielne powiaty miejskie — wyższe.

Wykształcenie szkolne może być zastąpione wykształceniem prywatnym, ocenianem z poprzednich zajęć kandydata. Za posiadanie kwalifikacji do kierowania magistratem może być uznane zajmowanie przez czas dłuższy stanowiska członka magistratu.

Art. 45.

Ilość zastępców przełożonego magistratu oraz liczbę ławników oznacza według potrzeby rada miejska.

Art. 46.

a) Ławnicy otrzymują za swe czynności odszkodowanie za uszczerbek w zajęciach lub zarabkowaniu prywatnem, wyznaczone dla wszystkich w tym samym wymiarze, którego zrzec się nie można.

Wymiar odszkodowania i jego rodzaj oznacza rada miejska.

Wynagrodzenie przełożonego magistratu i jego zastępców winno być określone przez radę miejską przed wyborem magistratu.

W razie niezdolności do pracy lub niewybrania ponownego po upływie okresu urzędowania, służy przełożonemu i zastępcom przełożonego magistratu prawo do emerytury. Podstawą emerytury są pobory pobierane bezpośrednio przed uzyskaniem prawa do emerytury.

Emerytura wynosi:

po 6 latach służby $\frac{1}{3}$ poborów,

" 10 " " $\frac{1}{2}$ "

" 15 " " $\frac{3}{4}$ "

" 20 " " pełne pobory.

Lata służby spędzone na stanowisku urzędnika państwowego lub samorządowego policza się członkowi magistratu w stosunku do lat służby, dających na powyższych stanowiskach prawo do pełnego uposażenia eme-

rytalnego. Tak samo zalicza się lata służby przebyte na stanowisku ławnika, przy obliczeniu uposażenia emerytalnego przełożonego magistratu.

Zasady powyższe mogą doznać odchyień w drodze umowy.

Gdy przełożony magistratu lub jego zastępcy zajdą w niezdolność do pracy przed upływem 6-letniego okresu urzędowania, mają oni prawo tylko do uzyskania odpowiedniej odprawy. To samo przysługuje w takim wypadku wdowie i sierotom po przełożonym magistratu lub ich zastępcach.

Członkowie magistratu mają prawo zwrotu wydatków poniesionych w interesie gminy według norm przez radę miejską ustalonych.

Art. 47.

Radny wybrany na członka magistratu zatrzymuje swój mandat.

Postanowienia art. 24 i 25 stosują się analogicznie do członków magistratu.

W razie zawieszenia w urzędowaniu członka magistratu czynności jego sprawuje zastępca.

Gdy zawieszenie w urzędowaniu członka magistratu trwa dłużej niż 1 rok, rada miejska może w miejsce zawieszzonego wybrać nowego członka.

Jeżeli członek magistratu traci urząd z powodu jednej z przyczyn wymienionych w artykule 25, przyczem w miejsce ustępu 3-go tegoż artykułu wchodzi odmowa złożenia przysięgi urzędowej (art. 48), — rada miejska obowiązana jest dokonać na jego miejsce wyboru uzupełniającego. Tak samo postąpi rada miejska w wypadku uznania urzędu członka magistratu za opróżniony (art. 54) lub w razie złożenia go z urzędu (art. 93).

Ławnicy tracą urząd z samego prawa w razie rozwiązania rady miejskiej (art. 94), która ich wybrała.

Art. 48.

Członkowie magistratu przed objęciem swego urzędowania składają do rąk przełożonego przysięgę urzędową, której tekst brzmi:

Art. 49.

W wykonywaniu czynności urzędowych przysługuje członkom magistratu ta sama ochrona prawna jak urzędnikom państwowym.

Art. 50.

Magistrat decyduje w sprawach należących do jego zakresu działania kolegialnie.

Posiedzenia magistratu odbywają się w miarę potrzeby; magistrat może ustanowić regularne dni posiedzeń.

Posiedzenia magistratu nie są publiczne.

Pozatem sposób urzędowania magistratu określi uchwalony przez niego regulamin, który może przewidzieć odbywanie posiedzeń magistratu w sekcjach fachowych (np. dla spraw administracyjnych, technicznych, sanitarnych i t. p.) obok posiedzeń plenarnych. Do sekcji tych mogą być powoływani obywatele, nie wyłączając członków rady miejskiej.

Art. 51.

Przewodniczący magistratu jest przełożonym członków magistratu.

a) Posiedzenie magistratu zwołuje, porządek dzienny ustala i przewodniczy obradom przełożony lub jego zastępca.

Na przełożonym magistratu ciąży obowiązek utrzymania porządku w czasie obrad i utrzymania sprawności działania magistratu. W tym celu ma przełożony prawo rozdzielania pracy między członków magistratu, udzielania wskazówek i żądania sprawozdania z wykonania czynności poruczonych.

b) W wypadkach wymagających bezzwłocznego załatwienia może przełożony magistratu sprawy zastrzeżone magistratowi załatwić sam lub polecić ich załatwienie jednemu z członków magistratu według jego zleceń. O takich załatwieniach winien przełożony zawiadomić magistrat na najbliższym posiedzeniu, który albo przyjmuje je do zatwierdzającej wiadomości lub poweźmie inną uchwałę.

Art. 52.

a) Do powzięcia ważnych uchwał na posiedzeniach magistratu potrzebna jest obecność przełożonego lub jego zastępcy oraz najmniej połowy ogólnej ilości członków magistratu.

Każdemu członkowi magistratu przysługuje na posiedzeniu prawo głosu stanowczego.

b) Przełożonemu magistratu przysługuje prawo zapraszania na posiedzenia magistratu obywateli miasta w celu dania przez nich potrzebnych wyjaśnień.

c) Uchwały na posiedzeniach magistratu zapadają zwykłą większością głosów obecnych.

Przełożony bierze udział w głosowaniu.

W razie równości głosów, za uchwalony uważa się wniosek za którym głosuje przełożony.

Art. 53.

Postanowienie art. 36 stosuje się również do członków magistratu z tą zmianą, że o istnieniu przeszkody decyduje uchwała magistratu. Gdyby w następstwie tej uchwały nie mógł się zebrać przepisany komplet (art. 52), przełożony magistratu lub jego zastępca rozstrzygają sprawę sami, a gdy i oni są zainteresowani, prawo decyzji przechodzi na radę miejską.

Art. 54.

Opuszczenie przez ławnika bez usprawiedliwienia lub uprzedniego zawiadomienia trzech posiedzeń magistratu w ciągu danego roku bez względu na ich kolejność, uważane będzie za odmowę dalszego sprawowania swego urzędu.

O wypadkach takich przełożony magistratu zawiadamia radę miejską, która po uznaniu faktu stwierdza swą uchwałą opróżnienie urzędu ławnika magistratu i zarządzi przygotowanie wyboru następcy.

Art. 55.

Przełożony i inni członkowie magistratu biorą udział w posiedzeniach rady miejskiej i mają prawo zabierać głos i udzielać wyjaśnień w każdym czasie poza kolejną mówców.

Na zlecenie przełożonego magistratu mogą udzielać wyjaśnień także i urzędnicy magistratu.

Art. 56.

Magistrat ma prawo i obowiązek zawiesić wykonanie uchwały powziętej przez radę miejską, która według jego zdania sprzeciwia się ustawom albo szkodzi interesom gminy.

Uchwałę swoją, zaopatrzoną w motywy, magistrat poda w terminie 15-dniowym do wiadomości rady miejskiej.

Ponowna uchwała rady miejskiej, powzięta większością głosów przy obecności $\frac{2}{3}$ ogólnej liczby radnych, staje się dla magistratu obowiązująca.

To samo prawo i obowiązek ma przełożony magistratu w stosunku do uchwał magistratu.

Art. 57.

Magistrat może powierzać przygotowywanie swych decyzyj, lub wykonywanie zadań należących do jego zakresu działania, względnie nadzór instytucyj lub zakładów i przedsiębiorstw miejskich według jego uchwał lub wskazówek bądź poszczególnym swoim członkom, bądź powołanym przez siebie komisjom, którym w zasadzie przewodniczą członkowie magistratu.

Komisje mogą być także w charakterze doradczym ustanowione przy poszczególnych wydziałach magistratu,—nie służy im jednak prawo kontroli urzędowania wydziałów.

Komisje magistratu, do których powoływać można także i posiadających prawo wybieralności do rady miejskiej obywateli miejskich, względnie zapraszać radnych, zaliczają się do pomocniczych administracyjnych urzędów miejskich, podległych magistratowi, a ich członkom przysługuje w czasie urzędowania ochrona prawa narówni z urzędnikami państwowymi.

Wnioski i opinie komisji uznane przez magistrat mogą uzyskać moc obowiązującą tylko w postaci uchwał magistratu.

Zakres działania i sposób urzędowania komisij określi regulamin uchwalony przez magistrat.

TYTUŁ IV.

Pracownicy miejscy.

Art. 58.

Stosunki prawne pracowników miejskich reguluje statut miejski lub umowa.

TYTUŁ V.

Statuty miejskie (miejscowe przepisy prawne).

Art. 59.

Statuty miejskie nie mogą się sprzeciwiać obowiązującym ustawom.

Art. 60.

Statut miejski może zawierać postanowienia, zagrażające karami za wykroczenia przeciw jego przepisom; w tym wypadku powinien on wskazać zarazem organ, uprawniony do nakładania i wykonania tych kar.

Minister Spraw Wewnętrznych ustali drogą rozporządzenia w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości wysokość i rodzaj kar, które wolno nakładać za przekroczenia przeciw postanowieniom statutow miejskich.

Art. 61.

Postanowienia statutu miejskiego tracą moc obowiązującą z upływem czasu na jaki zostały wydane lub z chwilą wejścia w życie późniejszych ustaw lub miejscowych statutow, które sprawy nim objęte w sposób odmienny regulują.

Art. 62.

Statut miejski, jego zmiana lub uzupełnienie wymaga zatwierdzenia przez władzę nadzorczą.

Art. 63.

Zatwierdzony statut miejski należy podać do publicznej wiadomości w sposób w mieście przyjęty.

Zatwierdzony statut miejski wchodzi w życie z dniem ogłoszenia go, o ile nie przewidziano w nim innego późniejszego terminu.

TYTUŁ VI.

Zarząd majątkowy i gospodarczy.

Art. 64.

Gmina miejska ma obowiązek zachować swój majątek o ile możliwości w stanie nieuszczerplonym.

Zbycie części majątku nastąpić może tylko za wyrównaniem uszczuplonej przez to wartości. Odstąpienie od tej zasady wymaga zezwolenia władzy nadzorczej.

Art. 65.

Gminom miejskim wolno zaciągać pożyczki na cele, które im przyniosą trwałe pożytki a w szczególności na cele produkcyjne (inwestycyjne), o ile wydatki na te cele nie dadzą się pokryć z bieżących wpływów bez przeciążenia płatników. Pożyczki na pokrycie bieżących potrzeb (zwyczajnych wydatków) dozwolone są tylko wtedy, gdy gmina znajdzie się w szczególnie ciężkim położeniu.

Pożyczek w powyższym znaczeniu nie stanowią pożyczki krótkoterminowe na opędzenie wydatków, mających pokrycie w dochodach budżetowych, zaciągane w tym wypadku, gdy wpływy z odnośnych dochodów budżetowych spodziewane są dopiero w późniejszym okresie roku obrachunkowego.

Każda pożyczka musi być spłaconą według planu, który należy ustalić jeszcze przed jej zaciągnięciem. Plan ten, zabezpieczający spłatę w ściśle oznaczonym terminie, winien normować zarówno wysokość odsetek jak i roczne sumy amortyzacyjne.

Art. 66.

Każda gmina miejska obowiązana jest prowadzić księgę inwentarza swego majątku, która powinna dawać dokładny obraz czynnego i biernego majątku z końcem każdego roku obrachunkowego.

Art. 67.

Magistrat układa corocznie preliminarz wszystkich przychodów i wydatków gminy miejskiej, spodziewanych w następnym roku obrachunkowym. Preliminarz winien magistrat sporządzić tak wcześnie, by rada miejska mogła go rozpatrzyć i ustalić przed rozpoczęciem nowego roku obrachunkowego.

Art. 68.

Przynajmniej na dni 14 przed przedłożeniem radzie miejskiej należy preliminarz wyłożyć przez tydzień do przeglądu przez zainteresowanych, których o wyłożeniu należy zawiadomić publicznym ogłoszeniem.

Zainteresowanym wolno wnosić zarzuty przeciw preliminarzowi magistratu, który może je sam uwzględnić lub przedstawić radzie miejskiej z odpowiednimi wnioskami.

Art. 69.

Zatwierdzony względnie niezakwestjonowany preliminarz (budżet), (art. 103) wskazuje granicę, w której winna się obracać gospodarka finansowa gminy miejskiej w oznaczonym okresie obrachunkowym. Granic tych magistrat obowiązany jest ściśle się trzymać.

Jeżeli w ciągu roku obrachunkowego zajdzie potrzeba wydatku nieprzewidzianego wcale w ustalonym preliminarzu przychodów i wydatków, lub przewidzianego tam wprawdzie, ale w niewystarczającej wysokości, wówczas do uskutecznienia takiego wydatku potrzeba specjalnego pozwolenia rady miejskiej. Rada miejska, udzielając zezwolenia, powinna jednocześnie wskazać źródło pokrycia (budżet dodatkowy).

W wypadkach, w których uskutecznienie takich wydatków nie da się odroczyć bez szkody dla gminy, lub wynika z jej ustawowego obowiązku, przełożony magistratu może asygnować wydatek, obowiązany jest wszakże przy najbliższej sposobności zawiadomić o tem radę miejską, celem za-
twierdzenia wydatku.

Art. 70.

Minister Spraw Wewnętrznych po wysłuchaniu wydziałów wojewódzkich wyda bliższe przepisy:

- 1) co do formy, treści oraz sposobu prowadzenia księgi inwentarza majątkowego (art. 66), następnie,
- 2) co do formy, sposobu i terminu sporządzania preliminarza (art. 67).
- 3) co do urządzenia rachunkowości i kasowości gminnej, a w szczególności co do składania rachunków rocznych, kontroli rachunkowej i uznawania rachunków za rzetelne.

Art. 71.

Prawo gmin do żądania danin na cele gminy regulują oddzielne ustawy.

TYTUŁ VII.

Zakres działania organów gminy miejskiej.

Art. 72.

Rada miejska stanowi we wszystkich sprawach samorządowych, które nie są ustawowo zastrzeżone magistratowi lub jego przełożonemu.

Wolę swoją wyraża rada miejska w formie uchwał.

W miastach, stanowiących samodzielne powiaty miejskie, rada miejska pełni zarazem funkcje sejmiku powiatowego, magistrat — Wydziału powiatowego, a prezydent — starosty.

Art. 73.

Do zakresu działania rady miejskiej należą w szczególności następujące sprawy:

- 1) a) Wybór w miastach wydzielonych z powiatu prezesa rady miejskiej, jego zastępców i sekretarzy;

b) ustalanie liczby ławników, — w miastach zaś stanowiących powiaty miejskie — liczby zastępców przełożonego magistratu (art. 45);

c) wybór członków magistratu i komisyj (art. 43, 37);

2) uchwalanie regulaminów czynności rady miejskiej i jej komisyj (art. 40);

3) uchwalanie uposażenia służbowego i emerytalnego dla członków magistratu oraz zaopatrzenia dla członków ich rodzin (art. 46);

4) ustalanie posad pracowników miejskich oraz wysokości uposażenia przywiązanego do poszczególnych posad, tudzież uchwalanie dla nich statutów służbowych i emerytalnych oraz zasad zaopatrzenia dla członków ich rodzin;

5) stanowienie o dobrowolnem podejmowaniu zadań samorządowych (art. 13 p. 1);

6) wydawanie statutów miejscowych (miejscowych przepisów prawnych), (art. 14);

7) ustanawianie zasad zarządzania i sposobów użytkowania majątku gminy oraz wszelkich urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw gminnych;

8) nabywanie, pozbywanie i obciążanie majątku, przyjmowanie darowizm i obejmowanie zarządu fundacyj;

9) zakładanie, przekształcanie lub zwijanie urządzeń, zakładów lub przedsiębiorstw gminy;

10) zaciąganie pożyczek (art. 65) i innych zobowiązań, a w szczególności obejmowanie poręki;

11) uchwalanie podatków, opłat i świadczeń na pokrycie wydatków gminy (art. 71);

12) uchwalanie rocznego budżetu gminy (art. 67), oraz zezwalanie na wydatki budżetem nieprzewidziane (art. 69);

13) sprawdzanie i uznawanie za rzetelne rocznych zamknięć rachunkowych (art. 70);

14) przyzwalanie na odstępowanie od sporów, na zawieranie ugód w sporach prywatno-prawnych;

15) powzięcie uchwał w sprawie zmiany granic gminy;

16) uchwalanie planu regulacyjnego gminy i planu jej zabudowania, oraz zmian w tych planach;

17) zatwierdzanie umów w sprawach korzystania przez przedsiębiorstwa prywatne z ulic i placów miejskich;

18) nadawanie prawa obywatelstwa honorowego;

19) wydawanie opinij, których zażąda władza nadzorcza od rady miejskiej;

20) zwracanie się z petycjami do Sejmu Rzeczypospolitej, lub władz

państwowych i samorządowych w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych gminy.

21) udzielanie urlopów przełożonemu magistratu.

Art. 74.

Rada miejska sprawuje kontrolę nad działalnością magistratu, jego urzędów pomocniczych i zakładów miejskich przez jedną, lub więcej komisji, wybranych w tym celu ze swego grona. Do komisji tej powołać można w charakterze rzeczoznawcy także osoby z poza grona rady miejskiej.

Rada miejska obowiązana jest w szczególności sprawdzać, czy gospodarka miejska prowadzona jest zgodnie z preliminarem budżetowym, tudzież ma prawo przekonywania się o tem, czy uchwały jej są wykonywane oraz czy przychody miasta są używane zgodnie z przeznaczeniem.

W tym celu sprawdza stan kasy i żąda od magistratu wszelkich potrzebnych wyjaśnień, aktów, ksiąg kasowych i dowodów rachunkowych. Komisja kontrolująca powinna ze swych czynności złożyć sprawozdanie radzie miejskiej.

Rada miejska obowiązana jest w razie dostrzeżenia nieprawidłowości uchwalić odpowiednie środki zaradcze.

Art. 75.

Magistrat jest na obszarze gminy miejskiej władzą wykonawczą gminy, odpowiedzialną w zakresie gospodarki miejskiej przed radą miejską.

Do zakresu działania magistratu należy zarządzanie wszelkimi sprawami gminy miejskiej, a w szczególności:

1) przygotowywanie wniosków na posiedzenia rady miejskiej i wykonywanie jej uchwał;

2) rozstrzyganie w razie wątpliwości o członkostwie gminnem oraz o roszczeniach w przedmiocie korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminy;

3) zarządzanie majątkiem gminy według zasad ustanowionych przez radę miejską i prowadzenie inwentarza majątku gminy;

4) prowadzenie administracji urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw, nieposiadających własnego zarządu oraz nadzorowanie tych, które mają własny zarząd;

5) sporządzanie rocznego preliminarza przychodów i wydatków, przedkładanie radzie miejskiej wniosków w sprawie pokrycia wydatków preliminarem nie objętych (art. 69);

6) składanie radzie miejskiej rocznych zamknięć rachunkowych, rocznych sprawozdań z zarządu, stanu majątku, urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw gminnych;

7) wymiar i ściąganie podatków i opłat na cele gminy stosownie do obowiązujących przepisów prawnych (art. 71);

8) przyznawanie ulg w opłacaniu podatków i opłat, o ile magistrat prawa tego w całości lub częściowo nie przyzna przełożonemu magistratu;

9) zarządzanie dochodami gminy, prowadzenie rachunkowości i kaso-wości gminnej (art. 76);

10) wdawanie się w spory oraz ustanawianie w razie potrzeby zastępców prawnych do tych sporów;

11) udzielanie opinii, których zażąda władza nadzorcza;

12) wykonywanie czynności zleconych gminie przez ustawy.

Art. 76.

a) W swym zakresie działania jest magistrat przedstawicielem gminy miejskiej nazewnątrz wobec urzędów publicznych i osób prywatnych.

Dokumenty, mocą których gmina zaciąga zobowiązania wobec osób trzecich, jak niemniej pełnomocnictwa do przyjmowania takich zobowiązań imieniem gminy, muszą być ponadto podpisane przez przełożonego magistratu, jednego ławnika oraz opatrzone pieczęcią gminy.

b) Magistrat może na mocy upoważnienia ze strony rady miejskiej udzielić aż do odwołania kierownikom poszczególnych działów urzędowania albo zakładów i przedsiębiorstw gminnych prawo do zastępowania gminy miejskiej nazewnątrz w ich zakresie działania. Prawem tem można również objąć upoważnienie do podpisywania dokumentów, z których ma powstać obowiązek prawny gminy miejskiej.

W tym ostatnim wypadku koniecznym jest nadto podpis przełożonego magistratu.

Art. 77.

Przełożony magistratu jest naczelnym kierownikiem miejskiego urzędu oraz jego oddziałów tudzież zakładów i przedsiębiorstw miejskich, oraz naczelnym zwierzchnikiem urzędników i pracowników gminy.

Do niego należy kierownictwo urzędowania i działalności powyższych urzędów, zakładów i przedsiębiorstw miejskich, którego szczegóły nie są przedmiotem uchwał magistratu.

Sporne sprawy powyższego urzędowania rozstrzyga przełożony magistratu.

Ponadto należy do przełożonego magistratu:

1) przygotowywanie obrad magistratu, rozdział czynności między członków magistratu;

2) wyznaczanie zastępców za siebie i nieobecnych członków magistratu, udzielanie urlopu członkom magistratu;

3) czuwanie nad postępowaniem w rozbudowie organizacji i sposobu urzędowania urzędów, zakładów oraz przedsiębiorstw miejskich;

4) opracowanie ogólnego planu gospodarstwa gminnego, czuwanie nad utrzymaniem równowagi między poszczególnymi jego działami;

5) asygnowanie wydatków gminnych osobiście lub przez upoważnionych członków magistratu, zastępcę, w ramach budżetu miejskiego a w nagłych wypadkach poza budżetem za następnym usprawiedliwieniem wydatku wobec magistratu i rady miejskiej;

6) przyjmowanie, posuwanie do wyższej kategorii, zwalnianie urzędników i pracowników miejskich w zakresie przez radę miasta przyznanym;

7) przyznawanie ulg w opłacaniu podatków i opłat w zakresie przez magistrat przyznanym;

8) udzielanie urlopów, zaliczek na płacę i zapomóg urzędnikom i pracownikom miejskim w granicach funduszy na ten cel przez radę miejską przeznaczonych;

9) upoważnianie członków magistratu do podpisywania aktów urzędowych i dokumentów gminnych oraz staranie o ich przechowanie;

10) wykonywanie innych zadań niniejszą lub innymi ustawami przekazanych.

Art. 78.

Zastępcy przełożonego magistratu są obowiązani wspierać go w czynnościach urzędowych i wykonywać powierzone im przez niego zadania.

W razie przejęcia obowiązków w zastępstwie nieobecnego przełożonego magistratu, wstępuje zastępca zarazem we wszystkie jego prawa.

TYTUŁ VIII.

Zadania zlecone.

Art. 79.

Gminy miejskie obowiązane są załatwiać zadania zlecone (art. 13 p. 2), w myśl ustaw i wydanych na ich podstawie poleceń właściwych władz.

Odpowiedzialność za treść tych poleceń ponoszą władze, które je wydały.

Art. 80.

a) Sprawy zlecone załatwiają gminy miejskie przez właściwe organa.

Organa gminy miejskiej są w wykonaniu zadań zleconych zastępcami władz i organów państwowych udzielających zlecenia.

Jeżeli ustawa nie wskazuje innego organu, załatwienie spraw zleconych należy do magistratu.

b) Do zakresu działania gmin miejskich wydzielonych z powiatu należą wszystkie działy urzędowania starostw, dotyczące tychże gmin, z wyłączeniem działów zastrzeżonych do zawiadywania nimi wyłącznie przez organa rządowe.

Magistraty tych miast otrzymują ze względu na zlecony zakres działania stanowisko i uprawnienia władzy administracyjnej I instancji z nazwą starostwa grodzkiego, przełożonemu zaś magistratu tychże miast przysługuje tytuł starosty grodzkiego (art. 3).

Rada Ministrów oznaczy na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu te źródła dochodów, które w myśl art. 69 ustawy o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych (ust. z dn. 11/VIII -- 1923 r. Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 747) miastom, uznanym za samodzielne powiaty, zostaną przyznane za przejęcie przekazanego im zakresu działania starostw.

c) Do działów urzędowania starostw, zastrzeżonych do zawiadywania nimi przez organa rządowe, zaliczają się zadania dotyczące utrzymywania bezpieczeństwa, spokoju i porządku.

W miastach wydzielonych z powiatu, w których nie zostały zaprowadzone osobne państwowe administracyjne władze bezpieczeństwa I instancji, prezydentowi miasta, jako staroście grodzkiemu, mogą być przyznane wobec organów policji państwowej uprawnienia przysługujące starostom.

Art. 81.

Organa gminy są odpowiedzialne za czynności w zleconym zakresie działania przed władzami państwowemi, od których otrzymały zlecenie, lub które im przekazały zadania państwowe względnie przez organa rządowe wykonywane.

W braku odmiennych postanowień ustawowych, władzą rządową, sprawującą nadzór nad załatwianiem zadań zleconych, jest dla miast wojewoda, a dla miasta stołecznego Warszawy—Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 82.

Sprawowanie policji miejscowej należy do zleconego gminie zakresu działania.

Kierownictwo policji miejscowej sprawuje przełożony magistratu.

Zadania policji miejscowej oraz prawa i obowiązki gmin względnie ich organów, związane z działalnością policji miejscowej, określi osobna ustawa.

TYTUŁ IX.

Prawo odwołania i tryb postępowania.

Art. 83.

Od zarządzeń organów wykonawczych gminy miejskiej w sprawach związanych ze spełnianiem zadań samorządowych, służy prawo odwołania do właściwej władzy nadzorczej (art. 85) każdemu, kto twierdzi, że zarządzenie narusza bezpośrednio jego prawa. Postanowienie to nie stosuje się do wypadków, w których zainteresowanym ustawa przyznaje inny środek prawny.

Władza nadzorcza rozstrzyga ostatecznie.

Art. 84.

Postanowienia art. 3 — 7 ustawy z dnia 1 sierpnia 1923 r. w sprawie środków prawnych od orzeczeń władz administracyjnych (Dz. Ust. Nr. 91, poz. 712) mają odpowiednie zastosowanie do odwołań wnoszonych na zasadzie art. 83. Zarząd miejski obowiązany jest przedłożyć odwołanie władzy nadzorczej, o ile go sam nie uwzględni.

Art. 85.

Odwołanie wniesione w terminie do władzy nadzorczej wstrzymuje w braku odmiennych postanowień ustawowych samo przez się wykonanie zacepionego zarządzenia. Wyjątek stanowią wypadki, w których odroczenie wykonania według uznania władzy wydającej zarządzenie byłoby połączone ze szkodą dla dobra ogólnego.

TYTUŁ X.

O nadzorze państwowym.

Art. 86.

Nadzór nad działalnością gmin miejskich w zakresie spraw samorządowych w braku odmiennych postanowień ustawowych sprawuje:

1) wydział powiatowy nad działalnością miast niewydzielonych z powiatu, z ludnością mniej niż 10.000;

2) wydział wojewódzki nad działalnością miast:

a) liczących ponad 10.000 mieszkańców,

b) będących siedzibą starostwa,

c) stojących dotychczas pod nadzorem wydziału wojewódzkiego,

d) będących uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej;

3) Minister Spraw Wewnętrznych nad działalnością miast: Warszawy, Krakowa, Lwowa, Łodzi, Poznania, Wilna, Lublina, Bydgoszczy i Katowic.

O ile specjalne ustawy nie stanowią inaczej, władzy nadzorczej służą jedynie uprawnienia określone w niniejszej ustawie.

Art. 87.

Władza nadzorcza ma czuwać nad tem:

1) aby gminy miejskie nie działały wbrew ustawom oraz

2) aby administracja sprawowana przez gminy miejskie miała bieg prawidłowy.

W powyższym celu władza nadzorcza ma prawo informować się o stosunkach i działalności tych gmin, żądać od nich każdego czasu udzielania sobie ich uchwał, aktów do przeglądu oraz potrzebnych wyjaśnień, zwiedzać zakłady i urządzenia tych gmin, prowadzić dochodzenia na miejscu, dokonywać rewizyj ksiąg i kas.

Art. 88.

Uchwały rady miejskiej lub magistratu oraz zarządzenia tego ostatniego, naruszające obowiązujące ustawy, władza nadzorcza winna uchylić, o ile na zasadzie art. 58 niniejszej ustawy nie zostały przedtem już zawieszone przez magistrat lub jego przełożonego.

Art. 89.

Jeżeli gmina miejska zaniedba lub wzbrania się uchwalić wydatek (kredyt) potrzebny do prawidłowego spełniania ciążącego na niej z ustawy lub wyroku sądowego obowiązku albo też, jeżeli z powodu zaniedbania lub wzbraniania się spełnienia innego rodzaju zarządzenia, zarząd gminy niema prawidłowego biegu, władza nadzorcza obowiązana jest zwrócić uwagę gminy na dostrzeżone braki.

Jeżeli zaś gmina mimo to odmówi lub zaniedba usunięcia braku, natenczas władza nadzorcza ustali obowiązek gminy do wydania potrzebnych zarządzeń.

Art. 90.

Jeżeli gmina miejska wzbrania się lub zaniedba wypełnić obowiązek prawomocnie ustalony (art. 89) albo wykonuje uchwały uznane prawomocnie za niedopuszczalne (art. 88) lub takie, których czasowo wykonywać nie wolno (art. 91), natenczas władza nadzorcza ma prawo w razie grożącego z tego powodu niebezpieczeństwa wydać za gminę i na jej koszt potrzebne zarządzenie. Władza nadzorcza może również przymusowo obciążyć gminę miejską przez wstawienie potrzebnego wydatku do budżetu miejskiego lub przez nakaz pokrycia go poza budżetem. W obu tych wypadkach należy jednocześnie wskazać sposób pokrycia wydatków.

Art. 91.

Oprócz spraw, w których, według postanowień niniejszej ustawy (art. 62) lub innych specjalnych ustaw, uchwały rady miejskiej wymagają zatwierdzenia władzy nadzorczej, podlegają jeszcze zatwierdzeniu uchwały w przedmiocie:

1) zaciągania pożyczek, o ile zaciągnąć się mająca pożyczka sama lub łącznie z innymi już zaciągniętymi przewyższa sumę dochodów objętych ostatnim budżetem gminy;

2) pozbycia albo rzeczowego obciążenia własności gruntowej lub praw z własnością tą pod względem prawnym narówni stojących.

Uchwały w powyższych sprawach stają się ważnymi dopiero z chwilą zatwierdzenia.

Art. 92.

Miasta obowiązane są przysyłać do wiadomości władzy nadzorczej preliminarz w terminie 30 dni po przedłożeniu go radzie miejskiej i budżet w terminie 30 dni po uchwaleniu go przez radę miejską, jakoteż podawać do wiadomości władzy nadzorczej w tych samych terminach sprawozdania o zaciąganiu zobowiązań, które mają gminę wiązać dłużej niż trzy lata.

Art. 93.

Władza nadzorcza ma prawo złożyć z urzędu każdego członka magistratu, jeżeli narusza obowiązki swego urzędu lub przez swe zachowanie się w urzędzie lub poza nim staje się niegodny zaufania i poważania, jakiego wymaga piastowany urząd.

Zarządzenie powyższe poprzedzić musi dochodzenie przeprowadzone przez sąd dyscyplinarny, w czasie którego obwinionemu należy dać możliwość obrony.

Równocześnie z wszczęciem dochodzenia może być członek magistratu zawieszony w urzędowaniu.

Władza nadzorcza, zarządzając zawieszenie w urzędzie członka magistratu, może w porozumieniu z radą miejską ograniczyć na czas zawieszenia uposażenie jego do połowy.

Wniosek o wdrożenie dochodzenia przeciw członkowi magistratu może wyjść także od rady miejskiej.

Art. 94.

a) Wydziałowi wojewódzkiemu przysługuje prawo rozwiązania rady miejskiej miasta niewydzielonego z powiatu.

Minister Spraw Wewnętrznych może na wniosek wydziału wojewódzkiego lub na podstawie jego opinii rozwiązać radę miejską miasta stanowiącego samodzielny powiat administracyjny.

Rada miejska miast: Łodzi, Lwowa, Poznania, Wilna, Bydgoszczy, Lublina i Katowic może być rozwiązana tylko na mocy decyzji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, powziętej na mocy uchwały Rady Ministrów.

W orzeczeniu rozwiązującym radę miejską mają być podane powody rozwiązania.

b) Nowe wybory do rady miejskiej należy zarządzić w terminie 3 miesięcy, licząc od dnia rozwiązania rady miejskiej.

c) Dopóki rada miejska nie ukonstytuuje się w nowym składzie, wszystkie jej funkcje spełnia Magistrat, ograniczając się do załatwiania spraw bieżących.

W czasie powyższym nie może Magistrat zbywać i zamieniać nieruchomości miejskich oraz zaciągać długoterminowych zobowiązań.

Art. 95.

Na wypadek równoczesnego rozwiązania rady miejskiej i złożenia z urzędu przełożonego magistratu, tudzież większej części lub wszystkich innych jego członków oraz na wypadek gdyby przy wyborach do rady miejskiej nie została komisji wyborczej przedłożona żadna lista kandydatów, władza nadzorcza może mianować komisarza rządowego dla zarządu sprawami miejskimi. Nowe wybory do rady miejskiej należy zarządzić w terminie 3 miesięcy, licząc od dnia rozwiązania rady miejskiej.

Komisarz rządowy, któremu przysługują uprawnienia rady miejskiej i magistratu, urzęduje przy pomocy rady przybocznej jako ciała doradczego, w skład którego wejść mają przedewszystkiem pozostali członkowie magistratu. Skład i listę członków rady przybocznej zatwierdza na wniosek komisarza rządowego mianująca go władza nadzorcza. Koszty komisyjnego zarządu miasta ponosi gmina. Koszty powyższe zatwierdza władza nadzorcza.

Art. 96.

Od zarządzeń władz nadzorczych w przypadkach przewidzianych art. 88—93 niniejszej ustawy, służy gminie oraz osobom zainteresowanym prawo odwołania do władzy nadzorczej bezpośrednio wyższej instancji w terminie przewidzianym w art. 84.

W przypadkach, o których mowa w art. 90, wniesienie odwołania nie ma mocy wstrzymującej.

TYTUŁ XI.

Postanowienia przejściowe i końcowe.

Art. 97.

Ustawa niniejsza będzie mieć zastosowanie do wszystkich gmin, które

do czasu wejścia w życie niniejszej ustawy rządziły się statutami lub ustawami miejskimi, względnie dekrety lub rozporządzeniami posiadającymi moc ustawy, a stanowiącymi o samorządzie miejskim.

Przed ukończeniem pierwszego czteroletniego okresu urzędowania rad miejskich, wybranych na podstawie niniejszej ustawy, oznaczają ustawy wojewódzkie te gminy, z pośród rządzących się w pierwszym czterolecu niniejszą ustawą, które jej nadal podlegać mają.

Art. 98.

a) Miasta, które otrzymały prawo uzyskania dla siebie osobnej ustawy miejskiej oraz ordynacji wyborczej, rządzić się mają, aż do czasu jej wydania, niniejszą ustawą i przepisami ustawy w przedmiocie miejskiej ordynacji wyborczej

b) Do czasu wydania ustawy, określającej ustrój i zakres działania organów gminnych miasta stoł. Warszawy, funkcje organów powyższych sprawować będą: a) rada miejska i b) magistrat.

W skład rady miejskiej wchodzi 100 radnych, a przełożonym magistratu jest starszy prezydent miasta i 3 zastępców, z których jednemu przysługuje tytuł prezydenta, a dwom innym—vice-prezydentów.

Wybór starszego prezydenta miasta stoł. Warszawy zatwierdza Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów, zaś wybór innych członków magistratu zatwierdza Minister Spraw Wewnętrznych.

Od odmowy zatwierdzenia wyboru starszego prezydenta ze strony Prezydenta Rzeczypospolitej nie służy żaden środek prawny.

Rada miasta stoł. Warszawy może być rozwiązana tylko przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.

Szczególne przepisy niniejszej ustawy i ustawy o miejskiej ordynacji wyborczej, odnoszące się do rad miejskich i magistratów oraz do członków magistratów miast wydzielonych z powiatu, mają także zastosowanie do rady miejskiej i magistratu oraz do członków magistratu miasta stoł. Warszawy.

Art. 99.

a) Rada Ministrów, o ile to nie jest już przewidziane w poszczególnych ustawach, uprawniona jest do oznaczenia drogą swej uchwały, powziętej na wniosek właściwego Ministra, działającego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, tych działów względnie zadań administracji wewnętrznej, wchodzących w zakres działania administracji państwowej lub zaświadczanych obecnie przez organa rządowe, które będą mogły być przekazywane gminom miejskim, celem ich wykonywania przez organa tychże gmin i do określenia zarazem warunków, pod jakimi gminy powyższe będą mogły zadania te przyjąć do zakresu urzędowania swoich organów.

b) Zasadniczym warunkiem przejęcia przez gminę miejską zadań określonych w poprzednim ustępie jest zobowiązanie się jej do wykonywania tych zadań przez funkcjonariuszy posiadających kwalifikacje wymagane od odpowiednich funkcjonariuszy rządowych.

Radzie Ministrów przysługuje prawo odstępowania od warunku powyższego przez wyznaczenie okresu ulgowego.

c) Podstawą wystąpienia gminy miejskiej o przekazanie jej jednego, w ustępie a) niniejszego artykułu określonego, działu urzędowania jest uchwała tejże gminy, którą przez władzę nadzorczą przesłać należy do właściwego Ministra. Władza nadzorcza wydaje opinię o uchwale gminnej. Władzą przekazującą jest właściwy Minister, który wykonuje przekazanie przez władzę sprawującą nadzór nad zleconym zakresem działania organów gminy miejskiej.

Gmina miejska, która w ten sposób przejęła nowe obowiązki w zleconym zakresie działania, nie może się z nich samowolnie zrzucić.

d) Rada Ministrów uprawnioną jest zarazem, w wykonaniu zadań objętych niniejszym artykułem oraz w zastosowaniu przepisu objętego artykułem 69 ustawy o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych (ustawa z dn. 11 sierpnia 1923 r. Dz. Ust. Nr. 94, poz. 747), do oznaczenia na wniosek Ministra Skarbu, postawiony w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, jakie nowe źródła dochodów lub części dochodów państwowych zostaną odstąpione dla tych gmin miejskich, które przejmą w swe zawiadywanie działy urzędowania wykazane w ustępie a) niniejszego artykułu, przy czem miara korzystania z odnośnych źródeł dochodów powinna uwzględniać ilość i ważność zadań przejętych przez gminy miejskie i oszczędności wpływające stąd dla Skarbu Państwa.

Art. 100.

Gminy miejskie wydzielone z powiatu obejmą w całości swe zadania w zleconym zakresie działania zaraz po upływie pierwszego roku, licząc od dnia uznania danego miasta za powiat miejski.

W tym samym terminie obejmuje miasto stoł. Warszawa zadania zlecone, przyznane jej w zakresie działania starostwa i nadal zawiadywać będzie zadaniami przekazanymi jej dotychczas z zakresu działania władz administracyjnych II instancji.

Art. 101.

Do czasu ujednostajnienia ustawodawstwa sądowo-karnego w całej Rzeczypospolitej Polskiej ulegają zawieszeniu w czynnościach radnego w myśl art. 24 niniejszej ustawy:

1) na obszarze województwa pomorskiego i poznańskiego osoby, prze-

ciwko którym rozpoczęto postępowanie główne z powodu zbrodni lub występku, mogących pociągnąć za sobą pozbawienie honorowych praw obywatelskich, tudzież osoby na które nałożono areszt śledczy — aż do czasu wstrzymania postępowania karnego;

2) na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, poleskiego, nowogrodzkiego, warszawskiego, wołyńskiego i na obszarze Ziemi Wileńskiej oddani pod sąd za zbrodnię lub występki — do czasu umorzenia lub zawieszenia postępowania karnego wzgl. uprawomocnienia się wyroku uwalniającego;

3) na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego osoby, pozostające w śledztwie o zbrodni — przez czas śledztwa.

Art. 102.

a) Zawodowi (płatni) członkowie magistratu w miastach na obszarze województw: pomorskiego i poznańskiego zatrzymują swój urząd do końca czasokresu, na który zostali wybrani.

Po upływie tego czasokresu lub wcześniej, w razie popadnięcia w niezdolność do pracy albo w razie ich ponownego niewybrania na zajmowane lub inne płatne stanowisko w magistracie, nabywają prawo do zastrzeżonego im ewentualnie uposażenia emerytalnego.

b) Lata służby spędzone w charakterze członka magistratu lub zwierzchności gminnej, mianowanego lub wybranego przez radę miejską w jednym z miast lub innych gmin rządzących się ustawą miejską na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, poleskiego, nowogrodzkiego, warszawskiego, wołyńskiego i na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, mają być w razie wyboru tych samych osób na zawodowych członków magistratu przez radę miejską tego samego miasta, a pochodzącą z wyborów przeprowadzonych na podstawie przepisów niniejszej ustawy i wydanej do niej ustawy o miejskiej ordynacji wyborczej, wliczone do lat służby uzasadniających ich prawo do emerytury.

W razie wyboru powyższych osób na zawodowego członka magistratu w innym mieście, o policzalności lat służby, spędzonych w charakterze członka magistratu lub zwierzchności gminnej miejscowości rządzącej się ustawą miejską, decyduje zawarta umowa wzgl. statut wydany przez radę miejską gminy przyjmującej do służby.

c) Zanim ustawy wojewódzkie określą bliżej kwalifikacje członków magistratów, do tego czasu o ich kwalifikacjach i o ich prawie do emerytury, tudzież o policzeniu poprzednich lat służby spędzonych na innym stano-

wisku, stanowi statut miejski lub zawarta z niemi i przez radę miejską zatwierdzona umowa.

Art. 103.

Aż do nowego uregulowania stosunków prawnych urzędników i pracowników komunalnych, pozostają nadal w mocy dotychczasowe odnośne przepisy prawne lub uchwalone statuty miejskie, wzgl. już powzięte uchwały rad miejskich. Tam gdzie brak takich przepisów, stosunek służbowy między gminą miejską a zainteresowanymi urzędnikami lub pracownikami należy regulować na podstawie tymczasowego statutu miejskiego, który ma uchwalić rada miejska, lub drogą umowy, wzorując się o ile możliwości na przepisach ustaw o państwowej służbie cywilnej oraz o organizacji władz dyscyplinarnych i o postępowaniu dyscyplinarnem przeciw urzędnikom i pracownikom państwowym.

Prawa nabyte przez urzędników i pracowników dotychczasowych gmin miejskich w zakresie ich zaopatrzenia emerytalnego, wzgl. ich członków rodziny, pozostają nienaruszone.

Art. 104.

Do czasu rozwinięcia ustroju sądownictwa administracyjnego w niższych instancjach, pozostaje w mocy zakres działania wydziałów miejskich w miastach stanowiących powiaty miejskie w województwach pomorskiem i poznańskim, tak w sprawach załatwianych przez powzięcie uchwał, jak i załatwianych w drodze postępowania spornego.

Art. 105.

Do czasu ustawowego uregulowania sprawy zawiadywania miejscową policją administracyjną, zakres działania w tej dziedzinie przełożonych magistratu, względnie na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, i tarnopolskiego—przełożonych zwierzchności gminnych w miasteczkach lub w miejscowościach rządzących się ustawą z 1896 r. (Dz. U. Kr. Nr. 57) — pozostaje bez zmiany w dotychczasowym wymiarze.

Art. 106.

Do czasu wydania postanowień o zasadach i sposobie przymusowego przeprowadzania orzeczeń magistratu, obowiązujących na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, uprawnione są zarządy miast tak w samorządowym, jak i w zleconym zakresie działania stosować nadal przepisy dla nich w tym względzie dotąd obowiązujące, a w razie ich braku posługiwać się odnośnymi przepisami, wydanymi dla państwowych władz administracyjnych.

Art. 107.

Aż do uregulowania przez jednolitą, na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej obowiązującą ustawę przemysłową, sprawy ustanawiania taks za korzystanie w obrębie miast z dorożek i innych publicznych, lecz nie miejskich, środków komunikacyjnych, przysługiwać będzie magistratom gmin miejskich prawo ustanawiania powyższych taks z obowiązkiem podania ich do wiadomości radzie miejskiej, której służy prawo czynienia zmian w projektowanej wysokości poszczególnych pozycji.

Art. 108.

Do czasu wydania przepisów o urządzeniu rachunkowości i kasowości gmin miejskich, przewidzianych w art. 70 niniejszej ustawy, pozostają w mocy wydane przez rady miejskie przepisy i regulaminy.

Art. 109.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Z dniem wejścia niniejszej ustawy w życie tracą moc obowiązującą wszystkie sprzeczne z nią przepisy prawne, wydane w przedmiocie unormowanym ustawą.

Art. 122.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

USTAWA

z dnia

192 r.

Ordynacja wyborcza dla gmin miejskich.

(Projekt ustawy w brzmieniu ustalonym przez komisję zarządu związku miast polskich).

DZIAŁ I.

Wybory do rady miejskiej.

Zasady wyborcze.

Art. 1.

Wybory do rad miejskich odbywają się na podstawie powszechnego, tajnego i bezpośredniego systemu głosowania oraz stosunkowego rozdziału mandatów.

Art. 2.

Każdy wyborca ma w zasadzie prawo do oddania jednego głosu. Ponadto każdy wyborca ma prawo oddania głosu dodatkowego, jeżeli posiada następujące warunki:

a) żyje w prawie zawartym związku małżeńskim, lub w stanie wdowim; b) zajmuje w państwowej lub samorządowej administracji stanowisko z wyboru; c) brał udział w kampanii wojennej w polskiej armii regularnej lub w formacjach ochotniczych, albo został zaliczony do weteranów polskich względnie utracił w polskich formacjach wojskowych małżonka lub dziecko; d) włada językiem polskim w słowie i piśmie.

Warunki wymienione w każdym z powyższych punktów uzasadniają prawo do jednego głosu dodatkowego na każdy warunek.

Art. 3.

Prawo wybierania może być wykonane tylko w jednej gminie i osobiście.

Art. 4.

Każda gmina miejska stanowi jeden terytorjalny okręg wyborczy oprócz przypadku przewidzianego w art. 73.

Dla ułatwienia oddawania głosu magistrat może podzielić miasto na obwody głosowania.

Zarządzenie wyborów.

Art. 5.

Wybory do rady miejskiej zarządza się w dniu 15 sierpnia ostatniego roku urzędowania rady miejskiej.

Zarządzenie wyborów należy do władzy nadzorczej 1-ej instancji właściwej dla danej kategorii miast.

Władza zarządzająca wybory do rady miejskiej wyznacza jednocześnie komisarza wyborczego, jego zastępcę oraz liczbę radnych, którą należy wybrać zgodnie z art. 17 ustawy o gminie miejskiej.

Komisarzem wyborczym ma być z reguły sędzia delegowany przez odnośnego prezesa sądu okręgowego.

Komisje wyborcze.

Art. 6.

Dla przeprowadzenia wyboru ma być utworzona w każdej miejscowości główna komisja wyborcza; w tych wypadkach, gdy miasto zostało podzielone na obwody głosowania (art. 4), należy utworzyć również miejscowe komisje wyborcze.

Organizacja Głównej Komisji Wyborczej.

Art. 7.

Główną komisję wyborczą organizuje w ciągu 8-iu dni po zarządzeniu wyborów komisarz wyborczy (art. 5).

Komisja ta składa się oprócz przewodniczącego:

- a) z czterech członków w miastach liczących do 40 tys. mieszkańców,
- b) z 6-ciu członków w miastach liczących od 40—120 tys. mieszkańców,
- c) z 8-iu członków w innych miastach.

Przewodniczącym głównej komisji wyborczej jest komisarz wyborczy względnie jego zastępca.

Połowę członków komisji wyborczej i zastępców dla każdego z nich powołuje większością głosów rada miejska, drugą połowę powołuje komisarz wyborczy z pośród mieszkańców miasta, posiadających prawo obieralności.

Art. 8.

Godność członka głównej komisji wyborczej jest honorowa, od przyjęcia której nikt nie może się uchylać bez dostatecznie ważnej przyczyny. Członkowie komisji, którzy bez sprawiedliwej przyczyny uchylają się od swych obowiązków, ulegają grzywnie, której wysokość oznaczy władza nadzorcza zarządzająca wybory, a ponadto usunięciu ze składu komisji. Kary nakłada przewodniczący głównej komisji wyborczej, który również orzeka, czy uchylanie się członka komisji od swych obowiązków jest usprawiedliwione. Od tego zarządzenia przewodniczącego prawo odwołania nie przysługuje.

Grzywna wpływa do kasy miejskiej i przeznacza się na cele opieki społecznej, a egzekwuje ją magistrat.

Przewodniczący i członkowie głównej komisji wyborczej pobierają za dni rzeczywistej pracy diety, których wysokość ustanowi odpowiednio do miejscowych warunków rada miejska na pierwszym posiedzeniu po zarządzeniu wyborów.

Art. 9.

Do powzięcia uchwał głównej komisji wyborczej potrzebna jest obecność oprócz przewodniczącego przynajmniej połowy członków komisji. Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości głosów, przyjęty jest wniosek, za którym głosuje przewodniczący.

Zastępca przewodniczącego i zastępcy innych członków komisji biorą udział w głosowaniu na posiedzeniach komisji tylko w razie nieobecności osoby, którą zastępują.

Organizacja Miejscowych Komisji Wyborczych.

Art. 10.

W razie podziału miasta na obwody głosowania, główna komisja wyborcza powołuje najpóźniej dwunastego dnia po zarządzeniu wyborów miejscowe komisje wyborcze dla każdego obwodu.

Komisje te składają się z pięciu członków, wyznaczonych przez główną komisję wyborczą w porozumieniu z burmistrzem względnie prezydentem, z pośród mieszkańców miasta, posiadających prawo obieralności.

Dla każdej komisji winni być powołani zastępcy członków komisji w ilości równej liczbie członków.

Główna komisja wyborcza wyznacza z pośród członków każdej komisji przewodniczącego i jego zastępcę.

Postanowienia art. 8 i 9 niniejszej ustawy mają zastosowanie również

do miejscowych komisji wyborczych, za wyjątkiem ostatniego ustępu art. 9, który nie ma zastosowania do zastępcy przewodniczącego miejscowej komisji wyborczej.

Listy wyborców.

Art. 11.

Magistrat utrzymuje stale w ewidencji spisy członków gminy, którym stosownie do art. 18 ustawy miejskiej przysługuje prawo wybierania do rady miejskiej.

W listach należy pisać wyborców w porządku alfabetycznym i wyszczególnić dla każdego wyborcy w odnośnych rubrykach: nazwisko, imię, dzień, miesiąc i rok urodzenia, a względnie wiek, adres, następnie przysługujący wyborcy w myśl art. 2 głos zasadniczy oraz głosy dodatkowe z wyszczególnieniem tytułu, uzasadniającego prawo do głosu dodatkowego, a wreszcie łączną sumę głosów przysługujących wyborcy.

Art. 12.

Wszelkie władze obowiązane są udzielać magistratowi na żądanie posiadane przez nie dane, potrzebne do ułożenia listy wyborców.

Ogłoszenie o wyborach, wyłożenie i ustalenie list wyborców.

Art. 13.

Najpóźniej 10 dnia po zarządzeniu wyborów magistrat doręcza głównej komisji wyborczej sporządzone osobno dla każdego obwodu głosowania i podpisane przez burmistrza względnie prezydenta listy wyborców w 2-ech egzemplarzach, zachowując 3-ci egzemplarz dla siebie, tudzież przesyła wykaz lokali, oddanych do rozporządzenia wszystkich komisji wyborczych.

Główna komisja wyborcza przesyła następnego dnia listy wyborców miejscowym komisjom wyborczym.

Art. 14.

Do dnia 14 po zarządzeniu wyborów główna komisja wyborcza ogłosi w sposób używany w mieście do publicznych ogłoszeń o zarządzeniu wyborów do rady miejskiej.

Ogłoszenie to winno zawierać:

- a) skład wszystkich komisji wyborczych,
- b) lokale i godziny urzędowania komisji,
- c) termin wyłożenia list i wnoszenia reklamacyj (art. 15),
- d) liczbę radnych, którą należy wybrać,
- e) treść art. 19-go niniejszej ordynacji wyborczej.

W ogłoszeniu winno być zaznaczone, że po upływie przepisane go ter-

minu reklamacje nie będą przyjmowane oraz, że głosować będą mogły osoby wpisane na ustalonej ostatecznie liście wyborców.

Art. 15.

Listy wyborców mają być wyłożone do przeglądu w lokalu głównej komisji wyborczej, a gdzie zostały utworzone miejscowe komisje— w lokalach tych komisyj, najpóźniej od dnia 15-go po zarządzeniu wyborów, przez dni 8, najmniej przez 8 godzin dziennie.

W czasie wyłożenia list każdy mieszkaniec miasta ma prawo wnieść reklamacje przeciw pominięciu jego samego lub kogokolwiek innego w liście wyborców, jak również przeciw wpisaniu na listę wyborców osoby, która prawa wybierania nie posiada oraz przeciw wielokrotności jej głosów. Reklamacje należy zgłaszać pisemnie lub ustnie do protokołów. Reklamacje bezimienne nie będą przyjmowane względnie rozpatrywane.

Art. 16.

Główna, względnie miejscowa, komisja wyborcza winna najpóźniej następnego dnia po wniesieniu reklamacji zawiadomić osobę, umieszczenie której na liście wyborców zostało zakwestjonowane, z pouczeniem, że przysługuje jej prawo wnieść do komisji w ciągu 2-ch dni po doręczeniu zawiadomienia obronę na piśmie lub ustnie.

Art. 17.

Do dnia 26-go po zarządzeniu wyborów miejscowe komisje wyborcze rozpatrują wniesione reklamacje i przesyłają listy wyborców wraz ze zgłoszonymi reklamacjami i wszystkimi dokumentami, tudzież ze swymi wnioskami do głównej komisji wyborczej.

Art. 18.

Do dnia 33-go po zarządzeniu wyborów główna komisja wyborcza winna rozpatrzyć wszystkie reklamacje i wnioski miejscowych komisyj i ustalić listy wyborców.

Dalsze zmiany w listach wyborców nie mogą mieć miejsca, wolno wykreślać tylko osoby zmarłe za przedłożeniem urzędowego świadectwa zgonu, które będzie dołączone do akt wyborczych.

Po ustaleniu list wyborców główna komisja wyborcza winna w ciągu 3-ch dni zawiadomić osoby interesowane o decyzji co do wniesionych reklamacji. Od tej decyzji głównej komisji wyborczej prawo odwołania nie przysługuje.

Na zgłoszone w magistracie najpóźniej do dnia 10-go po zarządzeniu wyborów żądanie wyborców oraz na ich koszt winny im być doręczone odpisy list wyborczych.

Ustalone listy wyborców główna komisja wyborcza przesyła w 2-ch egzemplarzach miejscowym komisjom wyborczym.

Lista kandydatów.

Art. 19.

Wyborcy mają prawo zgłaszać najpóźniej do dnia 24-go włącznie po zarządzeniu wyborów na ręce przewodniczącego do głównej komisji wyborczej listy kandydatów na radnych.

Kandydaci na radnych winni posiadać prawo wybieralności (art. 20 proj. ustawy miejskiej). Liczba kandydatów w listach nie jest ograniczona, winna wszakże wynosić najmniej 2 razy tyle kandydatów ile wynosi liczba radnych mających być wybranymi.

Gminne listy kandydatów winny być zgłoszone pisemnie na ręce przewodniczącego głównej komisji wyborczej nie później niż 24 dnia przed dniem wyborów. Zgłoszenie winno być podpisane przez liczbę radnych odpowiadającą 10% wszystkich radnych ustępującej rady miejskiej albo conajmniej przez liczbę odpowiadającą 10% liczby wyborców. Ta sama osoba nie może podpisać więcej niż jedno zgłoszenie. Lista kandydatów na liście gminnej nie może przekraczać połowy liczby członków danej rady miejskiej.

Art. 20.

W zgłoszonych listach kandydatów należy podać imię, nazwisko, wiek, zawód i miejsce zamieszkania każdego kandydata oraz inne dane odróżniające, aby nie było wątpliwości co do jego osoby.

Nazwiska kandydatów winny być znaczone kolejnymi numerami, poczynając od pierwszego w porządku pierwszeństwa do otrzymania mandatu.

Art. 21.

Każda lista kandydatów musi być podpisana łącznie conajmniej przez wskazaną niżej liczbę wyborców mianowicie przez:

30	wyborców w miastach liczących do	6.000	mieszkańców
40	"	"	od 6.000 do 30.000 "
50	"	"	od 30.000 " 60.000 "
70	"	"	od 60.000 " 120.000 "
100	w innych miastach.		

Podpisujący listę winni podać swoje adresy.

Jeden z podpisanych wyborców winien być wskazany jako pełnomocnik wyłącznie uprawniony do porozumienia się z główną komisją wyborczą w sprawie tej listy. O ile pełnomocnik nie zostanie wskazany, należy uważać za pełnomocnika osobę, która pierwsza podpisała daną listę kandyda-

tów. Listy kandydatów nie mogą być oznaczane w sposób zdolny wprowadzić wyborców w błąd.

Zgłaszane listy otrzymują numery porządkowe w kolei ich składania poczynając od 1. Żadna lista nie może być oznaczona numerem 9.

Zgłaszane listy gminne winny mieć numery odpowiadające listom poszczególnych grup wyborczych.

Art. 22.

Pełnomocnik listy winien złożyć na ręce przewodniczącego głównej komisji wyborczej pisemne oświadczenie każdego kandydata lub wszystkich razem, stwierdzone podpisem, że zgadzają się na umieszczenie swego nazwiska na danej liście.

W razie niezłożenia wymaganego oświadczenia w przepisany terminie nazwisko kandydata winno być z listy kandydatów wykreślone.

Art. 23.

Przewodniczący głównej komisji wyborczej winien na żądanie pisemnie poświadczyć odbiór listy kandydatów i oświadczeń zgody kandydatów na umieszczenie ich na danej liście.

Art. 24.

Przewodniczący głównej komisji wyborczej bada, czy zgłoszone listy kandydatów oraz wymienione w nich kandydatury odpowiadają przepisom niniejszej ustawy, a o dostrzeżonych brakach zawiadamia pełnomocnika listy.

Jeżeli wskazane wady i braki nie zostaną przez pełnomocnika usunięte w ciągu 3-ch dni po otrzymaniu zawiadomienia, główna komisja wyborcza stwierdza nieważność całej listy kandydatów wzgl. nieważność poszczególnych kandydatur i zawiadamia o decyzji pełnomocnika.

Od tej decyzji głównej komisji wyborczej niema odwołania.

Art. 25.

Pełnomocnicy list mogą najpóźniej do dnia 30-tego po zarządzeniu wyborów złożyć w okręgowej komisji wyborczej wspólne oświadczenie, że listy ich są ze sobą związane.

Listy związane w stosunku do innych list uważane są tylko przy rozdziale mandatów za jedną listę, pozatem jednak, w szczególności przy głosowaniu, zachowują całkowitą odrębność.

Art. 26.

Najpóźniej 39-go dnia po zarządzeniu wyborów główna komisja wyborcza ustala ostatecznie listy kandydatów. Po tym terminie listy kandy-

datów nie mogą być zmieniane. Natomiast można je wycofać, dopóki nie zostaną ogłoszone (art. 27).

Ogłoszenie list kandydatów i oznaczenie dnia głosowania.

Art. 27.

Najpóźniej 39 dnia po zarządzeniu wyborów, główna komisja wyborcza ogłasza w sposób przyjęty w mieście dla publicznych ogłoszeń:

- a) zgłoszone i zatwierdzone listy gminne;
- b) ważne listy kandydatów (bez podpisów zgłaszających), pod numerami jakie im przysługują;
- c) dzień i czas trwania głosowania (art. 18);
- d) lokale, w których głosowanie będzie się odbywać;
- e) treść art. 30, 34 i 42-go niniejszej ustawy.

Art. 28.

Dzień głosowania oznacza główna komisja wyborcza. Głosowanie winno się odbyć w pierwszą niedzielę po upływie najmniej 7 dni od dnia ogłoszenia o wyborach (art. 27).

Głosowanie.

Art. 29.

Głosowanie odbywa się w lokalu głównej komisji wyborczej, a w razie podziału miasta na obwody głosowania, w lokalach miejscowych komisji wyborczych i trwa bez przerwy od godziny 9-ej rano do godziny 7-ej wieczór.

Od chwili rozpoczęcia głosowania, aż do chwili obliczenia głosów w lokalu wyborczym, powinni być obecni bez przerwy przewodniczący wzgl. jego zastępca i co najmniej 2-ch członków komisji wzgl. ich zastępców.

Gdyby brakowało członków do tego kompletu, przewodniczący powołuje osoby piśmienne z pośród obecnych wyborców.

Stale przebywać w lokalu wyborczym mogą także mężowie zaufania wyborców, zgłoszeni przez pełnomocników po jednym dla każdej komisji, tudzież ich zastępcy.

Art. 30.

W czasie głosowania nie wolno, ani w lokalu wyborczym ani w budynku, w którym się ten lokal znajduje, ani też na ulicy i na placu przed wejściem do budynku w promieniu 100 metrów wygłaszać przemówień do wyborców, rozdawać karty do głosowania i w jakikolwiek sposób agitować.

Winni naruszenia powyższego postanowienia ulegną karze aresztu od 24 godzin do 1 miesiąca lub grzywny do 1 miliona marek. Wymierzenie kary należy do właściwości sądu.

Art. 31.

Przewodniczący komisji czuwa nad porządkiem w czasie wyborów zarówno w lokalu wyborczym, jak i przed tym lokalem. Z tego tytułu może przewodniczący wydawać stosowne zarządzenia, co do usunięcia z lokalu wyborczego osób, które zakłócają spokój lub naruszają przepisy art. 30-go oraz co do zapewnienia wyborcom dostępu do lokalu wyborczego lub do urny wyborczej. Żaden jednak z wyborców nie może być przez przewodniczącego pozbawiony prawa oddania głosu.

Mąż zaufania może być w razie bezskuteczności upomnienia ze strony przewodniczącego komisji wydalony z lokalu wyborczego na podstawie uchwały komisji, wniesionej do protokołu.

Art. 32.

W celu zapewnienia wykonania zarządzeń komisji, wzgl. jej przewodniczącego, magistrat odda do rozporządzenia komisji odpowiednią straż.

Właściwa komenda policji państwowej winna na żądanie magistratu wyznaczyć do rozporządzenia komisji posterunki policyjne.

Art. 33.

Stół, przy którym urzęduje komisja wyborcza, należy ustawić tak, aby był ze wszystkich stron widoczny. Mężowie zaufania zasiadają przy stole komisji. Na stole należy ustawić urnę wyborczą, która winna być tak sporządzoną, żeby nie można było bez otwierania urny wydobyć z niej kart do głosowania.

Egzemplarz niniejszej ordynacji wyborczej powinien znajdować się do publicznego użytku w lokalu wyborczym na dostępnym dla wszystkich miejscu.

Przed rozpoczęciem głosowania komisja wraz z mężami zaufania winna stwierdzić, że urna jest próżna, poczem należy urnę zamknąć. Od tej chwili, aż do ukończenia głosowania urny w żadnym wypadku otwierać nie wolno.

Art. 34.

Głosowanie odbywa się za pomocą kart do głosowania.

Karty do głosowania winny być koloru białego i zawierać jedynie wyrażony słowami lub cyframi numer listy kandydatów, na którą wyborca oddaje głos. Numer może być odbity mechanicznie lub pisany.

Art. 35.

Karty do głosowania będą wrzucane do urny w kopertach osteplowanych pieczęcią głównej komisji wyborczej pod kontrolą jej przewodniczącego.

Wszystkie koperty przeznaczone dla jednego obwodu, mają być jednakowej barwy i jednakowego formatu. Pozatem koperty nie mogą być oznaczone żadnym znakiem odróżniającym.

Osteplowane koperty dostarcza wszystkim komisjom przewodniczący głównej komisji wyborczej.

Art. 36.

Głosowanie odbywa się w następujący sposób: wyborca podszedłszy do stołu, przy którym siedzi komisja wyborcza, wymienia swe imię, nazwisko i adres zamieszkania.

Po sprawdzeniu, że wymienione imię i nazwisko znajduje się na liście wyborców, wyborca otrzymuje tyle stempowanych kopert do głosowania ile głosów przysługuje mu łącznie według ustalonej listy wyborców, poczem wkłada w każdą kopertę jedną kartkę do głosowania i wręcza przewodniczącemu komisji, który sprawdza stempel na kopercie i wrzuca ją do urny wyborczej. Jednocześnie członkowie komisji czynią w obu egzemplarzach listy obok nazwiska wyborcy adnotację o złożeniu głosu.

Wyborca może oddać głos tylko na jedną z ogłoszonych list kandydatów.

Art. 37.

Przewodniczący komisji wyborczej wzgl. członkowie komisji mogą żądać ustalenia tożsamości osoby głosującej. Oprócz tego może każdy członek komisji i każdy mąż zaufania lub jego zastępca wystąpić z zarzutem co do tożsamości osoby wyborcy. Zarzuty te mogą być czynione tylko dopóty, dopóki osoba, o którą chodzi, nie oddała głosu.

Wyborca, nie posiadający dokumentów uznanych przez komisję za wystarczające, może się powołać na świadectwo dwu wiarogodnych świadków. Nazwiska tych świadków będą zaznaczone w protokole komisji. Od decyzji komisji w sprawie tożsamości wyborcy niema odwołania.

Art. 38.

Głosowania przerywać nie wolno. Gdyby wskutek siły wyższej czynności wyborcze były wręcz uniemożliwione, komisja wyborcza może przedłużyć głosowanie lub odroczyć je do dnia następnego. Zarządzenie takie musi być natychmiast ogłoszone publicznie w sposób w danem mieście używany.

W razie przerwania głosowania komisja wyborcza opieczętuje akta

i urnę wyborczą i odda je na przechowanie przewodniczącemu pod jego osobistą odpowiedzialnością.

Po ponownem podjęciu głosowania należy protokółarnie stwierdzić, że pieczęcie były nie naruszone.

Art. 39.

Z uderzeniem godziny 7-ej wieczorem, przewodniczący nakazuje zamknięcie lokalu wyborczego. Odtąd mogą głosować tylko ci wyborcy, którzy w chwili zamknięcia lokalu wyborczego znaleźli się w nim.

Jeżeli wszyscy wyborcy wpisani do listy wyborców oddali swój głos, może komisja także przed godziną 7-mą uznać głosowanie za ukończone.

Obliczenie i ustalenie wyniku głosowania

Art. 40.

Obliczenia oddanych głosów dokonywa komisja wyborcza zaraz po ukończeniu głosowania. W tym celu przewodniczący otwiera urnę wyborczą, poczem liczy koperty w niej złożone, nie otwierając ich. Jednocześnie ustala się na podstawie notatek na liście wyborców liczbę wyborców, którzy głosowali.

Gdyby liczba głosujących różniła się od liczby kopert wyjętych z urny, należy to zaznaczyć w protokóle, podając okoliczności, mogące wyjaśnić przyczynę powyższej niezgodności.

Art. 41.

Po ukończeniu tej czynności, komisja przystępuje niezwłocznie do obliczenia głosów oddanych na poszczególne listy kandydatów.

W tym celu jeden z członków komisji otwiera koperty, wyjmuje z nich karty i podaje je przewodniczącemu. Przewodniczący odczytuje głośnie treść karty, poczem oddaje ją wraz z kopertą jednemu z członków komisji do przechowania aż do ukończenia obliczenia.

Art. 42.

Nieważne są:

- a) karty do głosowania włożone do koperty urzędownie nieostemplowanej,
- b) karty do głosowania puste,
- c) karty do głosowania, zawierające wbrew przepisom art. 35 dopiski, tudzież karty koloru innego niż biały z ewentualnymi jego odcieniami,
- d) karty do głosowania, nie wskazujące na jedną z ważnych list kandydatów.

Z kilku znalezionych w kopercie prawidłowo wypełnionych i opiewających na jedną i tę samą listę kandydatów kart głosowania należy uznać za ważną tylko jedną kartę.

Jeżeli zaś w kopercie znaleziono dwie lub więcej kart głosowania, opiewających na różne listy kandydatów, należy wszystkie znajdujące się w kopercie karty uznać za nieważne.

Art. 43.

Karty do głosowania, o których nieważności orzekła komisja, należy oznaczyć numerami porządkowymi i dołączyć do protokołu. W protokole należy podać krótko powody, dla których karta została uznana za nieważną. Jeżeliby powodem unieważnienia karty była wadliwość koperty, należy dołączyć także kopertę, oznaczwszy ją numerem porządkowym odnośnej karty.

Art. 44.

Dwaj członkowie komisji prowadzą każdy z osobna listę obliczenia głosów, do której wpisuje się głosy, oddane na poszczególne listy kandydatów w miarę odczytywania treści kart przez przewodniczącego.

Prowadzący listy obliczają oddane głosy. Obie listy obliczenia muszą się ze sobą zgadzać i mają być po ukończeniu obliczenia podpisane przez wszystkich członków komisji i dołączone do protokołu.

Art. 45.

Wszystkie oddane podczas głosowania karty, prócz wymienionych w art. 43, winna komisja starannie zapakować i opieczętować. Po opieczętowaniu należy na opakowaniu umieścić napis, wskazujący obwód głosowania, z którego karty pochodzą.

Osobno należy zapakować koperty, z wyjątkiem tych, o których mowa w art. 43 niniejszej ustawy.

Art. 46.

Z czynności swych i wyników obliczenia głosów komisja spisuje protokół, w którym należy uwidocznić nazwiska członków komisji wyborczej i mężów zaufania, godziny rozpoczęcia i ukończenia względnie przerwania głosowania, wszystkie uchwały komisji z krótkim uzasadnieniem i ważniejsze okoliczności, dotyczące przebiegu głosowania. Ponadto w protokole winna być podana:

- a) liczba osób, mających prawo wybierania według listy wyborczej,
- b) liczba wyborców głosujących,
- c) liczba oddanych nieważnych głosów,
- d) liczba oddanych ważnych głosów,
- e) liczba głosów ważnych, oddanych na poszczególne listy kandydatów.

Protokół podpisują wszyscy obecni członkowie komisji i mężowie za-

ufania. Każdy członek komisji i mąż zaufania, jeżeli uważa, że protokół nie jest zgodny z rzeczywistością, ma prawo zażądać umieszczenia w protokole swego oświadczenia w tej mierze lub złożyć go osobno.

Protokół i wszystkie akta wyborcze komisja oddaje na przechowanie przewodniczącemu, który najpóźniej następnego dnia odsyła je do głównej komisji wyborczej.

Art. 47.

Główna komisja wyborcza sprawdza protokoły i obliczenia wyników głosowania wszystkich komisji, przyczem może wzywać przewodniczących miejscowych komisji wyborczych dla udzielenia wyjaśnień.

Główna komisja wyborcza może uchwalić sprostowanie decyzji miejscowej komisji co do nieważności głosów (art. 43) oraz poprawić widoczne błędy arytmetyczne.

Po ostatecznem ustaleniu wyników głosowania we wszystkich komisjach, główna komisja wyborcza ustala wynik głosowania w całym mieście, a mianowicie:

- a) liczbę osób, uprawnionych do głosowania,
- b) liczbę wszystkich oddanych głosów,
- c) liczbę oddanych nieważnych głosów, według uchwał miejscowych komisji,
- d) liczbę oddanych nieważnych głosów ustaloną ostatecznie przez główną komisję wyborczą,
- e) ostateczną liczbę wszystkich oddanych ważnych głosów,
- f) liczbę głosów ważnych, oddanych na każdą ważną listę kandydatów.

Podział kandydatów.

Art. 48.

Po dokonaniu czynności przewidzianych w art. 47 niniejszej ustawy, główna komisja wyborcza przystępuje do podziału mandatów między listy kandydatów.

Listom gminnym przypada $\frac{1}{4}$ część wszystkich mandatów do danej rady miejskiej; przy podziale mandatów z listy gminnej uwzględnione będą wszystkie listy wyborcze;

W tym celu należy podzielić sumę wszystkich oddanych ważnych głosów przez liczbę mandatów, przypadających na dane miasto.

Otrzymana w ten sposób liczba bez ułamka jest dzielnikiem wyborczym.

Następnie należy podzielić liczbę ważnych głosów, oddanych na każdą listę kandydatów przez dzielnik wyborczy. Każda lista otrzymuje tyle mandatów, ile razy dzielnik wyborczy mieści się w liczbie głosów oddanych

na daną listę bez uwzględnienia ułamka. O ile nie wszystkie mandaty zostaną w ten sposób rozdzielone, pozostałe przyznaje się po jednym tym listom, których ilorazy mają największe ułamki.

Uwaga: W podobny sposób dzielą się mandaty z listy gminnej.

Art. 49.

Związane listy kandydatów uważa się przy podziale mandatów za jedną listę kandydatów. Otrzymują one razem taką ilość mandatów, jaka odpowiada sumie głosów oddanych na wszystkie złączone listy. Po przydzieleniu wszystkich mandatów grupom kandydatów, komisja wyborcza rozdziela pomiędzy poszczególne listy związane przydzielone im łącznie mandaty.

Mandaty te rozdziela komisja w myśl zasad przewidzianych w art. 48.

Art. 50.

Radnymi pozostaje tyle osób, umieszczonych w kolejnym porządku na każdej liście kandydatów, poczynając od pierwszego nazwiska, ile każdej liście przyznano mandatów.

Kandydat wybrany jednocześnie z kilku list, winien oświadczyć, z której listy mandat przyjmuje: z innych list wchodzi na jego miejsce kolejni kandydaci.

Kandydaci, którzy mandatu nie uzyskali, są zastępcami radnych według kolejnego porządku nazwisk na liście.

Art. 51.

Przy wykonaniu czynności głównej komisji wyborczej, przewidzianych w art. 47 do 49 oraz 54 niniejszej ustawy, mogą być obecni pełnomocnicy wszystkich list kandydatów i w tym celu przewodniczący obowiązany jest zawiadomić o posiedzeniu komisji.

Art. 52.

W razie zgłoszenia w terminie przepisany w art. 19 niniejszej ustawy tylko jednej listy kandydatów, głosowanie nie odbywa się, a wszystkie mandaty przyznaje się danej liście.

Art. 53.

W wypadkach, gdy ogólna liczba kandydatów na wszystkich ważnych listach nie przewyższa liczby radnych, którą należy wybrać, głosowanie również nie odbywa się, a radnymi zostają wszyscy kandydaci ze zgłoszonych ważnych list.

O ile ogólna liczba kandydatów ze wszystkich ważnych list jest mniejszą od liczby mandatów, wówczas brakującą liczbę radnych powołuje na wniosek głównej komisji wyborczej, działającej w porozumieniu z burmis-

trzem, względnie prezydentem, władza nadzorcza I-ej instancji, właściwa dla danej kategorii miast.

Po dokonaniu rozdziału mandatów komisja wyborcza spisuje protokół, w którym powinny być uwidocznione nazwiska członków komisji wyborczej i mężów zaufania, oraz wszystkie czynności przewidziane w art. 47 i 48 oraz imiona, nazwiska, wiek i zawód wybranych radnych.

Protokół podpisują członkowie komisji i obecni pełnomocnicy. Każdy z nich może zażądać, jeśli uważa, że protokół nie jest zgodny z rzeczywistością, umieszczenia w protokole swego oświadczenia w tej mierze, lub złożyć je osobno.

Odpis protokołu tego komisja wyborcza winna bezzwłocznie przesłać władzy uprawnionej do rozpatrywania protestów wyborczych w I instancji (art. 57).

Art. 55.

Najpóźniej w dni 7 po ukończeniu głosowania, przewodniczący głównej komisji wyborczej ogłasza w sposób używany do publicznych ogłoszeń, rezultaty wyborów, podając:

- a) ogólną liczbę oddanych ważnych głosów,
- b) liczbę ważnych głosów, oddanych na poszczególne listy kandydatów,
- c) imiona, nazwiska i zawód radnych, wybranych z każdej listy,
- d) treść artykułu 57 niniejszej ustawy.

Nieważność wyborów i protesty wyborcze.

Art. 56.

Wybory są nieważne:

- a) jeżeli dopuszczono się przy wyborach przekupstw, wymuszeń, fałszu lub jakichkolwiek podejść, w rozmiarach mogących zmienić wynik wyborów,
- b) jeżeli wybory przeprowadzone zostały niezgodnie z przepisami niniejszej ustawy, a popełnione uchybienia mogły wpłynąć na wynik wyborów.

Art. 57.

W ciągu 8-iu dni od dnia ogłoszenia wyniku wyborów, każdy wyborca wnieść może protest wyborczy z żądaniem unieważnienia całych wyborów lub też wyboru poszczególnych radnych. Protesty wyborcze należy wносить za pośrednictwem głównej komisji wyborczej do następujących władz: do wydziału powiatowego dla miast niewydzielonych z powiatu, do wydziału wojewódzkiego—dla miast i gmin miejskich, będących uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej, niewydzielonych z powiatu, które nadzorowi tegoż wydziału zostały poddane (art. 3 ust. o gm. miej.) tudzież dla miast wydzielonych z powiatu, zaś do Ministra Spraw Wewnętrznych—dla

miast wydzielonych z województwa. Wniesienie protestu wyborczego, przeciw wyborowi poszczególnych osób, nie ma mocy wstrzymującej.

Art. 58.

Przewodniczący głównej komisji wyborczej winien niezwłocznie ogłosić w sposób używany do publicznych ogłoszeń o wniesieniu protestu wyborczego, wyznaczając 8-mio dniowy termin od dnia ogłoszenia do wnoszenia zarzutów przeciwko treści protestu.

Przed upływem oznaczonego terminu wolno każdemu wyborcy przeglądać protest w lokalu komisji i czynić z niego odpisy.

Po upływie terminu wyznaczonego dla wnoszenia zarzutów przeciwko protestowi wyborczemu, przewodniczący głównej komisji wyborczej przesyła wszystkie akta sprawy wyborców do właściwej władzy (art. 57), dołączając wyjaśnienia głównej komisji.

Art. 59.

Protest wyborczy winien być rozstrzygnięty przez władzę I-ej instancji niepóźniej jak w 60 dni po otrzymaniu przez nią tego protestu. W powyższym terminie winna być decyzja władzy I-ej instancji podana do wiadomości magistratu, który bezzwłocznie zawiadomi o tej decyzji interesowane strony pod wskazanym przez nie adresem z pouczeniem o sposobie wnoszenia odwołania.

Odwołanie należy wnosić za pośrednictwem tej władzy, która rozstrzyga protest w pierwszej instancji, w ciągu 6-ciu dni po doręczeniu stronom jej decyzji do następujących władz, jako II-ej instancji: od decyzji wydziału powiatowego do wydziału wojewódzkiego, od decyzji wydziału wojewódzkiego, jako I-ej instancji—do Ministra Spraw Wewnętrznych.

Decyzja władzy II-ej instancji jest ostateczna.

Dla miast, wydzielonych z województwa, decyduje w I-ej i ostatniej instancji Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 60.

W razie unieważnienia wyborów poszczególnych radnych, wstępują w ich miejsce kolejni kandydaci z tych samych list kandydatów.

W razie unieważnienia całych wyborów do rady miejskiej, należy bezzwłocznie zarządzić nowe wybory. Ponowne wybory odbywają się na podstawie tych samych list wyborców, przyczem listy te mogą być przez główną komisję wyborczą zmieniane na skutek uzasadnionych reklamacyj.

Rozwiązanie komisji wyborczych.

Art. 61.

W razie niewniesienia protestu wyborczego w przepisany terminie,

wszystkie akta wyborcze przekazuje główna komisja wyborcza burmistrzowi, względnie prezydentowi dla zachowania w miejscowych aktach.

Po przekazaniu akt, względnie przesłaniu ich do właściwej władzy (art. 58), wszystkie komisje wyborcze rozwiązują się.

Ukonstytuowanie się rady miejskiej.

Art. 62.

Nowowybрана rada miejska winna ukonstytuować się w ciągu 7-miu dni po pierwszym styczniu najbliższego roku po wyborach. O ile do tego czasu nie zostanie ostatecznie rozstrzygnięta sprawa protestu wyborczego, a został zakwestjonowany wybór więcej niż $\frac{1}{3}$ części radnych, władza II-ej instancji winna zarządzić wstrzymanie ukonstytuowania się rady miejskiej do czasu wydania ostatecznej decyzji, nie dłużej jednak, niż do 1-go lutego tegoż roku.

Zarządzenie o wstrzymaniu ukonstytuowania się rady miejskiej winno być podane do wiadomości burmistrza, względnie prezydenta przed 1-ym styczniem nowego roku.

Sposób ukonstytuowania się rady miejskiej ustali regulamin rady miejskiej przy uwzględnieniu przepisów z art. 32-go ustęp 2-gi ogólnej ustawy miejskiej.

Art. 63.

O ile wybory rady miejskiej zostały dokonane po 1-szym grudnia, to rada miejska ukonstytuuje się w terminie, przepisany w art. 69 niniejszej ustawy.

Koszta wyborów.

Art. 64.

Wszelkie koszta, związane z przeprowadzeniem wyborów, ponosi gmina miejska. Magistrat jest obowiązany dostarczyć komisjom wyborczym lokali i potrzebnych przyrządów oraz sił pomocniczych.

Art. 65.

Osoby, winne świadomego pogwałcenia w czasie wyborów przepisów niniejszej ustawy, lub też winne dopuszczenia się przy wyborach przekupstwa, wymuszeń, fałszu lub jakichkolwiek innych podejść, które spowodowały unieważnienie wyborów, mogą być zobowiązane przez właściwy sąd na skutek skargi magistratu do zwrotu gminie miejskiej całkowitych lub częściowych kosztów nowych wyborów na miejsce unieważnionych.

Art. 66.

Wszelkie pisma i dokumenty w sprawach wyborczych są wolne od opłat stemplowych.

Wybory całej rady miejskiej w razie rozwiązania
lub ustąpienia poprzedniej rady.

Art. 67.

W razie rozwiązania rady miejskiej w ostatnim roku jej urzędowania, władza, wskazana w art. 5 niniejszej ustawy, zarządza w terminie przewidzianym w art. 105 ogólnej ustawy miejskiej wybory całej rady miejskiej.

Art. 68.

Wybory nowej rady miejskiej w wypadku, przewidzianym w art. 67 oraz w razie ustąpienia poprzedniej rady przed ukończeniem jej okresu wyborczego, przeprowadza się na podstawie przepisów art. 1 włącznie do 67 niniejszej ustawy.

Termin zarządzenia wyborów, podany w art. 3-im w danym wypadku może jednak nie być stosowany.

Art. 69.

Nowowyzbrana rada miejska obejmuje urzędowanie w razie nie zaskarżenia wyborów bezzwłocznie po upływie terminu dla wnoszenia protestów wyborczych.

W razie zaskarżenia wyborów rada miejska ukonstytuuje się po upływie 70 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów, o ile wcześniej nie zapadnie prawomocna decyzja w sprawie unieważnienia wyborów.

W wypadku unieważnienia przez władze I-ej instancji wyborów więcej niż $\frac{1}{3}$ radnych i wniesienia odwołania, władza II-ej instancji winna wstrzymać ukonstytuowanie się rady miejskiej w powyższym terminie do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy, nie na dłużej jednak, niż na przeciąg jednego miesiąca.

Art. 70.

Rada miejska, wybrana wskutek ustąpienia poprzedniej rady przed ukończeniem jej okresu wyborczego, urzęduje tylko do końca tego okresu, oprócz wypadku przewidzianego w art. 67.

Art. 71.

Rada miejska, wybrana wskutek rozwiązania poprzedniej rady (art. 67), lub wskutek ustąpienia poprzedniej rady w ostatnim roku jej okresu wyborczego, urzęduje do końca tego roku i przez cały następny okres wyborczy.

Okręgi wyborcze.

Art. 72.

Na wniosek rady miejskiej miasto może być podzielone na okręgi wyborcze. Decyzja w tej sprawie oraz wyznaczenie po wysłuchaniu opinii

rady miejskiej granic okręgów wyborczych należy do władz nadzorczych, uprawnionych do zarządzania wyborów (art. 5).

Zarządzenie podziału miasta na okręgi wyborcze i wyznaczenie granic okręgu oraz określenie ilości radnych, jaka ma być wybrana w poszczególnych okręgach, winno nastąpić równocześnie z zarządzaniem wyborów.

Art. 73.

Liczbę radnych, jaka ma być wybrana w poszczególnych okręgach, określi władza nadzorcza, zarządzająca wybory w następujący sposób:

Ogólną liczbę ludności cywilnej w całej gminie należy podzielić przez ogólną liczbę mandatów, przypadającą gminie w myśl art. 17 ustawy o gminie miejskiej. Przez otrzymany w ten sposób iloraz należy podzielić liczbę ludności cywilnej każdego okręgu wyborczego. Uzyskany iloraz bez ułamka wskaże liczbę radnych, jaka ma być wybrana w okręgu. O ileby w ten sposób nie wszystkie mandaty zostały podzielone, pozostałe jeszcze mandaty rozdziela się po jednym między te okręgi wyborcze, których ilorazy mają najwyższe ułamki.

Gdyby kilka okręgów miało jednakowe prawa do tego samego mandatu, rozstrzyga los.

U w a g a: Sposób podziału mandatu między okręgi wyborcze objaśnia przykład następujący: miasto wybiera w trzech okręgach 36 radnych. Ogólna ilość mieszkańców w mieście wynosi 20.000 głów, z czego w okręgu I — 5.000, II — 7.000 i III — 8.000.

Liczbę 20.000 należy podzielić przez 36, a przez otrzymany iloraz 555 należy podzielić liczbę 5.000, 7.000 i 8.000. Pierwszy okręg otrzyma 9 mandatów, drugi 13 (12+1), trzeci 14.

Art. 74.

W gminach miejskich podzielonych na okręgi wyborcze przeprowadza się wybory w myśl przepisów art. 1 — 71 niniejszej ustawy, ze zmianami i uzupełnieniami, zawartymi w artykułach 75 — 82.

Art. 75.

Komisarz wyborczy (art. 5) powołuje z każdego okręgu w terminie i w sposób przewidziany dla utworzenia głównej komisji wyborczej okręgową komisję wyborczą w składzie 5 członków i wyznacza z pośród członków komisji przewodniczącego i jego zastępcę.

Jednocześnie z powołaniem członków komisji należy powołać zastępców w liczbie, równej liczbie członków.

Postanowienie art. 8 i 9 niniejszej ustawy mają zastosowanie do ko-

misij okręgowych, oprócz przepisu ostatniego ustępu art. 9, który do zastępcy przewodniczącego okręgowej komisji nie stosuje się.

Art. 76.

Okręg wyborczy może być podzielony na obwody głosowania (art. 4). W tym wypadku mają zastosowanie przepisy niniejszej ustawy o miejscowych komisjach wyborczych.

Art. 77.

Zadania głównej komisji wyborczej, względnie jej przewodniczącego, określone w art. 15, 16, 19—27 włącznie i 29 niniejszej ustawy, przejmuję i wykonuje dla każdego okręgu okręgowa komisja wyborcza, względnie jej przewodniczący.

Okręgowa komisja wyborcza pośredniczy w przesyłaniu i otrzymywaniu przez główną komisję od miejscowych komisji wyborczych list wyborców i akt w wypadkach, przewidzianych w art. 13, 17 niniejszej ustawy.

Art. 78.

Listy kandydatów w każdym okręgu wyborczym mogą zgłaszać wyborcy tylko danego okręgu.

Przewodniczący okręgowej komisji wyborczej oznaczają listy kandydatów numerami porządkowymi (art. 21) i literą odróżniającą listy jednego okręgu od list kandydatów innych okręgów (np. okręg pierwszy listy kandydatów A1, A2, A3, okręg B1, B2, B3 i t. d.).

Oznaczenie okręgów literami należy do przewodniczącego głównej komisji wyborczej.

Art. 79.

W każdym okręgu wyborczym można oddawać głos na należycie ogłoszoną listę kandydatów danego okręgu.

Karty do głosowania winny zawierać, oprócz numerów list kandydatów (art. 34), pisaną lub odbitą mechanicznie literę, którą zostały oznaczone listy kandydatów danego okręgu (art. 78).

Karty do głosowania, wypełnione w sposób niezupełny (ustęp 2-gi niniejszego artykułu), tudzież karty, opiewające na listy kandydatów innego okręgu, są nieważne.

Art. 80.

Protokół i akta wyborcze, przewidziane w końcowym ustępie art. 46, przewodniczący komisji miejscowej przesyła okręgowej komisji wyborczej, która po wykonaniu czynności przewidzianych w art. 47 — 54 przesyła wszystkie akta wyborcze głównej komisji wyborczej.

Główna komisja wyborcza sprawdza protokoły, obliczenia wyniku głosowania i podział mandatów między listy kandydatów, prostuje w razie

dostreżonych uchybień decyzje miejscowych względnie okręgowych komisji wyborczych i poprawia widoczne błędy arytmetyczne, a następnie ogłasza wynik wyborów w całej gminie w myśl przepisów art. 55.

Z czynności tych główna komisja wyborcza spisuje protokół.

Art. 81.

Radny wybrany w kilku okręgach winien oświadczyć w którym okręgu mandat przyjmuje. W okręgach, w których mandatu nie przyjmie, wchodzi na jego miejsce kolejny kandydat z odnośnej listy.

Art. 82.

W razie zgłoszenia w okręgu wyborczym tylko jednej listy kandydatów, głosowanie nie odbywa się, a radnymi zostają zgłoszeni na liście kandydaci w ilości mandatów przypadających na okręg.

W wypadku niezgłoszenia w okręgu wyborczym w przepisany termin żadnej listy kandydatów, mandaty zostają rozdzielone stosunkowo między pozostałe okręgi wyborcze.

DZIAŁ II.

Wybory do zarządu miejskiego.

Przepisy ogólne.

Art. 83.

Zebranie nowowybranej rady miejskiej, celem wyboru członków magistratu, winno się odbyć najpóźniej do dnia 14 po ukonstytuowaniu się.

Art. 84.

Do ważności wyborów konieczną jest obecność co najmniej $\frac{2}{3}$ ustawowej liczby radnych.

Członek rady miejskiej, który bez dostatecznego usprawiedliwienia się nie przybędzie na posiedzenie, na którym ma być dokonany wybór przełożonego magistratu, traci mandat, a w jego miejsce wstępuje kolejny kandydat z tej listy kandydatów, z której pochodzi odnośny radny.

Art. 85.

Przeprowadzeniem wyborów kieruje komisja wyborcza, składająca się z przewodniczącego rady oraz 2-ch radnych, powołanych przez przewodniczącego.

Głosowanie jest tajne i odbywa się za pomocą kart do głosowania.

Wybór przełożonego magistratu.

Art. 86.

Rada miejska wybiera najpierw przełożonego magistratu.

Wybrany na przełożonego magistratu jest kandydat posiadający prawo obieralności i wymagane warunki przez art. 44 ustawy o gminie miejskiej, na którego głosowało więcej niż połowa ustawowej liczby radnych.

Gdyby żaden z kandydatów nie otrzymał wymaganej większości głosów, przewodniczący zarządza powtórne głosowanie, a jeżeli i przy tem głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyska potrzebnej większości głosów, przewodniczący zarządzi ściślejsze głosowanie między tymi dwoma kandydatami, którzy przy powtórkiem głosowaniu uzyskali najwięcej głosów. Przy ściślejszem głosowaniu za wybranego uznać należy tego kandydata, który uzyskał większą ilość głosów. Głosy oddane na kandydata nie przeznaczonęgo do ściślejszego głosowania są nieważne.

W razie równości głosów rozstrzyga los wyciągnięty przez przewodniczącego.

Wybór zastępcy przełożonego magistratu.

Art. 87.

Po wybraniu przełożonego magistratu rada przystępuje do wyboru zastępcy przełożonego.

W razie ustanowienia dwóch lub więcej zastępców przełożonego magistratu, rada miejska głosuje osobno na każdego zastępcę przełożonego.

Wybrany jest kandydat, który otrzymał więcej niż połowę głosów radnych obecnych na posiedzeniu. W razie równości głosów, rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Wybory ławników honorowych.

Art. 88.

Wybory ławników odbywają się na podstawie list kandydatów.

Przed rozpoczęciem głosowania przewodniczący wyjaśnia przepisy dotyczące wyboru ławników, a następnie wzywa radnych do składania list kandydatów. Lista kandydatów zawierać ma podwójną ilość kandydatów w stosunku do liczby ławników, których należy wybrać. W liście należy wymienić nazwisko, imię, zawód i adres kandydatów posiadających prawo wybieralności (art. 46 ust. o gminie miejskiej), przyczem nazwiska winny być oznaczone kolejnymi numerami, poczynając od 1.

Do listy kandydatów dołączone być musi pisemne oświadczenie każdego kandydata, że w razie wybrania go na ławnika lub jego zastępcę, wybór przyjmie.

Art. 89.

Poszczególne grupy radnych mogą zgłosić przewodniczącemu, że listy

ich są ze sobą związane. Listy związane zachowują przy głosowaniu całkowitą odrębność, jednakże przy podziale mandatów uważa się je za jedną listę.

Art. 90.

Listy kandydatów, zgłoszone w czasie wyznaczonym przez przewodniczącego, komisja sprawdza i unieważnia z nich te, które nie odpowiadają przepisom ustawy. Listy, uznane za ważne, przewodniczący zaopatrzuje kolejnymi numerami, a następnie wystawia je do wglądu radnych w miejscu dla nich widocznem i łatwo dostępnem, poczem wzywa radnych do oddania głosu za pomocą kartki na jedną z list wyłożonych.

Kartka oprócz numeru nic więcej zawierać nie może pod rygorem nieważności.

Art. 91.

Jeden z członków komisji odczytuje wykaz radnych w porządku alfabetycznym; radni w miarę wywołania nazwisk wrzucają kolejno do urny zwinięte karty do głosowania, równocześnie zaś drugi członek komisji czyni na liście radnych przy nazwisku głosującego adnotację o oddaniu głosu.

Po ukończeniu głosowania komisja wyjmuję kartki z urny, rozwija je i liczy. Ilość kartek winna się zgadzać z liczbą radnych, którzy oddali głos.

Art. 92.

Mandaty ławników rozdziela się między zgłoszone listy kandydatów w stosunku do ilości głosów oddanych na każdą listę.

Podział mandatów odbywa się w myśl przepisów art. 48 względnie 49 niniejszej ordynacji wyborczej.

Art. 93.

Ławnikami zostaje tyle osób umieszczonych w kolejnym porządku na każdej liście kandydatów, poczynając od pierwszego nazwiska, ile każdej liście przyznano mandatów. Kandydat, wybrany jednocześnie z dwóch lub więcej list, winien oświadczyć, z której listy mandat przyjmuje. Z list, z których mandatu nie przyjmie, zostaje skreślony, przyczem z listy takiej wchodzi do rady następny z kolei kandydat.

Kandydaci, którzy mandatu nie uzyskali, są zastępcami ławników według kolejnego porządku nazwisk na liście.

Art. 94.

Przewodniczący komisji ogłasza bezpośrednio po ustaleniu wyniku wyborów imię, nazwisko, zawód i miejsce zamieszkania (adres) wybranych członków magistratu.

Art. 95.

Z czynności wyborczej spisuje się protokół, zawierający wszystkie istotne momenty wyborów; protokół winien być podpisany przez wszystkich członków komisji wyborczej i przechowany w aktach magistratu wraz z listami kandydatów zarówno ważnymi jak i nieważnymi, oraz z aktami do głosowania.

Odpis protokołu należy bezzwłocznie przesłać władzy nadzorczej I-ej instancji, właściwej dla danej kategorii miast.

Art. 96.

W razie przeprowadzenia wyborów do magistratu niezgodnie z obowiązującymi przepisami, właściwa władza nadzorcza (art. 95 ust. miej.) unieważnia z urzędu cały akt wyborczy lub wybór poszczególnych członków.

Jeżeli unieważniono całe wybory, rada miejska przeprowadza ponownie wybory.

W razie unieważnienia wyborów poszczególnych osób należy, o ile unieważnienie dotyczy wyboru przełożonego magistratu, jego zastępcy i ławnika, przeprowadzić w ich miejsce wybory, o ile zaś unieważniono wybór ławnika, powołać kolejnego kandydata z tej listy kandydatów, z której pochodzi odnośny radny — przyczem w razie wyczerpania listy kandydatów, z której ma być powołany ławnik, rada miejska zarządza wybór na wakujące miejsce większością głosów radnych, obecnych na zwołanem w tym celu posiedzeniu rady miejskiej.

Jeżeli unieważniono wybory dwóch lub więcej ławników, a brak zastępców, należy bezzwłocznie przeprowadzić nowe wybory na opróżnione miejsca w myśl przepisów art. 88—93 niniejszej ustawy.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 97.

Wszystkie organa współdziałające w przeprowadzeniu wyborów winny działać z możliwie największym pośpiechem i przestrzegać terminów przewidzianych w niniejszej ustawie.

Ewentualne przekroczenie tych terminów, wynikłe z przyczyn niezależnych od właściwych organów, nie powoduje nieważności wyborów.

Art. 98.

Terminy, w których mają być zarządzone po raz pierwszy wybory na podstawie niniejszej ustawy, oraz terminy następnych ogólnych wyborów do rad miejskich, wyznaczy Minister Spraw Wewnętrznych.

Wybrane po raz pierwszy rady miejskie obejmują urzędowanie w terminie oznaczonym art. 69.

Art. 99.

W miastach w których rada miejska nie istnieje lub została rozwiązana, obowiązki rady, wynikające z niniejszej ustawy, wykonywa magistrat względnie tymczasowy zarząd gminy.

Art. 100.

Ustawa niniejsza obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego.

Art. 101.

Wykonanie tej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Bibliografja zagraniczna.

TABLICE DOKUMENTÓW MIEJSKICH.

Bibliografja analityczna studjów i informacji, tyczących się spraw miejskich. Wydawnicwo Międzynarodowego Związku Miast. Bruksella ul. Régence Nr. 3-bis. (Tablettes Documentaires Municipales. Bibliographie analytique des études et informations relatives aux questions municipales. Publication de l'Union Internationale des Villes. Bruxelles, 3-bis, rue de la Régence).—Przegląd dwutygodniowy (Revue bimensuelle).

Nr. 18, 15 lutego (15 février) 1924 r.

I. Planowanie miast (Urbanisation).

Rozbudowa. Prawodawstwo (Urbanisme. Législation). Anglja (Angleterre). „Zastrzeżenia—wzory”. (Les clauses-types). [„Town Planning Model Clauses”. London, The Builder, 10 août 1923, Nr. 4201, p. 218 — 220]. — Okręgowe planowanie miast (Urbanisation régionale). Yorkshire. Anglja (Angleterre). „Dzieło Zjednoczonego Komitetu rozbudowy w Doncaster” („L'oeuvre du Comité réuni d'urbanisation de Doncaster”). [„Regional Planning”. London, Journal of the Royal Sanitary Institute, octobre 1923, Nr. 5, p. 150 — 156]. — Urządzenia miejskie (Amenagement de villes). „W sprawie konferencji „Instytutu planowania miast”. [„Urbanisation”, London, The Builder, 12 octobre 1923, Nr. 4210, p. 555]. — Plan powiększenia (Plan D'Extension). Konkursy (Concours). Kent. Anglja (Angleterre). „Rozwój West Cliff, Ramsgate” („Développement de West Cliff, Ramsgate”). [„Development of West Cliff, Ramsgate”. London, The Architect, 12 octobre 1923, Nr. 2860]. — Plan urządzenia (Plan d'Amenagement). Belfordshire. Anglja (Angleterre). „Plan urządzenia Luton” („Plan d'aménagement de Luton”). [„Luton Town Planning Scheme”. London, Garden Cities and Town Planning, août 1923, p. 132 — 133]. — Studja nad miastami (Études sur les villes). Yorkshire. Anglja (Angleterre). „Spra-

wozdanie z konferencji „Instytutu dla planowania miast” („Compte-rendu de la Conférence du „Town Planning Institute”). [„Urbanisation”. London, Journal of the Town Planning Institute, vol. X, novembre 1923, Nr. 1]. — *Miasta — Ogrody* (Cites — Jardins). *Sussex. Anglja* (Angleterre). „Rozwój miejscowości kąpielowej”. Co dokonano w Eastbourne? („Développement d'une cité—balnéaire”. Ce qui a été fait à Eastbourne). [„Seaside development. What Eastbourne has done”. Londres, 28 septembre 1923, p. 840]. — *Miasta — Ogrody i osiedla* (Cites — Jardins et complexes d'habitations). *Departament Sekwana* (Seine). *Franeja* (France). „Miasta—Ogrody oraz osiedla Paryża i departamentu Sekwany” („Cités—jardins et groupes d'habitations de Paris et du Département de la Seine). [S. H., Paris, La Vie Urbaine, 15 août et 15 octobre 1923, Nr. 21 — 22, p. 326 à 379, 19 ill.]. — *Wioska—ogród* (Ville—Jardin). *Ohio. Stany Zjednoczone* (États-Unis). „Nowa wioska—ogród w Mariemont koło Cincinnati” (Stany Zjednoczone) („Le nouveau village—jardin de Mariemont près de Cincinnati” (États-Unis). [H. S. Paris, La Vie Urbaine, 15 août et 15 octobre 1923, Nr. 21—22, p. 323—325]. — *Podział na strefy* (Zoning) *Ontario. Kanada* (Canada). „Podział na strefy miasta Ottawa” („Le „zoning” de la ville d'Ottawa”). [Noulan Cauchon. „The Zoning of Ottawa”. Ottawa, The Journal Town Planning Institute of Canada, septembre 1923, vol. II, Nr. 5, p. 1 à 12, 1 planche en couleurs hors texte]. — *Osiedla. Muzeum pouczające* (Colonies d' Habitations. Musée d'enseignement). *Austria* (Autriche). „Muzeum osiedli” („Un musée des colonies d'habitations”). [„Ein Siedlungs — Muzeum”, Wien, Die Gemeinde, oct. — nov. 1923, Nr. 10 — 11, p. 156]. — *Osiedla* (Colonies d' Habitations). *Utrecht. Holandja* (Hollande). „Kolonja koło „Boschdrift” w Hilversum, Holandja” („Colonie près de la „Boschdrift” à Hilversum, Hollande”). [Siedlung an der Boschdrift in Hilversum, Holland”. Berlin, Die Volkswohnung, 24 mai 1923, Nr. 10 p. 128—131, 8 ill.]. — *Osiedla. Konkursy* (Colonies d' Habitations. Concours). *Flandria Wschodnia. Belgja* (Flandre Occ. Belgique). „Miasto—ogród Ostenda” („La cité — jardin d'Ostendé). [Bruxelles, L' Habitation à Bon Marché, juillet 1923. Nr. 7, p. 149 à 152, 5 ill.]. — *Wolne tereny* (Espaces libres). — *Londyn. Anglja* (Londres. Angleterre). „Bulwar wzdłuż Tamizy” („Un boulevard le long de la Tamise”) [„A riverside boulevard”. London, The Municipal Journal, 9 novembre 1923, vol XXXII, p. 975, 1 ill.]. — *Przestrzenie dla gier ruchomych* (Plaines de jeux). — *Utrecht. Holandja* (Hollande). „Miejskie parki sportowe”. [„Gemeentelijk Sportpark”. Amsterdam, De Gemeente, 7 juin 1923. Nr. 11, p. 86]. — *Stadjony. Tereny gier. Konkursy* (Stades. Terrains de jeux. Concours). — *Franeja* (France). „Architektura na VIII-ej Olimpijady w Paryżu w r. 1924” („L'architecture à la VIII

olympiade à Paris en 1924"). [„De Bouwkunts op de VIII ste olympiade, Parijs 1924". Amsterdam, De Bouwwereld, 24 octobre 1923, p. 339—340].

II. Lokale mieszkalne (Habitation).

Mieszkania (Habitations). — *Samerset. Anglja (Angleterre).* „Sprawa mieszkaniowa miasta Bath” („L'oeuvre des logements de la ville de Bath”). [Miss E. H. Smith. „The Bath Tenement Venture”. London, Building News, 20 juillet 1923, vol. CXXV. Nr. 3576, p. 35]. — *Tanie mieszkania (Habitations a bon marché).* *Gloucestershire, Anglja (Angl.).* „Domy za 195 funtów sterlingów”, (Des maisons á 195 liv. st.). [„Houses at 195 L.” London, The Municipal Journal, 26 octobre 1923, p. 938]. — *Tanie mieszkania (Habitations a bon marché).* — *Gloucestershire, Anglja (Angl.).* „Budowla uprzemysłowiona” („La construction industrialisée”). [„A Cheap House. A Bristol Experiment”. Londres, Municipal Journal, vol. XXXII, 9 novembre 1923, p. 982]. — *Mieszkania (Habitations).* — *Czecho-Słowacja (Tcheco—Slovaquie).* „Działalność budowlana w Czecho-Słowacji („L'activité en matière de construction en Tcheco-Slovaquie”). — *Mieszkanie. Prawodawstwo (Habitation. Legislation).* — *Francja (France).* „Nowe zmiany, wzięte pod uwagę w prawodawstwie, dotyczącem tenich mieszkań i drobnej własności ziemskiej” („Nouvelles modifications proposées à la législation sur les habitations à bon marché et la petite propriété”). [Paris, Bâtiment et Travaux publics, 26 juillet 1923, p. 1]. — *Komorne (Loyers).* — *Francja (France).* „Komorne i drożyzna” (Les loyers et la vie chère). [Paris, La Construction Moderne, 18 novembre 1923. Nr. 7, p. 73 — 74]. — *Ustawy budowlane (Règlements sur la bâtisse).* Śląsk. Niemcy (Silésie. Allemagne). „Nowa ustawa budowlana dla miasta Goerlitz” („Un nouveau règlement sur la bâtisse pour la ville de Goerlitz”). [Kuster, Dr. Ing. „Eine neue Bauordnung für Goerlitz”, Hannover, Bauamt und Gemeindebau, 12 octobre 1923. Nr. 21, p. 202]. — *Opat dla mieszkań (Chauffage de l'Habitation).* „Doświadczenie norweskie z różnymi gatunkami murów”, („Expériences norvégiennes sur divers genres de murs”). [„Noorsche proeven met verschillende wandconstructies”. Amsterdam, Bouwkundig Weekblad, 23 octobre 1923, p. 429 — 434, 9 ill.]. — *Cegły (Briques).* „Praktyczne kłapy u pieców do wypalania cegieł” (Registre pratique pour fours à briques”). [R. M. Paris, Revue des Matériaux Construction et de Travaux publics, mai 1923, Nr. 164, p. 91]. — *Cegły (Briques).* Anglja (Angleterre). „Cegły angielskie” („Les briques anglaises”). [Paris, La Construction Moderne, 4 novembre 1923, Nr. 5, p. 58]. — *Cegły, garncearstwo i modelowanie w glinie (Briques, poteries et modelage en terre cuite).* Holandja (Hollande)

„Państwowa szkoła dla przemysłu glinianego w Gouda”, („Ecole gouvernementale pour l'industrie de l'argile à Gouda”). [„Rijkschool voor de Klei-industrie te Gouda”. Nimègue, Klei, 1 juillet 1923. Nr. 13, p. 151 — 154]. — *Przemysł budowlany* (Industrie du bâtiment). — *Anglja* (Angleterre). „Płace w przemyśle budowlanym”, (Les salaires dans l'industrie du bâtiment). [„Wages in the Building Trade”, London, The Building News, 3 août 1923, vol. CXXV. Nr. 3578, p. 90]. — *Sposoby w budownictwie*. (Procèdes de construction). Niemcy (Allemagne), Zrąb „Tekton” (Charpente „Tekton”). [Hengerer, Ing.-Arch. „Das Tektonfachwerk”. Berlin, Die Volkswohnung, 24 octobre 1923. Nr. 20, p. 240 — 244, 5 ill.]. — *Materiały budowlane* (Materiaux de construction). „W sprawie użycia materiałów zastępczych w budowaniu mieszkań”, (A propos de l'emploi des matériaux de substitution dans la construction, de maisons d'habitations”). [Bruxelles, La Cité, mai 1923. Nr. 1, p. 1 — 15, 6 ill.]. — *Materiały budowlane*, (Materiaux de construction). — *Kamienie naturalne* (Pierres naturelles). „Trwałość kamieni budowlanych”, („Durabilité de pierres à bâtir”. [„Durability of building stones”. London, The Building News, 10 août 1923. Nr. 3579, p. 124]. — *Roboty mularskie w żelazo-betonie* (Maçonnerie en béton armé). „Lekkie budowle”, (Les construction légères), [Paris, Bâtiment et Travaux publics, 26 juillet 1923, p. 1]. — *Otynkowanie* (Plâtrerie). „Powłoka” (Enduits). [„Plaster Works”. London, The Building News, 27 juillet 1923. Nr. 3577, p. 65].

III. Wody, ścieki, śmietniki (Eaux, Egouts, Immondices).

Prace obronne przeciw klęsce powodzi (Travaux de defense contre les inondations). *Colorado. Stany Zjednoczone* (Etats - Unis). „Plan ochrony przed powodzią powzięty przez okręg Pueblo” (C. A. Bock. „Flood Protection Plan adopted by Pueblo District.”. New-York, Engineering News-Record, 12 juillet 1923, p. 48 — 51, 3 ill.]. — *Służba wodna* (Service des Eaux). „Aparaty ułatwiające eksploatację sieci wodociągowej”, („Appareils qui facilitent l'exploitation des distributions d'eau”). [Alexander Milne. Superintendent Water Works St. Catharines, Ont. „Tools that Make the Water Works Man's Job Easier”. New-York, Fire and Water Engineering, 14 mars 1923, p. 455 — 456, 461, 475, 6 colonnes]. — *Służba wodna* (Service des Eaux). — *New-York. Stany Zjednoczone*, (Etats-Unis). — „Miało New-York pilnie poszukiwać szpar, z których uchodzi woda”, („La ville de New-York recherche activement les fuites d'eau”. [William W. Brush. „New-York City searches diligently for water waste”. New-York, The American City, juillet 1923, p. 42 — 43]. — *Ścieki* (Egouts). — *Przewody betonowe* (Conduites en béton). — *Niemcy* (Allemagne). „Beton tafłowany

asfaltem" (Béton avec revêtement asphalté). [Huth, Architekt. „Beton mit Asphaltbekleidung". Hamburg, Bau — Rundschau, 15 octobre 1923 Nr. 18, p. 1). — *Ścieki i ustępy prywatne* (Egouts et latrines privées). „Ujednastajnienie urządzeń zdrowotnych, zasady i szczegóły" („L'uniformisation des installations sanitaires, principes et détails"). [Palmer. „The standardisation of drainage methods, principles and details". London, The Journal of the Institution of Municipal and County Engineers, 8 mai 1923, p. 900 — 908, 12 ill.]. — *Wody zużyte* (Eaux usées). — *Niemey* (Allemagne). „Instalacja pomp przeponowych do wydobywania wód zużytych i błot ze zbiorników i t. d. oraz kilka połączonych natarć motorów" („Installations de pompes diaphragme pour l'extraction d'eaux usées et de boues de bassins de décantation, etc., et quelques attaques connexes de moteurs"). [Kropf, Reg-Baumeister, Casser. „Einrichtung von Diaphragma-Pumpen zur Foerderung von Abwaessern u. Schlamm aus Klaerbecken usw. sowie verschiedene zugeordnete motorische Antriebe". Berlin, Die Staedtereinigung, 1 octobre 1923. Nr. 19, p. 146 — 148]. — *Błota przesycone* (Boues activées). — *Kansas, Stany Zjednoczone* (Etats — Unis). „Próby z błotami przesyconemi w fabryce w Eldorado, Kansas" („Expérimentation du procédé des boues activées á l'usine de Eldorado, Kansas"). [Albert H. Jewell, Chief Engineer, Kansas State Board of Health, Lawrence, Kansas. „Experience with Activated Sludge Plant at Eldorado, Kansas". New-York, Engineering News-Record, 21 juin 1923, p. 1085, 1¹/₃ col.]. — *Usuwanie śmieci* (Enlèvement des immondices). — *Anglja* (Angleterre). „Odpadki domowe: ich gromadzenie się w domu i sprawa usuwania ich" („Les immondices ménagères: leur accumulation à domicile et leur enlèvement"). [C. W. Ladkey. Cleansing Superintendent, Eccles. „House Refuse: its storage and removal". Edimbourg, The Cleansing Superintendent, octobre 1923, p. 41, 42, 44, 46, 6³/₄ colonnes].

IV. Oświetlenie, opał, siły poruszające (Eclairage, Chauffage, Force).

Elektryczność. Centrale. Anglja (Electricité. Centrales. Angleterre). „Produkcja elektryczności w Anglii" („La production d'électricité en Angleterre"). [„The Generation of Electricity in Great Britain". London, The Electrical Times, 7 septembre 1923, p. 350 — 351]. — *Elektryczność. Centrale.* (Electricité. Centrales). *Northamptonshire. Anglja* (Angl.) „Produkcja elektryczności w Peterborough". (La production de l'électricité á Peterborough). „Obudzenie się działalności w ciągu 4 lat" (Réveil de l'activité dans l'espace de quatre années"). [„Electricity Supply in Peterborough — Stagnation to Activity in Four Years. London, The Electrician, 14 septem-

bre 1923, p. 274 — 275, 4 ill]. — *Elektryczność. Sieć elektryczna* (Electricité. Distribution). „Sposoby zmniejszenia wydatków na instalację sieci elektrycznej” (Moyens pour réduire les frais d'installation des distributions de courant). [C. Reindl. Ing. „Het Goedkopermaken van den aanleg voor stroomvoorziening”. La Haye. Fijdschrift voor Electrotechniek, 1 septembre 1923, p. 76-80, 6 ill.]. — *Oświetlenie. Elektryczność* (Eclairage. Electricité). „Pożytek z korzystania lamp o przepisany woltażu” (L'intérêt qu'il y a à utiliser des lampes au voltage prescrit). [W. Millner. B. „Importance of using Lamps at rated Voltage”. London, Electricity, 28 septembre 1923, p. 517 — 518, 3 ill.]. — *Elektryczność. Instalacje wewnętrzne* (Electricité. Installations intérieures). „Prawidła do zastosowania przy wykonaniu i urządzeniu w nieruchomościach instalacji elektrycznych pierwszej kategorii” („Règles à appliquer pour l'exécution et l'entretien des installation électriques de première catégorie dans les immeubles”) [Paris, L'Electricien, 15 octobre 1923, Nr. 1234, p. 475 — 476; 1-er novembre 1923. Nr. 1235, p. 447 — 458; 15 novembre 1923. Nr. 1236. p. 522 — 524] — *Opał. Torf* (Combustibles. Tourbe). „Produkcja torfu suszonego na powietrzu” („La production de tourbe séchée à l'air”) [„The Production of air-dried Peat”. London, Gas Journal, 8 août 1923, p. 479]. — *Paliwo płynne. Palniki* (Combustibles liquides. Brûleurs). „Palniki na ciężkiej oliwie, bez pulweryzacji” (Les brûleurs à huiles lourdes, sans pulvérisation) [Kreutzberger et Germain. Paris, Recherches et Inventions, 15 octobre 1923, Nr. 1, p. 12—22, 15 fig.]. — *Przemysł gazowy* (Industrie du gaz). „Nowy sposób zwęglania w niskiej temperaturze w kąpeli ołowianej” („Nouveau procédé de carbonisation à basse température à bain de plomb”). [„Ansther Lead — Bath low Temperature Carbonization progress”. London, Gas Journal, 11 juillet 1923, p. 252]. — *Gaz i elektryczność* (Gaz et électricité). *Bawaria. Niemcy* (Bavière. Allemagne). „Współczesne urządzenie zakładów produkcji ciepła i siły poruszającej w mieście Würtzburg” („L'installation actuelle des usines de production de chaleur et de force motrice de la ville de Würtzburg”). [Greineder, Dr. Ing. Stadtbaurat. „Der neuzeitliche Ausbau des Wuerz'urger Waerme und Kraftwerkes”. Muenchen, Das Gas und Wasserfach, 30 juin 1923, Nr. 26, p. 376 — 88, 8 plans, 2 ill.].

V. Transporty (Transports).

Mosty (Ponts). „Sztuka inżynierska” (Art de l'ingénieur). [„Ingenieur—Bauten”. Hamburg, Bau—Rundschau, 31 mai 1923, Nr. 10, 5 ill.]. — *Tramwaje elektryczne* (Tramways électriques). „Urządzenie elektryczne tramwajów” (L'équipement électrique des tramways). [J. Austen Baker, A. M.

P. Mich. E. „Tramcar electrical equipments”. London, The Electrical Review, 14 septembre 1923, p. 381—383]. — *Technika dróg* (Technique de la route). „Drogi i ruch samochodowy” („Les routes et la circulation des automobile”. [„Die Landstrassen und der Kraftwagenverkehr”. Berlin, Die Strasse, 20 septembre 1923, Nr. 17 — 18, p. 106 — 107; 20 octobre 1923, Nr. 19—20, p. 113 — 116]. — *Pneumatyczne oczyszczanie sieci dróg* (Nettoisement pneumatique de la voirie). Niemcy (Allemagne). „W sprawie powietrza i postępów z jego korzystania” („Au sujet de l'air et des progrès dans l'emploi de l'air”. [Buhle, Professor, Dresden. Ueber Luft und Liefertfoerderung”. Berlin, V. D. I. Zeitschrift, 8 septembre 1923, Nr. 36, p. 873 — 878, 35 ill.]. — *Mechaniczne oczyszczanie sieci dróg* (Nettoisement mecanique de la voirie). Nowa Szkocja (Nouvelle Ecosse). Kanada (Kanaada). „Postęp w czystości ulic” („Progrès dans la propriété des rues”). [Doane, F. W, W. „Advances in producing clean streets”. New-York, The American City, juillet 1923, p. 63 — 65, 2 ill.]. — *Oczyszczanie sieci dróg* (Nettoisement de la voirie). Alabama. Stany Zjednoczone (États-Unis). „Oczyszczanie sieci dróg w Birminghamie, Alabama” („La nettoisement de la voirie de Birmingham, Alabama”). [„Cleaning the Streets of Birmingham, Alabama”. New-York, The American City, août 1923, p. 133 — 134, 1 ill.]. — *Oświetlenie publiczne* (Éclairage public). Bazylea. Szwajcarja (Bâle Suisse). „Nowy system oświetlenia ulic w Bazylei” (Nouvel éclairage des rues à Bâle). [„Neue strassenbeleuchtung in Basel”. Zurich, Schweizer Baublatt, 14 juillet 1923, Nr. 44, p. 4]. — *Brak betonowy* (Pavage en beton). „Ulice betonowane” („Rues bétonnées”). [„Concrete roads”. Londres, The National Builder, octobre 1923, p. 48]. — *Kanały. Holowanie elektryczne* (Canaux. Halage électrique). Anglja (Angleterre). „Holowanie elektryczne na kanałach” (Le halage électrique sur les canaux). [Electric Haulage on Canals”. London, The Electrical Times, 6 septembre 1923, p. 231, 3 ill.]. — *Motorzy benzynowe* (Automotrices à essence). Francja (France). „Próby motorowe w Ancenis” (Essais d'automotrices à Ancenis”). [Paris, Les Chemins de fer et les Tramways, août 1923, XIV-e année, Nr. 8, p. 544]. — *Koleje podziemne. Zarząd miejski* (Metros. Regie Municipale). Seine, Francja (France). „Koleje żelazne Métropolitain w Paryżu. Rezultaty eksploatacji” (Le Chemin de Fer Métropolitain de Paris. Résultats d'exploitation). [Paris, Le Génie Civil, 18 août 1923, Nr. 7, p. 149—151, 4 tableaux].

VI. Higiena (Hygiène).

Cmentarze. Zarządzenia (Cimetières. Réglementation). „O wznoszeniu grobów t. z. szufladkowych” (De l'édification des caveaux dits à ti-

roirs). [F. Bordas, Docteur, Membre du Conseil supérieur d'Hygiène publique de France. Paris, Annales d'Hygiène publique, industrielle et sociale, octobre 1923, Nr. 10, p. 507 à 605]. — *Instytucje dobroczynne. Ochrona przed pożarami* (Institutions charitables. Protection contre l'incendie). New-York. Stany Zjednoczone (E.-U.). „Instrukcje urzędowe” („Instruction officielles”). [„The Prevention of fires”. New-York, Weekly Bull. of the Department of Health, 4 août 1923, Nr. 31, p. 242 à 244]. — *Ochrona oczu dzieci i dorosłych* (Protection des yeux des enfants et des adultes). „Odpowiedzialność miejska za utrzymanie wzroku” („Responsabilité municipale dans la conservation de la vue”). [Levis H. Carris. „Municipal Responsibility for the Conservation of Vision”. New-York, The American City, décembre 1923, vol. XXIX, p. 307]. — *Pływalnie* (Bassins de natation). *Anglja* (Angleterre). „Woda w pływalniach. Sprawa opalu” (L'eau des bassins de natation. La question du chauffage). [Swimming Bath Water. The Question of Heating”, London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 13 décembre 1923, p. 673, 41 lignes 1 ill.]. — *Higiena publiczna. Ankieta* (Hygiène publique. Enquête). *Anglja* (Angleterre). „Higiena publiczna w Wielkiej Brytanji. Spostrzeżenia poczynione podczas podróży naukowej” („L'hygiène publique en Grande Bretagne. Constatations faites au cours d'un voyage d'études”). [Docteur de Boisse-Zon, Inspecteur Départemental d'hygiène des Ardennes et Docteur Cavaillon, Directeur Départemental d'hygiène de l'Aisne. Paris, Revue d'Hygiène, octobre 1923, Nr. 10, p. 849 à 902]. — *Śmiertelność w różnym wieku* (Mortalité aux différents âges). *Maine. Stany Zjednoczone* (E.-U.). „Stan Maine stara się być stanem najzdrowszym” („L'état du Maine vise à devenir l'Etat le plus sain”). [„Mains aims to become the healthiest State”. New-York, The American City, décembre 1923, vol. XXIX, Nr. 3, p. 321]. — *Kontrola mleka* (Contrôle du lait). *Ontario. Kanada* (Canada). „Miejska kontrola mleka w Toronto” („La contrôle municipal du lait à Toronto”). [Colonel George G. Nasmith et M. George Ruggles, Paris, Vers la Santé, juin 1923, p. 27—30, 1 ill.]. — *Kontrola mleka* (Contrôle du lait). *Holandja* (Hollande). „Dostarczanie mleka do wielkich miast” („La fourniture du lait aux grandes villes”) [I. A. Geluk. „De melkvoorziening in de grooste steden”. Zwolle, Tijdschrift voor sociale hygiene, juillet 1923, Nr. 7, p. 177 à 184]. — *Ospa* (La variole). *Anglja* (Angleterre). „Grozba ospy w Anglii” (La menace de variole en Angleterre). [„The Smallpox menace in England”. New-York, Weekly Bull. of the Department of Health, 1 septembre 1923, Nr. 35, p. 275 — 276]. — *Ambulansy* (Ambulances). *Francja* (France). „O transporcie chorych i rannych” („Du transport des malades et des blessés”). [Dr. Armand Vincent, Paris, Vers la Santé, juin 1923, Nr. 6, p. 7—10, 5 photos].

Nr. 19, 29 lutego 1924 r. (29 février 1924).

I. Planowanie miast (Urbanisation).

Rozbudowa miast (Extension de villes) *Allier. Francja* (France). Uwagi o rozbudowie małego miasta: Nérès-les-Bains. [Mercier. Paris, La Vie Urbaine, 15 août et 15 octobre 1923, Nr. 21—22, p. 279—289]. — *Studja o miastach* (Études sur les villes). *Doubs. Francja* (France). „Studja nad ewolucją miasta” („Études d'évolution de ville”). [Marcel Poete, Paris, La Vie Urbaine, 15 avril 1922, Nr. 13, p. 75—109; 15 février 1923, Nr. 18, p. 48 à 73; 15 avril 1923, Nr. 19 p. 111 à 156; 15 juin 1923, Nr. 20, p. 161 à 200; 4 ill. hors texte]. — *Miasta—ogrody* (Cites—Jardins). *Meurthe - Moselle. Francja* (France). „Miasto — ogród Pierrepont” („La cité — jardin Pierrepont”). [Paris, La Construction Moderne, Paris 18 novembre 1923, Nr. 7 p. 84]. — *Osiedla* (Colonies d'habitations). *Niemcy południowe* (Allemagne du Sud). „Kolonja nadbrzeżna nad kanałem” (Colonie riveraine d'un canal). (Dienstwohnungsbauten am Neckarkanal). Berlin, Die Volks Wohnung, 10 octobre 1923, p. 231—234, 27 ill.]. — *Tereny dla gier ruchomych* „Miejskie place sportowe” („Plaines sportives des villes”). [Lorentz, Dr. „Staetische Sportplatzanlagen”. Berlin, Technisches Gemeindeblatt, 5 septembre 1923, Nr. 11, p. 95—97, 3 ill.]. — *Fotografja z lotu ptaka* (Photographie aérienne). „Studja fotograficzne z aeroplanu” (Études topographiques par avion). [„Surveying from the Air”. London, The Building News, 3 août 1923, Nr. 3578, p. 90].

II. Mieszkanie (Habitation).

Mieszkania (Habitations). *Anglja* (Angleterre). „Angielska polityka mieszkaniowa” (La politique anglaise en matière d'habitation). [Sellier, Henri. Paris, La Vie Urbaine, 15 juin 1923, Nr. 20, p. 201—207]. — *Tanie mieszkania* (Habitations Bon Marché). „Sprawozdanie dla Prezydenta Rzeczypospolitej Francuskiej Rady Generalnej tanich mieszkań z działalności za r. 1922” („Rapport du Conseil supérieur des Habitations à bon marché Président de la République française pour l'année 1922”). [Paris, Bulletin de la Société française des Habitations à bon marché, 1923. Nr. 5, p. 352]. — *Mieszkania* (Habitations). *Departament Nord. Francja* (France). „Odbudowa uwolnionych obszarów” (La reconstitution des régions libérées). [Paris, Bâtiment et Travaux publics, 26 août 1923, p. 2]. — *Mieszkania* (Habitations). *Departament Seine. Francja* (France). „Cena maksymalna tanich mieszkań” („Le prix maximum de l'habitation à bon marché”). [„Adoption d'un vœu tendant au relèvement des maxima de valeurs locatives des habitations à bon marché dans le département de la Seine”. Paris,

Bulletin de la Société française des habitations à bon marché, 1923. Nr. 5, p. 463 à 470]. — *Mieszkania* (Habitations). Turin. *Włochy* (Italie). „Małe osiedla mieszkalne” („Groupes de petits corps d'habitations”). [Giacomo Fochesato, Ing. „Gruppi di piccoli corpi di casa”. Turin, L'Architettura Italiana, 23 novembre 1923. Nr. 11, p. 121 à 126, 8 ill. et 2 plans hors texte]. — *Mieszkania* (Habitations). — *Schaffhouse*. *Szwajcaria* (Suisse). „Ruchliwość budowlana Szafluzy” („L'activité à Schaffhouse en matière de construction”). [„Die Bautätigkeit in der Stadt Schiffhausen”. Zurich, Schweizer Baub., 8 octobre 1923. Nr. 80, p. 2]. — *Hipoteki* (Hypothèques). — *Niemcy* (Allemagne). „Hipoteki w złotej walucie dla budowli mieszkań” („Hypothèques en valeur—or pour la construction d'habitations”). [„Goldhypotheken fuer den Wohnungsbau”. Hannovre, Bauamt und Gemeindebau, 26 octobre 1923. Nr. 22, p. 124]. „Państwowa pomoc pieniężna dla budowy mieszkań” (Aide financière de l'Etat pour la construction d'habitations). Francja (France). „Długoterminowy kredyt indywidualny celem ułatwienia przyrostu drobnej własności” („Le crédit individuel à long term. pour faciliter l'accession à la petite propriété”). [Paris, Bulletin de la Société française d'habitations à bon marché 1923. Nr. 4, p. 274 à 276, extrait du Bulletin du Crédit Populaire, mai 1923]. — *Higiena mieszkań* (Hygiène de l'habitation). „Kilka uwag o wilgoci budowli w związku ze zdrowotnością mieszkań” (Quelques aperçus sur l'hygrométrie des constructions dans ses rapports avec la salubrité de l'habitation”). [A. Knapen (extrait de „Où en est l'urbanisme en France et à l'Etranger?”. Strasbourg, 1923, Léon Eyrolles, éditeur, Paris, p. 465 à 471, 4 ill.]. — *Uzdrowotnienie miast* (Assainissement urbain). — *Szkocja* (Ecosse). *Anglia* (Angleterre). „Rada miejska w Glasgow”. [„Bedsteden”. Amsterdam, De Gemeente, 7 juin 1923. Nr. 11, p. 87]. — *Uzdrowotnienie miejskie* (Assainissement urbain). *Alzacja* (Alsace). *Francja* (France). „Sprawa mieszkaniowa i interwencja Strasburga” („Le problème du logement et l'intervention de la ville de Strasbourg”). [„Où en est l'Urbanisme en France et à l'Etranger?” (Strasbourg 1923), Léon Eyrolles, éditeur, Paris, p. 435 — 444]. — *Przemysł budowlany* (Industrie du bâtiment). „Środki zaradcze przeciw wstrząsom i hałasowi” („Dispositions contre les trépidations et le bruit”). [Paul Razons. Paris, Bâtiment et Travaux publics, 23 août. Nr. 67, p. 2]. — *Budowle betonowe* (Construction en béton). „Tanie domy z betonu” (Maisons économiques en béton). [V. Muzak. Bruxelles, Revue du Béton Armé, septembre 1923. Nr. 9, p. 753 à 756, 5 ill.]. — *Budowle betonowe* (Construction en béton). — *Niemcy* (Allemagne). „Budowle z betonu lanego i ich rozwój w ciągu ostatnich dziesięciu lat w Niemczech” (Le procédé du béton coulé et son développement pendant les dix der-

nières années en Allemagne). [Sturm und Ranke. „Dass Gussbetonverfahren und seine Entwicklung waehrend der letzten zehn Jahre in Deutschland". Berlin, Beton und Eisen, 20 octobre 1923. Nr. 20, p. 245 — 249, 7 ill.]. — *Materjaly budowlane. Taflowanie fajansem.* (Materiaux de construction. Revêtements en faïence). „Wypadanie kafli i przyczyny tego zjawiska" (La chute des carreaux de revêtement et ses causes"). [Paris, Revue des Matériaux de Construction et de Travaux publics, mai 1923. Nr. 164, p. 1 et 2]. — *Dachy. Budowle.* (Toitures. Construction). „Środki zapobiegawcze przeciw wypadkom wśród dekarzy" (Mesures préventives contre les accidents des ouvriers couvreurs). [Razons, Paul. Paris, Façiment et Travaux publics, 23 août 1923, p. 1].

III. Wody, ścieki, śmietniki (Eaux, Egouts, Immondices).

Ścieki. Ustawy (Egouts. Règlements). *Departament Seine. Francja* (France). „Prawo rewidujące i podnoszące takse zlewu bezpośredniego do ścieku" („Loi revisant et relevant la taxe d'écoulement direct à l'égout"). [Paris, Bulletin de la Société française des Habitations à bon marché, 1923, Nr. 5, p. 341 et 342] — *Zanieczyszczenie wód pijalnych* (Pollution des Eaux Alimentaires). „Skażenie fenolem wód wodociągowych" (Contamination des eaux des distributions publiques par le phénol). [„Phenol Contamination of Public Water Supplies". New-York, Engineering News-Record, 24 mai 1923, p. 928]. — *Wodociągi* (Distribution d'eau). *Wisconsin. Stany Zjednoczone* (Etats - Unis). „Stacja pomp wodociągowych w Fond du Lac, Wisconsin" („L'usine de pompage de la distribution d'eau de Fond du Lac, Wisconsin"). [J. J. Breister. Superintendent of Water Works, Fond du Lac, Wis. „The power - plant of the Fond du Lac, Wisconsin Water-Works". New-York, The American City, juin 1923, p. 591—592, 1 ill.] — *Przewody wodne* (Conduites d'eau). *Anglja* (Angleterre). „Oczyszczanie zamulonych kanałów" (Le nettoyage des canalisations encroûtées"). [„Cleaning Congested Pipes". London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 31 janvier 1924, p. 122, $\frac{3}{4}$ col., 1 ill.]. — *Wody. Oczyszczanie* (Eaux. Epuration). „Rola alunu w oczyszczaniu wody" („Le rôle de l'alun dans l'épuration de l'eau"). [W. F. Donohoe „The Function of Alum in Water Purification". New-York, The American City, juillet 1923, p. 32—33]. — *Wody. Oczyszczanie* (Eaux. Epuration). „Indje Niderlandzkie" (Indes Néerlandaises). „Oczyszczanie wody wapnem w związku z zagadnieniem wód pijalnych w Indjach Niderlandzkich" („L'épuration de l'eau par la chaux et la question de l'eau potable dans les Indes Néerlandaises"). [Smit, Dr., Voorst (Holland) „Wassererreinigung mittels Kalk in Zusammenhang mit der Trinkwasserfrage in Niederlaendisch - Indien". Munchen, Ge-

sundheits-Ingénieur, 29 septembre 1923. Nr. 39, p. 387-399 (Extrait de „Zentralblatt fuer Bakteriologie“, II. Abt. 53 Bd, p. 273 u. 59 Bd, p. 322.). „Przecięcie ścieków o zwornikach obciążonych aż do pęknięcia“ (Section d'égout à claveaux chargée jusqu'à la rupture). [Henry A. Pulliam. „Segment block sever loaded to destruction“. New-York Public Works, juillet 1923, p. 237-239, 4 ill.]. — „Oczyszczenie sposobem biologicznym“ („Eputation par procédé biologique“) Essex. Anglja (Angleterre). Zabiegi w celu oczyszczenia ścieków w East Ham. Inauguracja zakładu bio-aeracyjnego. („Le traitement des eaux d'égout à East Ham. Inauguration de l'usine de bio-aération“). [„Sewage Disposal at East Ham. Inauguration of bio-aération plant“. London, The Surveyor, 1 juin 1923, p. 447, 1 ill.]. — *Usunięcie śmieci* (Enlèvement des immondices). Surrey. Anglja (Angleterre). „Zbiórka w dzielnicach o ludności skupionej“ (Collecte dans les quartiers congestionnés“). [„Collection in congested areas“. Edimbourg, The Cleansing Superintendent, octobre 1923, p. 46, 17 lignes].

IV. Oświetlenie, opał, siły poruszające (Éclairage, chauffage, force).

Elektryczność. Laboratoria (Électricité. Laboratoires). Francja (France). „Centralne Laboratorium Elektryczności w Paryżu“ (Le Laboratoire Central d'Electricité de Paris). [Paris, Recherches et Inventions, 4 août 1923, Nr. 69, p. 733 à 741, 5 ill.]. — *Elektryczność* (Électricité). Francja (France). „Wartość ekonomicznego indeksu elektryczności“ (Valeur des index économiques électriques). [Paris, L'Electricien, 15 janvier 1924 Nr. 1340, p. 40]. — *Elektryczność. Kongres* (Électricité. Congrès). Herault. Francja (France). „Kongres elektryczności pozamiejskiej, Montpellier 7—11 czerwca 1923 r.“ (Congrès de l'électrification des campagnes, Montpellier 7—11 juin 1923). [René Tavernier, Inspecteur général des Ponts et Chaussées, Lyon, Annales de l'Energie, 4 juillet 1923, Nr. 4, p. 138 — 149]. — *Elektryczność. Koncesje* (Électricité. Concessions). Francja (France). Utracenie praw. Odwołanie się do Rady Stanu“ (Déchéance. Pourvoi au Conseil d'Etat). [Jean de la Ruelle, Paris, L'Electricien, 1 janvier 1924 Nr. 1339, p. 16]. — *Elektryczność. Centrale* (Électricité. Centrales). „Badania nad wydajnością stacji centralnych“ („L'étude du rendement des stations centrales“). [C. W. Marshall. „The study of power station efficiencies“. London, The Electrical Review, 21 septembre 1923, p. 439—440]. — *Elektryczność. Centrale* (Électricité. Centrales). Francja (France). „Linja o 120.000 wolt we Francji“ („Une ligne de 120.000 volts en France“). [J. Van Dam. „Een hoogspanningslijn van 120.000 volts in Frankrijk“. La Haye, Tijdschrift voor Electrotechniek, 1 juin 1923, p. 268—270]. — *Produkcja elektryczności* (Production de l'Électricité). Stany Zjednoczone (États-

Unis). „Rozłączniki o wysokim napięciu” („Les sectionneurs haute-tension”). [H. J. Grabbs. „High Tension Disconnecting Switches”. Pittsburgh, The Electric Journal, août 1923, p. 276—281, 17 ill.]. — *Elektryczność. Wylłączniki* (Électricité. Disjoncteurs). *Holandja* (Hollande). „Instalacja wylłączników Towarzystwa „Stroomverkoop—Maatschappij” w Sittard” („L’installation des disjoncteurs de la Société „Stroomverkoop—Maatschappij” à Sittard”). [Ir. C. Vroon Van Gestel. „Iron Clad Schakelinrichting der Stroomverkoop—Maatschappij te Sittard”. s’Gravenhage, Sterkstroom, 12 septembre 1923, p. 342—345, 10 ill.]. — *Elektryczność. Transformatory* (Électricité. Transformateurs). *Holandja* (Hollande). „Transformatory od 50.000 do 10.000 wolt „Stroomverkoop—Maatschappij”. [Ir. H. C. A. Kortlands. „De 50.000 — 10.000 Volt transformatoren van de „Stroomverkoop—Maatschappij”. s’Gravenhage, Sterkstroom, 29 août 1923, p. 323—325, 6 ill.]. — *Elektryczność. Kanalizacje* (Électricité. Canalisations). „Materjały dla wiejskich linii elektrycznych. Kable giętkie i aparaty dodatkowe” (Matériel pour les lignes électriques rurales. Câbles flexibles et appareils accessoires”). [Elvio Solori. „Materiale per Linie elettriche rurali: Cavi flessibili e relativi accessori”. Milan L’Elettrotecnica, 25 septembre 1923, p. 639—645, 18 ill.]. — *Elektryczność. Taryfy elektryczne* (Électricité. Tarification). „Taryfy za dostarczanie prądu” („Tarifs pour la fourniture du courant”). [Henri M. Sayers. „Tarifs for Electricity supply”. London, The Electrical Review, 21 septembre 1923, p. 416—418]. — *Opał dla przemysłu* (Chauffage industriel). „Prawa przenoszenia ciepła” („Les lois de la transmission de la chaleur”). [Ch. Roszak, professeur à l’Ecole centrale des Arts et Manufactures. Paris, Chaleur et Industrie, septembre 1923, Nr. 41, p. 624—631]. — *Opał domowy. Paliwo* (Chauffage domestique. Combustibles). *Francja* (France). „W sprawie oszczędzania paliwa” („Pour économiser les combustibles”). [Paris, Le Courrier des Pétroles, 8 décembre 1923, Nr. 159, p. 1—2]. — *Ogrzewanie za pomocą wody gorącej* („Chauffage par circulation d’eau chaude”). „Badanie ruchu w ogrzewaniu wodą gorącą” („Étude de la circulation dans le chauffage à eau chaude”). [Paris, La technique moderne, 15 novembre 1923, Nr. 22, p. 748—749]. — *Oświetlenie i wypadki przy pracy* (Éclairage et accidents du travail). „Wypadki przy pracy” („Les accidents du travail”). [W. E. Bush (B. T. H. Lighting Service Department). „Accidents and Shadows; Their Cause and Remedy”. London, The Electrical Review, 26 octobre 1923, p. 605 — 606, 2 ill.]. — *Przemysł gazowy* (Industrie du Gaz). „Ostatnie udoskonalenia w budowie gazomierzów” („Les derniers perfectionnements dans la construction des gazomètres”). [Maier—Leibnitz. Dr.-Ing. Prof. „Die neuere Entwicklung der Gasbehälter”. Stuttgart, Die Bauzeitung, 20 juin 1923, Nr. 12, p. 91—92,

6 ill.]. — *Przemysł gazowy* (Industrie du Gaz). „Fabrykacja gazu w Maubeuge po wojnie” (La fabrication du gaz à Maubeuge après la guerre). [„Post War Gas Making Plant at Maubeuge”. London, Gas Journal, 15 août 1923, p. 532—533, 2 ill.]. — *Przemysł gazowy* (Industrie du Gaz). *Irlandja* (Irlande). *Anglja* (Angleterre). „Związek Inżynierów Zakładów gazowych. Sprawozdania z plenarnego posiedzenia dorocznego w City Hall Belfast dn. 26—27 i 28 czerwca 1923 r.” (Institution des Ingénieurs d’usines à gaz. Compte rendu de l’Assemblée générale annuelle tenue à City Hall Belfast les 26—27 et 28 juin 1923”). [„The Institution of gas Engineers. Proceedings at the annual general Meeting held at the City Hall. Belfast”. London, Gas Journal, 4 juillet 1923, p. 65—76, 6 ill.]. — *Oświecenie* (Éclairage). *Francja* (France). „Światłomierz uniwersalny Fabry’ego i Buisson’a” („Photomètre universel Fabry et Buisson”). [Paris, Recherches et Inventions, 15 novembre 1923, Nr. 3, p. 120, 1 ill.].

VI. Hygiena (Hygiène).

Komisje zdrowotne (Commissions d’Hygiène). *Belgja* (Belgique). „Wystawa higieniczna w Jumet” (La démonstration d’Hygiène de Jumet”). [Frédéric Barbey. Genève, Revue Internationale de la Croix-Rouge, novembre 1923. Nr. 59, p. 1140 à 1143]. *Środki policyjne przeciw zarazie* (Mesures de police contre la peste). *Seine. Francja*. (France) „Środki zapobiegawcze przeciw chorobom nagminnym w Paryżu” („Prophylaxie des maladies épidémiques à Paris”). [Docteur Bordas, Professeur suppléant au Collège de France Ingénieur-général des Services techniques d’hygiène. Paris, Annales d’Hygiène publique, industrielle et sociale, février 1923. Nr. 2, p. 73 à 89]. — *Środki policyjne przeciw zarazie* (Mesures de police contre la peste). *Seine. Francja* (France). „Laboratorjum środków zapobiegawczych przeciw zarazie” („L. Tanon, Médecin, Inspecteur des Epidémies, Chef du Laboratoire, Professeur agrégé à la Faculté de Médecine de Paris. „Le laboratoire de prophylaxie de la peste à la Préfecture de Police” Paris, Annales d’Hygiène publique, industrielle et sociale, octobre 1923. Nr. 10 p. 606 à 625]. *Ochrona przeciw pożarom w gmachach publicznych*. (Protection contre l’incendie de batiments publics). *Holandja* (Hollande). „Ochrona przeciwpożarowa w teatrach Paryża i w r. 1923 w teatrze „Tuschinski” w Amsterdamie” („Protection contre l’incendie dans les théâtres de Paris et en 1923, dans le théâtre „Tuschinski” à Amsterdam”) [G. Klomp. Brandbeveiliging der Schonwburgen te Parijs 1923. De brandbeveiliging van „Tuschinski” S’Gravenhage, Vuur en Water, 15 août 1923, p. 92-94]. — *Chleb głodnym* (Secours aux affames). *Chiny* (Chine). „Organizacja pomocy głodnym” („L’organisation des secours aux affames”) [Paris,

Vers la Santé, novembre 1923. Nr. 11, p. 22 à 25]. — *Przytułek miejski* (Hospice municipal). *Bawarja* (Bavière). *Niemcy* (Allemagne). „Przytułek Św. Jana w Norymberdze“ („L'hospice St. Johannis à Nurnberg“). [Städtische Neubauten in Nurnberg“. Berlin, Technisches Gemeindeblatt, 20 octobre 1923. Nr. 14, p. 126.]. *Higiena publiczna* (Hygiène publique). *Departament Seine*. Francja (France). „Urządzenia zdrowotne i społeczne miasta Vanves“ („Les initiatives sanitaires et sociales de la ville de Vanves“) [M. Pic et le Dr. Lafosse. Paris, Revue pratique d'hygiène municipale, mars-avril 1923, p. 57 à 62]. — *Pływalnie* (Bassins de natations). *Oczyszczanie chemiczne* (Epuración chimique). *Anglja* (Angleterre). „Filtrowanie wody w pływalniach. System „Paterson“ (Filtration de l'eau de bassins de natation. Le système „Paterson“). [Filtration of Swimming Bath Water. The „Paterson“ System. London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 10 janvier 1924, p. 47-48, 1 colonne, 2 ill.]. — *Pływalnie* (Bassins de natation). *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Współczesna sielska pływalnia“ (Un bassin de natation moderne „rustique“). [Leigh E. Burdick. „A. Modern Rustic „Swimming Hole“. New-York, The American City, juin 1923, p. 582-584, 3 ill. (dont 2 sur la couverture)]. — *Pływalnie* (Bassins de natation). *Oczyszczanie chemiczne* (Epuración chimique). *Wisconsin*. *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Przyrząd do filtrowania wody w pływalniach w Janesville, Wis“ (Installation de filtration de l'eau d'un bassin de natation à Janesville, Wis). [Swimming Pool Filtration Equipment at Janesville, Wis“. New-York, The American City, juin 1923, p. 645, 3 ill.]. *Higiena publiczna*. (Hygiène publique). — *Nauczanie* (Enseignement). — *Anglja* (Angleterre). „Konferencje higieniczne Czerwonego Krzyża“ („Conférences d'hygiène de la Croix — Rouge“). [Mme St. Loe Stratchey. Paris, Vers la Santé, mai 1923. Nr. 5, p. 11 — 13]. — *Higiena publiczna*. Hygiène publique). — *Nauczanie* (Enseignement). — *New-York*. *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Konferencje zorganizowane przez Urząd Wychowania w sprawie higieny publicznej“ („Conférences organisées par l'Office d'éducation en matière d'Hygiène publique“). [„Lectures on Health Topic supplied by the Bureau Health Education“. New-York, Weekly Bull. of the Department of Health, 14 avril 1923. Nr. 15, p. 113 — 114]. — *Kontrola mleka* (Contrôle du Lait) — *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Współubieganie się o jakość mleka, badanego bez uprzedniego zawiadomienia“ („Concours pour la qualité du lait prélevé à l'improviste“). [„R. J. Posson. „Surprise Milk Contests“. New-York, The American City, décembre 1923. Nr. 3, p. 287]. — *Walka z gruźlicą* (Lutte antituberculeuse). „Z kogo składają się pacjenci przychodni antygruźliczych. Akcja lekarzy. Akcja sanitariuszek wizytujących“. (Le recrutement du dispensaire antituberculeux. Action des

Infirmières visitenses). [Leon Bernard et Mme de Retz. Paris. Bulletin du Comité national de défense contre la tuberculose, juillet — août 1923 — Nr. 4, p. 201 — 207]. — *Walka z gruźlicą* (Lutte antituberculeuse). „Jak utrzymać i udoskonalić rezultaty, osiągnięte przez zabiegi sanatoryjne” („Comment maintenir et améliorer les résultats acquis par le traitement sanatorial”). [Dr. G. Rossel, „Contre la Tuberculose”. Berne, Annexe au Bull. du service Fédéral de l’Hygiène publique, 1 décembre 1923, p. 113 à 121]. — *Koklusz. Środki zapobiegawcze* (La coqueluche. Mesures preventives). — *Holandja* (Hollande). „Studja epidemjologiczne nad kokluszem w Amsterdamie” („Etude épidémiologique de la coqueluche à Amsterdam”) [„An epidemiological Study of Whooping Cough in Amsterdam”. Washington. Public Health Reports, 23 novembre 1923. Nr. 47, p. 2776 — 2780]. — *Ospa* (La Variole). *Środki zapobiegawcze*. (Mesures preventives). — *Włochy* (Italie). „Ospa i jej profilaktyka we Włoszech” („La variole en Italie et sa prophylaxie”). [Prof. P. Canalis „Il vaiolo in Italia e la sua profilassi”. Parme, L’Igiene Moderna, juin 1923. p. 275 à 286]. — *Tyfus* (Typhus) — *Środki zapobiegawcze* (Mesures preventives). — *Holandia północna* (Hollande septentrionale). „Walka z tyfusem w Holandji północnej” („Lutte contre le typhus en Hollande septentrionale”). [L. Leopold. „Typhusbestrijding in Noordholland”. Zwolle, Tijdschrift voor sociale hygiène, septembre 1923. Nr. 9, p. 220 — 225]. — *Skażenie powietrza przez kurz* (Pollution de l’Air par la Poussière). „Kurz w miastach” („La poussière des villes”). [New-York, The American City, juin 1923, p. 592, 1 col.]. — *Higienu zwierząt. Stajnie*. (Hygiène des animaux. Etables). „Budowa i urządzenie dziesięjszych stajni” („Construction et installation d’étables modernes”). [Bruxelles, Revue de Béton Armé, septembre 1923. Nr. 9 p. 763 — 764, 3 ill.].

Firma egzystuje od roku 1900.

BRUKI MIEJSKIE z kamieni polnych, drobnokostkowe i z kostek rzędowych (dużych).

Drogi bite. - - - **Roboty ziemne.**

Studja. Projekty. Całkowite wykonywanie robót.

Dostawa kostek brukowych drobnych i rzędowych.

A. PRZYBYLSKI

Biuro Techniczne

WARSZAWA — Marszałkowska 22, telefon 55-15 i 68-30.

„SAMORZĄD MIEJSKI“

MIESIĘCZNIK

(prenumerowany przez zarządy
wszystkich miast polskich)

przyjmuje ogłoszenia firm handlowych, przedsię-
biorstw i biur budowlanych, przemysłowo-tech-
nicznych i t. p.

CENY OGŁOSZEŃ:

1 strona	za tekstem	—	30 złotych
¹ / ₂ strony	„ „	—	15 „
zewnątrzną	stronę okładki	—	100 „
wewnętrzną	„ „	—	80 „

ADRES REDAKCJI I ADMINISTRACJI,

Warszawa, Miodowa 7, tel. 107-11.

MIERNICZY PRZYSIĘGŁY

INŻYNIER

ALEKSANDER PAWLIKOWSKI

Czerniakowska 26.

WARSZAWA

Telefon 97-47

WYKONYWA:

TRJANGULACJE, POMIARY MIAST, KOMASACJE, PARCELACJE, REGU-
LACJE SERWITUTÓW.

POMIARY POSIADŁOŚCI ZIEMSKICH, POMIARY PRZESTRZENI LEŚ-
NYCH (URZĄDZENIA LASÓW).

SPORZĄDZA DOWODY POMIAROWE, PRZEPROWADZA STUDJA KO-
LEJOWE i HYDROTECHNICZNE.

UDZIELA EKSPERTYZ i KONSULTACJI.

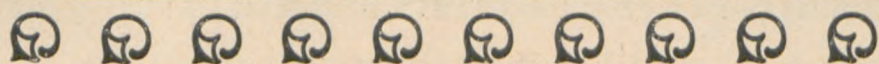

BIURO TECHNICZNE DLA PRZEMYSŁU CERAMICZNEGO

BUDOWA CEGIELNI
OMUROWANIE KOTŁÓW PAROWYCH
BUDOWA KOMINÓW
DOSTAWA MASZYN

"CERAMENT"
INŻ.-CER. JÓZEF CIESZEWSKI
WARSZAWA - KRAKOWSKIE-PRZEDM. 7. TEL. 7-49.
CEGLA OGNIOTRWAŁA, PIECE WAPIENNE.
KONSTRUKCJE ŻELAZO-BETONOWE.

DACHÓWKA, CEGŁA i SĄCZKI
WŁASNEJ FABRYKACJI I Z REPREZENTOWANYCH FABRYK

ZJEDNOCZONE ZAKŁADY WAPIENNE

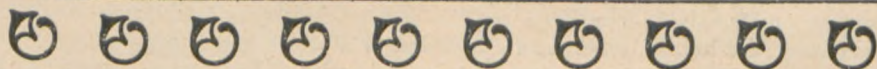
„WAPNORUD”

RUDNIKI POD CZĘSTOCHOWĄ

POLECAJĄ W WYBOROWYM GATUNKU: WAPNO, KAMIEŃ WAPIENNY
I MIAŁ.

BIURO SPRZEDAŻY W WARSZAWIE: TRĘBACKA 15.

TELEFONY: 6-22, 6-23, 6-77.

Warszawskie Biuro Techniczne „VAPOR”

WARSZAWA, ŻÓRAWIA № 6, TEL 223-00.

Hurtownia Artykułów Techniczno-Sanitarnych.

Zawsze na składzie, w wielkim wyborze, pierwszorzędnych wytwórni
krajowych i zagranicznych:

Fajansowe: umywalki, klozety, pisuary i bidety;

Żeliwne emaljowane: wanny, umywalki, zlewy i pisuary;

Miedziane i żelazne ocynkowane piece kąpielowe do węgla i gazu;

Zwykłą i wykwinną armaturę: baterie kąpielowe, krany umywalkowe, czerpalne, wentyle i t. p.

Rury: kamionkowe; żeliwne: kanalizacyjne i wodociągowe, gazowe: czarne i ocynkowane; kotłowe.

Księgarnia Polska B. Połonieckiego Lwów, Akademicka 2-a i Chorażczyzny 27.

Oddział sortymentowy

dostarcza odwrotną pocztą wszelkie książki, mapy, nuty i t. p. polskie i zagraniczne, wydane jakimkolwiek nakładem,

otwiera na żądanie rachunki, płatne w bardzo dogodnych ratach miesięcznych,

służy fachową poradą przy zakładaniu bibliotek, i w tych wypadkach udziela daleko idących udogodnień płatności.

Oddział wydawniczy

poleca z własnych wydawnictw:

Dwa monumentalne dzieła techniczne

Skwarczyński Władysław Inż. Podręcznik budowlany z analizą cen.

Wydanie drugie. Dwa tomy opr. razem Zł. 50.—

Zawiera w układzie przejrzystym całokształt wiadomości, danych i cyfr, potrzebnych w praktyce budowniczej: naukę o materiałach, ustawy i przepisy budowlane, zarys statystyki i matematyki, wszelkiego rodzaju wskazówki, wzory i tablice, a jako najważniejszą część analizę cen, o obfitości i dokładności nieporównanej, obejmującej przeszło w 1200 pozycjach wszelkie roboty w zakresie budownictwa wchodzące. Podręcznik ten jest podstawą wszelkiej kalkulacji budowlanej i stanowi narzędzie niezbędne dla każdego budującego i budowniczego.

PODRĘCZNIK INŻYNIERSKI

w zakresie inżynierji lądowej i wodnej, pod redakcją prof. St. Bryły, ze współudziałem licznych inżynierów i profesorów politechniki warszawskiej i lwowskiej.

Wychodzi w około 30 zeszytach. Każdy zeszyt Zł. 3.—

Dotychczas inżynier i technik polski, szukając za podręcznikiem encyklopedycznym, zawierającym w zwięzłym streszczeniu wszystkie działy inżynierji lądowej i wodnej oraz nauki pomocnicze wedle obecnego stanu wiedzy, skazany był na używanie wydawnictw obcych, jak Merryman, The Engineer's Handbook lub Foerster, Taschenbuch für Bauingenieure.

Luka ta zostanie obecnie wypełniona. Przy „Podręczniku inżynierskim” współpracują najwybitniejsi fachowcy w Polsce, przeważnie z grona profesorów politechniki warszawskiej i lwowskiej, co daje wszelką rękojmię, że dzieło dorówna w zupełności najlepszym wzorom zagranicznym, mając jeszcze tę zaletę, że uwzględni w swoim układzie szczególne warunki i wymagania krajowych robót technicznych. Bardzo liczne ryciny i tabele podnoszą wartość wydawnictwa. Pierwszy zeszyt ukaże się w lutym 1925. Prospekt wysyła się na żądanie bezpłatnie.

Dzieła te nabywać można w każdej księgarni lub też przez oddział sortymentowy „Księgarni Polskiej” we Lwowie.

Katalog wydawnictw wysyła się bezpłatnie.